

Generalitat de Catalunya

Departament d'Ensenyament

Institut Pere Alsius i Torrent

Carrer de la Sardana, 17 17820 Banyoles (El Pla de l'Estany)

Tel. 972 57 09 91 Fax 972 58 11 59 iesperealsius@xtec.cat

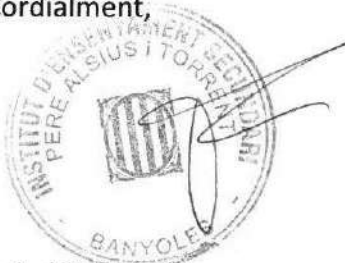
<http://www.iesperealsius.cat>

Isabel Feliu Subirana, directora de l'INS Pere Alsius i Torrent de Banyoles, **dona el vistiplau** a la presentació del següent treball de recerca de batxillerat al **Premi d'Humanitats Joaquim Palmada i Teixidor 2024**, convocat pel Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles.

Títol: *L'avi Quim, una joventut robada*

Alumne/a: Núria Planells Domènech

Cordialment,

Isabel Feliu Subirana

Directora

Banyoles, 23 de gener de 2024

L'AVI QUIM: UNA JOVENTUT ROBADA

El treball desenvolupa la investigació al voltant de la biografia de Joaquim Domènech durant la Guerra Civil Espanyola. Es tracta d'un treball de memòria històrica, que se centra a reconstruir les seves vivències, des del 1938, amb l'allistament i el pas pel front, fins a la seva posterior reclusió en camps de presoners (1939-40). S'exposa el testimoni obtingut al llarg de la investigació (documents, entrevistes, bibliografia) acompanyat del context històric necessari per a comprendre'l i situar-lo, així com d'imatges per fer-se una idea de les diferents localitzacions, tant de l'època, com actuals i pròpies (és el cas de les fotografies del Memorial de trinxeres del Merengue).

Es presenta un objectiu principal, reconstruir el relat de vida d'en Joaquim Domènech durant el període de la Guerra Civil Espanyola i la Repressió Franquista a partir de documents, el testimoni de familiars i antics combatents i bibliografia especialitzada. A partir d'aquest, se'n deriven de secundaris; revisar el contingut documental dels arxius per tenir informació oficial, visitar algun memorial relacionat amb la seva trajectòria per a entendre-la millor, analitzar documents i fonts primàries per redactar el seu recorregut i les seves vivències, extreure informació de fonts secundàries per complementar la recerca i entrevistar familiars o persones que coneguin el seu cas.

L'estructura seguida per a fer el treball és la de la història de vida o reconstrucció biogràfica, que consisteix en una anàlisi i transcripció dels fets de la vida d'una persona. En concret, és una història de vida de tipus temàtica, ja que només se centra en una part de la vida d'en Joaquim i en realitza una investigació profunda. S'ha emprat una metodologia qualitativa, que no intenta construir una perspectiva objectiva, sinó ser un acostament a la realitat social. Tanmateix, un altre element important del treball, estratègia i instrument alhora, que evidencia tot el procés per a la seva elaboració i sistematització, és el diari de recerca, on es va relatant com s'ha aconseguit la informació necessària per a la realització de la memòria escrita.

Les conclusions del treball es basen, principalment, amb el grau d'assoliment de l'objectiu inicial d'elaborar la biografia d'en Joaquim, i aquest assoliment s'avalua per mitjà del compliment dels objectius inicials. Tot i això, encara que no tingui una hipòtesi específica, es poden extreure conclusions en l'àmbit social, ja que el treball exposa la duresa i la brutalitat durant el conflicte i la posterior dictadura i, encara que sigui des de l'acostament petit d'una biografia, confirma moltes hipòtesis històriques sobre la repressió del franquisme.

TREBALL DE RECERCA

L'AVI QUIM

una joventut robada

Autora: Núria Planells Domènech
Curs: 2n de Batxillerat
Any: 2023-2024
Tutor: Miquel Castillo Carbonell
Institut Pere Alsius i Torrent
Banyoles

PRESENTACIÓ

Estic cursant segon de Batxillerat social i humanístic, i el treball s'ajusta a aquesta modalitat, ja que el meu futur acadèmic i formatiu s'orienta a la història i l'economia, disciplines que m'apassionen, i motiu pel qual el meu treball és de temàtica històrica.

Aquest treball descriu la història del meu avi Quim durant la Guerra Civil Espanyola (1936-1939), des que va ser allistat per la força a la Lleva del Biberó, fins a la seva posterior reclusió en camps de presoners, un cop acabada la guerra i després del triomf de les tropes franquistes.

La motivació per a la realització del treball es troba també a les meves arrels familiars. La història sempre m'ha interessat, i quan vaig assabentar-me que el meu avi havia patit una dura repressió durant el franquisme, juntament amb els seus quatre germans i els pares, vaig creure oportú fer un treball que mantingués la seva memòria. Alhora, també vull ajudar a treure a la llum el que va suposar la pèrdua de la guerra pel bàndol vençut, que es resumeix, generalment, en la privació de llibertat i la persecució constants. Aquest fet, en els anys posteriors a la dictadura, va restar igualment ocult, a causa del mutisme dels afectats, així que reconstruir i compartir la història de l'avi, el qual es va atrevir a explicar-la, compleix amb una labor fonamental de recuperació de la memòria històrica.

M'he centrat especialment en el seu cas perquè em queda més proper i he volgut utilitzar-lo per mostrar la realitat dels allistaments. La mobilització de la Lleva del Biberó és un concepte que, explicant el treball que faig, m'he adonat que molta gent desconeix, i crec que aquests fets no s'haurien d'oblidar. També m'ha motivat la voluntat de recopilar la seva experiència i trobar documentació de fonts primàries que la verifiquin, per poder saber exactament per tot el que va passar i resoldre les incògnites que presenta el seu cas.

Un altre propòsit del treball és l'ampliació del coneixement que hi ha del tema d'estudi, ja que la família fa anys que manté viva la història d'en Joaquim i ha

col·laborat amb historiadors, com Jordi Galofré, que també ha difós la realitat de la guerra amb obres com *La Repressió Franquista a Banyoles* (2005). A més a més, el 2004, l'Alba Domènech (besneboda d'en Quim) va realitzar el treball *Primers passos de la dona en la política a Banyoles: Maria Domènech i Perich*, sobre la germana d'en Joaquim, i va aportar molta informació i documentació rellevant amb la seva recerca. De la mateixa manera, he volgut contribuir documentant-me sobre les vivències de l'avi perquè, posteriorment, sigui més fàcil recopilar i conèixer, com un tot, la història de la família Domènech i Perich, plena de lluita i durament colpida per la repressió franquista durant la guerra i la postguerra.

PRÒLEG DE JORDI GALOFRÉ (Historiador)

La dictadura franquista es va iniciar amb una guerra i es va consolidar mitjançant una repressió generalitzada, que buscava la destrucció de l'adversari i l'eliminació de qualsevol mena d'oposició. L'exili, els camps de concentració repartits per tota la geografia espanyola, els batallons de soldats treballadors, els consells de guerra, una paròdia de judicis que dictaven penes de mort i de presó, la depuració, etc. són capítols d'aquesta repressió brutal que es va abatre sobre els vençuts. A Banyoles i al conjunt de la comarca del Pla de l'Estany unes 240 persones es van exiliar, de les quals quinze van anar a parar a Mathausen i altres camps nazis, on deu van morir, uns 300 soldats republicans van ser internats en camps de concentració, uns 150 van ser enquadrats en batallons de soldats treballadors, unes 300 persones van ser sotmeses a consells de guerra i condemnades a penes de presó o afusellades (23 persones), sense oblidar la depuració de funcionaris i treballadors. Realment, la vida, per als vençuts, va ser molt difícil, perquè no hem d'oblidar les dificultats econòmiques que van haver de patir les famílies dels repressaliats.

Però cada una d'aquestes víctimes té un nom, té la seva història particular, té la seva família. L'autora del treball ha centrat l'atenció en una d'aquestes víctimes, Joaquim Domènech i Perich, i en el conjunt de la família Domènech Perich, els de Can Xumeia, que és una família que va rebre de ple la destalada de la repressió franquista: el pare, Bartomeu, una filla, Maria, i un fill, Lluís, van anar a la presó, una altra filla, Carme, va anar a l'exili i un altre fill, Joaquim, va patir els camps de concentració i els batallons de soldats treballadors.

El cas de la família Domènech Perich exemplifica perfectament la dimensió familiar de la repressió, amb moltes famílies destrossades per una repressió implacable i desmesurada. Malauradament, la família Domènech Perich no va ser un cas únic, a Banyoles. Hi va haver moltes més famílies afectades. És el cas, per exemple, de la família Busquets, de Can Llens, amb el pare i un fill a la presó i un altre fill afusellat, sense oblidar un altre fill mort al front i la seva vídua a la presó. O la família Sarquella Pujol: amb la mare morta a l'exili a França, el pare mort a l'exili a l'Uzbekistan, les dues filles exiliades a l'URSS i un gendre, Miquel Boixó, mort en

acció de guerra a Crimea. I així podríem anar esmentant més casos d'aquesta realitat trista i desolada.

Després de presentar a grans trets la situació de la família Domènech Perich, l'autora analitza a fons la trajectòria vital del seu avi, Joaquim Domènech i Perich, el germà petit de la família: l'anada al front, l'activitat bèl·lica, la ferida en acció de guerra, el trasllat a l'Hospital Militar de Barcelona, l'internament a diversos camps de concentració, la incorporació a un batalló de soldats treballadors a l'Àfrica, etc. I ho fa d'una manera modèlica. Comença per la memòria familiar, consulta la bibliografia existent sobre la matèria, busca la documentació militar que li permet resseguir l'estada al front de Joaquim Domènech, la seva evacuació en ser ferit i el seu pas per diversos camps de concentració fins a acabar en un batalló de soldats treballadors al Marroc. En definitiva, documenta i posa en context cada etapa de la biografia de Joaquim Domènech i ho fa amb un ús equilibrat de fonts orals, documentació i bibliografia.

Aquest treball és un bon exemple del valor que tenen els treballs de recerca per concretar un dels objectius generals del batxillerat, que diu: «Recórrer a les fonts de documentació adequades per tal d'obtenir informació, organitzar la pròpia feina, perseverar en l'esforç i ser crític amb els resultats obtinguts». L'autora ha organitzat la pròpia feina a partir d'aquest objectiu i ha situat la vida de Joaquim Domènech en el context de la seva època.

Hi ha un aspecte que m'agradaria destacar i és el fet que, per fer el seu treball, l'autora ha comptat amb la col·laboració de la família, en especial de la filla i del nebot d'en Joaquim, que li han transmès les informacions que la família conserva sobre la història familiar. D'aquesta manera, l'autora, que no va arribar a conèixer el seu avi, pot donar-nos-en un retrat ben construït i coherent. Aquesta col·laboració familiar queda palesa també en bona part de les fotografies que acompanyen el treball, provinents de l'arxiu familiar. L'aprofundiment en les arrels pròpies i la descoberta de la història familiar és una bona manera de mantenir la identitat i, en el cas de les víctimes de la repressió franquista, és una manera de fer fracassar definitivament l'intent de la dictadura de destruir la memòria col·lectiva i, en definitiva, la pròpia identitat.

Per això ens hem de felicitar que l'autora hagi dedicat el seu treball de recerca a la recuperació de la història familiar, i que ho hagi fet perseverant en l'esforç. Seria molt positiu que altres treballs de recerca vagin traient a la llum altres històries familiars per poder confegir un mosaic que ens ajudi a comprendre millor el segle passat, ara que encara podem recórrer al testimoni i a la memòria dels qui el van viure.

Jordi Galofré

AGRAÏMENTS I DEDICATÒRIES

La realització d'aquest treball no hauria estat possible sense ajuda, especialment de tots els arxivers que han treballat per fer-me arribar la documentació que tenien d'en Joaquim i dels historiadors i especialistes que han dedicat una part del seu temps a guiar-me en la recerca documental i bibliogràfica. Especialment, agraeixo la col·laboració de l'historiador Jordi Galofré, el qual ha escrit el pròleg del treball.

També cal agrair la implicació de la Dolors i en Joaquim Domènech, filla i nebot d'en Quim, que han compartit amb mi la seva història, i de Miquel Morera, últim membre en vida de la Lleva del Biberó, que, juntament amb la seva filla Rosina, em va donar a conèixer les seves pròpies vivències durant la Guerra.

Per part de l'institut, també agraeixo l'assessorament i el seguiment que ha fet el tutor, professor d'història del centre, al llarg del treball.

Finalment, vull dedicar aquest treball a tota la família Domènech i Perich, que té un passat inesborrable i que ajuda a mantenir viva la memòria històrica de la Guerra Civil.

RESUMEN

Este trabajo desarrolla la investigación en torno a la biografía de Joaquim Domènech durante la Guerra Civil Española. Se trata de un trabajo de memoria histórica, siguiendo la metodología del relato de vida. La investigación se centra en reconstruir sus vivencias, desde el alistamiento (1938) y su paso por el frente, hasta su posterior reclusión en campos de prisioneros (1939-1940). Se expone el testimonio obtenido mediante documentos, entrevistas a familiares y conocidos y bibliografía especializada. Se va introduciendo su experiencia acompañada del contexto histórico necesario para comprenderla.

Un elemento importante del trabajo, estrategia e instrumento al mismo tiempo, que significa y evidencia todo el proceso para su elaboración y sistematización, es el diario de campo, donde se va relatando cómo se ha obtenido la información necesaria para la realización de la memoria escrita.

ABSTRACT

This work is the result of the research that has been carried out to elaborate Joaquim Domènech's biography during the Spanish Civil War. The methodology used is the life story, very common in historical memory projects. It's based on a reconstruction of his own experiences, which go from his enlistment (1938) and his passage through the battlefield to his subsequent reclusion in concentration camps (1939-1940). The testimony obtained from documents, interviews with relatives and acquaintances and specialized bibliography is shown in this written memory. The events are introduced by the fundamental historical context to understand them. Moreover, it contains a research diary, which explains how the information has been acquired.

“Qui no coneix la seva història, està condemnat a repetir-la”

— **George Santayana**

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	5
MARC METODOLÒGIC	7
RECERCA I BIOGRAFIA	10
1. L'allistament	10
1.1 La vida abans de l'allistament	10
2. La situació familiar	12
2.1 Germans	12
2.1.1 Maria	13
2.1.2 Teresa	14
2.1.3 Carmelita	15
2.1.4 Lluís	15
2.2 Pares	15
3. La Lleva del Biberó	17
3.1 La Columna Macià-Companyes	18
4. La vida al front	21
4.1 Front del Segre	21
4.2 Les condicions de vida al front	23
4.3 Batalles	24
4.3.1 Batalla del Merengue	26
4.3.2 Batalla de l'Ebre	28
4.3.3 Batalla del Segre	30
5. L'hospitalització i la retirada	31
5.1 Hospital Militar de Barcelona	31
5.2 Retirada de l'hospital	33
6. Repressió franquista cap als vençuts	34
6.1 Camps de Concentració	34
6.1.1 Recorregut	37
6.1.2 Camp d'Horta	38
6.1.3 Camp de Barbastro	41
6.1.4 Camp de Deusto	42
6.1.5 Camp de Miranda de Ebro	43
6.2 Batalló de treballadors	46
7. Retorn a casa	49
8. Conseqüències	52
8.1 Socials	52
8.2 Personals	54
CONCLUSIONS	56
BIBLIOGRAFIA	60

Pàgines Web i treballs en digital	60
Article de la Viquipèdia	63
Articles en paper	64
Articles en digital	65
Llibres i treballs en paper	66
Documentals	67
ANNEXOS	68

ÍNDEX D'IL·LUSTRACIONS

Figura 1. Joaquim Domènech l'estiu del 1935	11
Figura 2. Joaquim amb els companys del garatge en un sopar de comiat pels que anaven al front	11
Figura 3. Família Domènech i Perich	12
Figura 4. Grup de joves de la Lleva del Biberó	20
Figura 5. Mapa dels quatre caps de pont franquistes	21
Figura 6. Mapa del cap de pont de Balaguer	22
Figura 7. Visió de la Plana de Lleida	27
Figura 8. Niu de metralladora del bàndol Nacional	27
Figura 9. Recreació de les filferreres	27
Figura 10. Visió de les trinxeres des del cim del turó	27
Figura 11. Interior de les trinxeres	28
Figura 12. Hospital Militar de Vallcarca	32
Figura 13. Recorregut dels camps de concentració on va estar en Joaquim	38
Figura 14. Edifici de Llevant del camp d'Horta	39
Figura 15. Postal de l'edifici que va albergar el camp de Barbastre	41
Figura 16. Camp de concentració de Deusto	42
Figura 17. Camp de concentració de Miranda de Ebro	45
Figura 18. Ubicació de Melilla, Nador i Selouane i connexió entre Taouima i Ras el Ma	47
Figura 19. Alcassaba de Selouane	48

Figura 20. Vista aèria de l'Alcassaba de Selouane	48
Figura 21. Joaquim Domènech fent el Servei Militar	50
Figura 22. Joaquim Domènech abans i després de la Guerra Civil Espanyola	51
Figura 23. Primera trobada de la Lleva del Biberó a Capellades (1982)	54

INTRODUCCIÓ

El treball mostra el resultat de la recerca portada a terme per elaborar la memòria històrica de Joaquim Domènech i Perich. L'objectiu principal és reconstruir el seu relat de vida durant el període de la Guerra Civil Espanyola i la Repressió Franquista (1938-1945) a partir de documents, el testimoni de familiars i coneguts i bibliografia especialitzada, com *La Repressió Franquista a Banyoles* (Galofré J., 2005), *La columna Macià-Companys* (Hernández Cardona F. X. i Íñiguez Gràcia D., 2013), *Homenatge a Catalunya* (Orwell G., 1938), *Quan érem capitans* (Pàmies Bertran T., 1974) i *L'Holocaust espanyol: Odi i extermini durant la Guerra Civil i després* (Preston P., 2011).

A partir d'aquest objectiu, se'n deriven els objectius següents: contactar amb els llocs necessaris per obtenir la documentació, visitar algun memorial per contextualitzar els fets, analitzar documents i fonts primàries per redactar el seu recorregut i les seves vivències, extreure informació de fonts secundàries per complementar la recerca i entrevistar familiars o persones que coneguin el seu cas per completar la memòria escrita.

El marc teòric del treball s'integra amb els resultats de la recerca i es va explicitant a mesura que s'exposen els diferents moments de la biografia. Així doncs, el context històric compleix amb la funció que s'entenguin millor els fets relatats. S'estructura en apartats que segueixen un ordre cronològic, començant pels moments previs al reclutament i acabant pel retorn a casa i les conseqüències dels fets viscuts.

S'han organitzat de la manera següent:

- L'allistament; on es resumeix com era la seva vida abans de ser cridat al front i el procediment d'allistament.
- La situació familiar; on s'explica el context bèl·lic familiar necessari per a entendre el relat de vida d'en Joaquim. Està dividit en dos subapartats que expliquen les vivències dels germans (Maria, Teresa, Carmelita i Lluís) i dels pares (Bartomeu i Dolors).
- La Lleva del Biberó; on s'explica en què va consistir la seva mobilització anticipada, les condicions a les quals seria sotmès al front i la influència que

tindria en la seva experiència la Columna Macià-Companys, així com una breu definició d'aquesta.

- La vida al front; on es contextualitza el Front del Segre i com eren les condicions de vida en aquest. S'aprofundeix també en les batalles influents en la seva biografia, més concretament, la Batalla del Merengue, la de l'Ebre i la del Segre.
- L'hospitalització i la retirada; on es descriu el fet que el va dur a l'hospital, la seva estada a l'Hospital Militar de Barcelona i la seva retirada.
- Repressió franquista cap als vençuts; on es relata els camps de concentració, es traça el recorregut dels camps pels quals va passar i es fa una descripció de cadascun d'aquests. També es descriu el batalló de treballadors on va estar, juntament amb una explicació de què van suposar aquests i algunes de les seves vivències.
- Retorn a casa; on s'explica el seu retorn, les circumstàncies familiars amb què es va trobar, la seva segona crida pel Servei Militar i el seu retorn definitiu.
- Conseqüències: on es descriu l'impacte que va tenir sobre ell l'experiència viscuda durant la guerra i què va suposar socialment.

Finalment, el treball es tanca amb unes conclusions extretes de la redacció de la seva biografia i el procés de recerca. S'hi comenten les dificultats, els aspectes assolits en comparativa amb els objectius inicials i l'impacte del treball.

MARC METODOLÒGIC

El treball pertany a l'àmbit de recerca de memòria històrica, un concepte ideològic i historiogràfic que designa l'esforç conscient dels grups humans per trobar-se amb el seu passat.¹ S'ha dut a terme d'acord amb el procediment de creació d'una història de vida, ja que es tracta d'una reconstrucció biogràfica. Una història de vida és una tècnica d'investigació que consisteix en l'anàlisi i transcripció que efectua un investigador del relat dels fets i vivències de la vida d'una persona², en aquest cas, en Joaquim Domènech i Perich durant el període de la Guerra Civil Espanyola i la repressió. Això fa que es caracteritzi com una història de vida temàtica, és a dir, que només se centra en una part de la vida i en realitza una investigació profunda.³ Aquest tipus d'investigació segueix una metodologia qualitativa, atenent que no utilitza bases de dades numèriques o estadístiques, i on el coneixement de la realitat queda centrat en aspectes més subjectius o particulars. No intenta construir una perspectiva objectiva, sinó ser un acostament parcial a la realitat social, que és ambigua i diversa.⁴

El treball té uns objectius inicials que pretén complir, però no pot presentar cap hipòtesi definida, ja que es tracta d'un relat de vida que es va desenvolupant a mesura que avança la investigació. Per tant, les conclusions, més que a partir d'una hipòtesi, s'extreuen en relació amb el grau d'assoliment dels objectius proposats. No obstant això, no es descarta el fet que el treball serveix d'evidència al que es podria considerar una hipòtesi molt general de la brutalitat i la violència de la guerra i la repressió franquista.

Els objectius citats en la introducció es concreten al treball de la següent manera:

- Revisar el contingut documental dels arxius per obtenir la informació: s'ha visitat presencialment l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany i s'ha contactat

¹(S. A.). (2013, desembre). *Quin país treballa millor la memòria històrica*. Revista *Sàpiens*, 137, 4.

²Martín García, A. V. (1995). *Fundamentación teórica y uso de las historias y relatos de vida como técnicas de investigación en pedagogía social*. Aula, 7, 41-60.

³Mckernan, J. (1999). *Investigación, acción y curriculum*. Madrid: Morata.

⁴St. Clair, E. (2022, 14 de desembre). *City University of Seattle Library: Research Methods and Design: Qualitative Research Methods*. Library.cityu.edu.

telemàticament amb un gran nombre d'arxius d'arreu d'Espanya, com l'Arxiu Militar de Guadalajara, l'Arxiu de Memòria Democràtica de Catalunya o el Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca.⁵

- Visitar algun memorial relacionat amb la seva trajectòria per a entendre-la millor: s'ha visitat el memorial del Merengue a la cota del Tossal de Deu (Balaguer, Lleida) per veure l'espai on va tenir lloc la primera batalla en la qual va estar involucrada la Lleua del Biberó.
- Analitzar documents i fonts primàries per redactar el seu recorregut i les seves vivències: s'han analitzat els documents de l'allistament emesos pel Jutjat de Banyoles i els expedients de l'exèrcit i el servei militar. Així mateix, també s'han revisat els expedients de la indemnització per privació de llibertat i les dates d'internament als camps emesos pel departament de Memòria Democràtica de Catalunya, l'Arxiu Militar de Guadalajara i el Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca.
- Extreure informació de fonts secundàries per complementar la recerca: s'ha augmentat el contingut teòric amb dades extretes d'obres realitzades per altres autors. Les fonts utilitzades han estat pàgines web, llibres, treballs, articles de diari i revista i documentals.
- Entrevistar familiars o persones que coneguin el cas d'en Joaquim: com s'ha esmentat anteriorment, s'ha recorregut també a l'entrevista per a obtenir més dades de com va ser la trajectòria d'en Joaquim. S'ha entrevistat dos familiars, la Dolors (filla) i en Joaquim (nebot). També s'ha entrevistat a Miquel Morera, un excombatent de la Lleua del Biberó i últim supervivent d'aquesta, per a poder aconseguir dades en relació amb les condicions de vida al camp de concentració d'Horta. Les entrevistes s'han portat a cap en tres dies diferents (primer a Miquel Morera, consegüentment a la Dolors i en Joaquim Domènech i, finalment, a la Dolors de manera individual). Les entrevistes s'han enregistrat, s'han separat per apartats segons el contingut,

⁵Arxius especificats al diari de recerca

s'han descrit als annexos i es troben al final del treball, als annexos, descrites i adjuntades amb un codi QR.

Posteriorment, s'ha fet un buidatge de la informació obtinguda amb la realització dels objectius proposats per a elaborar la biografia.

L'eina i estratègia que ha servit per organitzar la recerca ha estat un diari de camp, on s'han sintetitzant, de manera cronològica, les diferents accions realitzades, bàsicament, com s'ha anat aconseguint la informació necessària i per a què s'ha utilitzat. Cada dia que s'ha obtingut algun document o contacte diferent s'ha anotat seguint la classificació següent: material obtingut/ contactes, com s'ha aconseguit, finalitat/ objectius i resultats.

Aquest diari s'ha presentat en un llibret a part, juntament amb la memòria, el qual s'ha elaborat manualment. En la versió digital, s'ha adjuntat al final dels annexos.

A partir del buidatge i anàlisi de la informació, s'ha anat redactant el contingut del treball. El marc teòric centra la seva descriptiva en la situació i fets històrics que cal comprendre per a poder ubicar i entendre l'experiència d'en Joaquim durant la Guerra Civil Espanyola i la posterior repressió franquista (1938-1945), i s'integra amb un marc pràctic, que és la recerca i l'anàlisi del material i la documentació obtinguts per a poder desenvolupar el seu relat de vida. La decisió d'integrar tots dos marcs s'ha dut a terme per a facilitar la comprensió i cohesió dels continguts. Tanmateix, es va presentant el seu cas acompanyant-lo amb imatges que serveixen com a fonts primàries per a poder mostrar de manera visual les seves vivències i els espais i fets citats. L'estructura és cronològica i va des de l'allistament (1938) a la consegüent repressió duta a terme per la dictadura franquista, la qual va patir entre el 1939 i el 1943, sense comptar el Servei Militar, el qual va acabar el 1945.

També s'han dedicat alguns apartats inicials a contextualitzar la situació d'en Joaquim, amb aspectes més específics com ara la seva situació familiar, que més endavant ajuden a entendre altres fets rellevants de la seva trajectòria.

Finalment, s'ha arribat a unes conclusions del treball tenint en compte els objectius inicials. Tracten, no només les dificultats i els resultats del procediment, sinó també l'impacte social del tema treballat.

Aquesta és la part principal del treball, on s'exposa la reconstrucció de la biografia de Joaquim Domènech. Es va introduint mentre es complementa amb la contextualització dels fets dins la Guerra i se'n fa una explicació basada en informació bibliogràfica, documental i filmogràfica.

1. L'allistament

El 1938, en Joaquim va ser cridat per anar al front i en aquest apartat es relata aquest fet.

Prèviament, però, s'ha fet una petita introducció de com era la seva vida abans de l'allistament.

1.1 La vida abans de l'allistament

Joaquim Domènech i Perich, va néixer el 25 de juliol de 1920, a Banyoles. Vivia al carrer Álvarez de Castro (actualment Avinguda Països Catalans) amb els seus pares, Bartomeu i Dolors, i els seus quatre germans, Maria, Teresa, Lluís i Carmelita, essent ell el més petit de tots.

Va estudiar a l'escola de capellans dels *Germans Gabrielistes*, conegut com a col·legi de la Immaculada, fins que va poder començar a treballar al Garatge Oller, un taller mecànic. Treballava encara al taller quan, el 17 de juliol de 1936, els generals Francisco Franco i Emilio Mola es van aixecar contra la República.⁶

Havia esclatat la Guerra Civil Espanyola, però no va ser fins al 25 de gener de 1938 que el jutjat de Banyoles va rebre la proposta del seu reclutament forçós⁷, juntament amb el d'altres banyolins.⁸ El 14 d'abril el *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* va publicar el decret que es mobilitzava la Lleua del Biberó⁹ i va haver de marxar el

⁶United States Holocaust Memorial Museum. (s.d.). *La Guerra Civil Espanyola*.

⁷Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 0:12)

⁸Document de l'allistament (annex 1)

⁹Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 0:12)

maig, per anar cap al front del Segre i donar suport on hi havia la Columna Macià-Companys.¹⁰

Joaquim Domènech l'estiu del 1935.
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

Joaquim (tercer de la dreta) amb els companys del taller en un sopar de comiat per als que anaven al front.
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

¹⁰Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 1:26)

2. La situació familiar

Abans de continuar amb les vivències d'en Joaquim, és fonamental conèixer les de la seva família per entendre alguns fets de la seva trajectòria, com ara perquè quan va tornar a casa només hi va trobar la mare o perquè estaven tots tan controlats.

Els pares no estaven implicats en política, però la família tenia una ideologia d'esquerres, molt comú en la societat d'aquell moment. Aquest fet explica que el reclutament d'en Joaquim fos al bàndol república, tot i que posteriorment, en els expedients del servei militar se l'etiquetava de "indiferente al règimen"¹¹, a causa que no s'havia implicat mai en política (cal tenir en compte que només tenia disset anys). Això no obstant, formava part de la UGT (Unió General de Treballadors).¹²

A diferència, la seva germana Maria sí que va tenir una remarcable participació política. És per això que, primerament, s'exposa un breu resum de la situació dels germans en el context en què en Joaquim patia la Guerra i la reclusió i, subseqüentment, s'exposa la situació dels pares.

Família Domènech-Perich.
Drets: Lluís, Teresa, Carmelita, Maria i Joaquim.
Asseguts: Bartomeu i Dolors.
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

2.1 Germans

Com s'ha esmenat anteriorment, en Joaquim era el més petit de quatre germans, els quals també van patir la repressió franquista, però cal destacar el cas de la Maria, la més gran.

¹¹Expedient del servei militar (annex 4)

¹²Expedient del servei militar (annex 5)

2.1.1 Maria

La Maria va néixer el 24 de desembre de 1913. Va fer de modista i va estudiar infermeria. Era una dona liberal i comunista, però curiosament, molt religiosa. Valenta i emprenedora, va començar a implicar-se en la política. Va ser la presidenta de la secció femenina de les JSUC (Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya). Era molt participativa a escala social, així que també formava part de la Unió de Dones i era secretaria local del Socors Roig Internacional. El 6 de maig de 1938, va entrar com regidora d'Assistència Social i Cultura a l'Ajuntament de Banyoles, i va ser la primera dona que ocupava aquest càrrec, a més de ser també directora de la Dona Catalana Antifeixista.¹³

Al final de la guerra, es va exiliar a Perpinyà amb tota la cúpula del PSUC de l'Estat Espanyol. Des d'allà, enviaven cartes als seus companys de Barcelona, escrites amb tinta invisible sota un escrit d'encobriment. Tanmateix, no sabien que tenien un talp que havia notificat d'aquests moviments la Policia Secreta de la Falange, que interceptava les cartes i les reescrivia per controlar els membres de Barcelona del PSUC.

Un dia, va haver d'anar a Barcelona per enviar una carta urgent que no hauria arribat pel correu ordinari, i va decidir aprofitar el viatge per anar a veure la seva germana Teresa al carrer Manso, on vivia amb el seu oncle Lluís.¹⁴ Allà, la Secreta la va agafar i va fer una batuda on havia deixat la carta. El 23 de desembre la van tancar a la presó de Figueres.¹⁵

El gener de 1940, va ser treta de la presó i traslladada a les Corts, acusada de rebel·lió militar. Durant els dies que va estar a comissaria, la van torturar per tenir més coneixement de la implicació dels seus companys de Banyoles, juntament amb altres membres del partit. A posteriori, el Consell de Guerra la va condemnar a pena de mort, pel 22 de març del 1941. Mentre esperava la data, es va adonar que la filla petita del director de la presó estava malalta i, com tenia coneixements d'infermeria, va demanar si podia cuidar-la. Per les seves cures, la nena no va morir. En veure la seva filla fora de perill, el director de la presó es va dirigir al tribunal de l'Auditoria de

¹³Banyoles Cultura. (s.d.). *Carrer de Maria Domènech i Perich*.

¹⁴Entrevista a Dolors Domènech (apartat 1, 1:53)

¹⁵Domènech, A. (2004, 13 d'octubre). *Primers passos de la dona en la política a Banyoles: Maria Domènech i Perich*.

Guerra de la Quarta Regió Militar demanant una commutació de la pena de mort de la Maria Domènech. El tribunal, amb la pressió del director, li va canviar la pena de mort per trenta anys de presó. El 1954, va poder tornar a casa amb llibertat condicional, després de catorze anys, nou mesos i vint-i-set dies d'empresonament, i no va aconseguir la llibertat definitiva fins al 1972.¹⁶

Va morir l'agost del 1997 i, l'any 2000, l'ajuntament de Banyoles va posar un carrer a nom seu al Pla de la Formiga de Banyoles.¹⁷

2.1.2 Teresa

La Teresa va néixer l'any 1914¹⁸, i va ser l'única germana que no va exiliar-se ni va patir cap reclusió. Un cop acabada la guerra, es va quedar a viure al carrer Manso, a Barcelona, amb el seu oncle Lluís. Havia estat infermera pel Socors Roig i, més tard, va anar a treballar al manicomi de Sant Boi (Barcelona). El 1940, va tornar a Banyoles i, un cop casada, va anar a viure a Mequinensa (Saragossa).¹⁹

Cal remarcar que la família no va saber la veritable història de la Teresa fins fa un any i mig, quan la seva filla els la va explicar. Els seus germans, Joaquim i Lluís, sempre havien explicat que havia marxat a l'exili amb la Carmelita a Argelés, i així es va anar explicant a les altres generacions. Encara més, es pot constatar aquest fet al llibre *La repressió franquista a Banyoles* (2005) de l'historiador banyolí Jordi Galofré, on relata, tal com li va explicar la família, que la Teresa es va exiliar.

S'ha remarcat aquest exemple perquè és un dels molts que evidencien el mutisme de la postguerra en què estaven sotmeses totes les víctimes del conflicte, fins al punt de no explicar-se els episodis viscuts ni entre els familiars més propers.²⁰

¹⁶Domènech, A. (2004, 13 d'octubre). *Primers passos de la dona en la política a Banyoles: Maria Domènech i Perich*.

¹⁷Banyoles Cultura. (s.d.). *Carrer de Maria Domènech i Perich*.

¹⁸Padró d'habitants de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

¹⁹Entrevista a Dolors Domènech (apartat 1, 0:07)

²⁰Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 10:26)

2.1.3 Carmelita

La Carmelita va néixer el 15 d'abril de 1917.²¹ A causa de la guerra, va haver d'exiliar-se al camp de refugiats d'Argelés perquè havia estat, com les altres germanes, al Socors Roig.²²

Més tard, va viure una temporada a Cognac (França) i a Vilallonga de Salanca (França), amb altres noies banyolines. Es va casar amb un exiliat, Joan Bertran, i, en retornar a Catalunya, el 1947, va ser empresonada i va romandre un mes a la presó de Girona. Finalment, es va instal·lar a Fondarella (Lleida) amb el seu marit i la seva filla Aurora.²³

2.1.4 Lluís

En Lluís va néixer l'any 1919.²⁴ En iniciar la guerra, va anar al front com a voluntari i va participar en les batalles de Terol i Guadalajara. Posteriorment, va formar part del cos de carrabiners, a la zona d'Alacant.

En acabar la guerra, va ser detingut i, quan va poder tornar al cap de poc temps a Banyoles, va haver d'anar a la presó de Girona. El causant va ser una denúncia en què se l'acusava d'haver participat en l'assassinat d'uns guàrdies civils a Tortellà. L'acusació era falsa i va poder evitar majors dissorts, però va haver d'estar-se mig any a la presó i, un cop obtinguda la llibertat, va haver de fer el servei militar.²⁵

2.2 Pares

El pare, Bartomeu Domènech i Figueres, era de Sant Esteve de Llémena, on va néixer el 23 de gener de 1886. La mare, Dolors Perich i Serra, nascuda el 8 de febrer de 1883, era de Flaçà.²⁶

En Bartomeu va ser detingut a Figueres, per quedar amb la seva filla Maria quan va tornar clandestinament a Barcelona. Era presentat pels informes de la guàrdia civil i de la Falange de Banyoles com un "gran simpatizante de la causa marxista y

²¹Padró d'habitants de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

²²Entrevista a Dolors Domènech (apartat 1, 2:34)

²³Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 32.

²⁴Padró d'habitants de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

²⁵Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 33.

²⁶Padró d'habitants de l'Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

desafecto a nuestro Régimen al que ha insultado groseramente”.²⁷ Va explicar al jutge que s’havia afiliat al PSUC per poder circular amb un camió de la seva propietat, motiu pel qual es va fer també membre de la UGT. Va justificar la seva relació amb la Maria argumentant que s’hi va comunicar pel fet que era la seva filla, i que només va parlar amb ella de temes familiars. Amb tot això, va ser condemnat a dotze anys i un dia de reclusió i destinat a la Colònia Penitenciària Militaritzada de la Vega Baja (Toledo), els presos de la qual treballaven, en règim de treballs forçats, en la reconstrucció d'un edifici simbòlic per als vencedors de l'Alcàsser de Toledo. No va ser fins al 7 de setembre de 1943 que va obtenir la llibertat condicional i va poder tornar a Banyoles.²⁸

La Dolors va passar, no només per l’angoixa per la situació del marit i els fills, sinó també per una sèrie de dificultats econòmiques i un buit que es va fer al seu entorn, fins al punt que les botigues de comestibles de Banyoles, per por a represàlies, no volien vendre-li aliments, i havia de comprar-ne d’estraperlo. El seu cas acaba de completar el panorama de la repressió, la condició difícil de les famílies dels exiliats i dels empresonats, que van haver de patir privacions materials i, sobretot, la humiliació dels vençuts.²⁹

Comptat i debatut, la família Domènech i Perich exemplifica la realitat de la repressió franquista, i els fets que la van colpir ajuden també a comprendre la seva trajectòria vital durant aquest període.

²⁷Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 35.

²⁸Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 35.

²⁹Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 35.

3. La Lleva del Biberó

En Joaquim va formar part de la Lleva del Biberó, que va ser enviada al llarg del front del Segre i l'Ebre. En aquest apartat es fa una explicació de què va ser la Lleva del Biberó, quina situació va propiciar la seva mobilització i quina relació va tenir amb la Columna Macià-Companys.

El seu reclutament va ser forçós, però molts joves s'hi van presentar voluntàriament. Són coneguts pel nom de la Lleva del Biberó. Se'ls va anomenar així per iniciativa de Federica Montseny (dirigent de la CNT-FAI), a causa de la joventut dels seus efectius, alguns d'encara disset anys, com en Joaquim. En oposició a aquest nom, hi havia el proposat per Juan Negrín (president del Govern i ministre de Defensa), que els definia com "la joventut de la victòria".

Van ser mobilitzats per ordre del president Manuel Azaña, a finals de maig del 1938, amb els intents de l'exèrcit republicà de contenir l'avanç de l'exèrcit franquista a la línia del Segre. Alguns també van ser mobilitzats el 25 de juliol, amb l'inici de la contraofensiva republicana a l'Ebre. En total, es van veure involucrats en els fronts de la guerra uns 30.000 nois catalans, que en un inici haurien d'haver fet tasques auxiliars sense entrar al servei militar fins al 1941, motiu pel qual també se'ls coneix com a Lleva del 41.³⁰

Per a les famílies, les quals no esperaven encara la mobilització dels seus fills més petits, el reclutament va ser una tragèdia. No obstant això, molts joves que no havien sortit mai del seu poble o ciutat natal, van prendre-s'ho amb il·lusió i se sentien protagonistes. Tenien la sensació que afrontaven una aventura única i que la seva participació en la guerra seria fonamental perquè aquesta s'acabés.³¹ Ostensiblement, com en totes les guerres, l'eufòria inicial es va esvaïr de manera immediata en trepitjar el camp de batalla.

El context era favorable a les forces franquistes, que després d'haver travessat el riu Cinca i ocupat el primer poble de Catalunya, van ensorrar el front d'Aragó, van completar la conquesta dels territoris catalans del marge dret de l'Ebre i van arribar

³⁰Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la "Lleva del Biberó"*.

³¹Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938)*.

a la Mediterrània. Havien atacat Lleida, Gandesa, Balaguer, Tremp i Camarasa, fets que van suposar l'abolició de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. L'exèrcit franquista comptava amb forces àrees, navals i terrestres dels règims feixistes d'Alemanya i Itàlia i, per fer-hi front, el govern de la República va ordenar la mobilització de la Lleva 41, que es va afegir a la Lleva del 40, cridada poc temps abans.

El decret va sortir publicat el 13 d'abril a la *Gaceta de la República* signat per Negrín i Manuel Azaña³², i el 14 d'abril al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, signat per Lluís Companys³³. El 27 d'abril els inclosos en les lleves s'havien de presentar als centres de reclutament més propers i, com testimonien alguns integrants de la Lleva, en les citacions s'especificava que havien de dur una flassada, calçat, plat i cobert.³⁴

Un cop acabat el reclutament, l'exèrcit republicà es va reorganitzar en tres sectors; el de l'Ebre, el del Segre i el de la Noguera Pallaresa. En principi, eren destinats en funció de la procedència, però amb la rapidesa de l'avanç franquista, l'exèrcit es va convertir en una barreja de forces i orígens dels seus efectius. Les condicions de vestimenta, alimentació i armament eren miserables i hi havia dissidències importants dins les línies de comanament. La majoria dels soldats, com en Joaquim, no estaven familiaritzats ni amb l'armament ni amb la instrucció militar, i van haver de continuar amb una formació bàsica que se'ls va oferir durant una setmana, que els aportava uns coneixements molt limitats.³⁵ Aquesta situació és descrita al llibre *Homenatge a Catalunya* (Orwell, 1938): “El sistema de la milícia presentava seriosos errors, i els homes mateixos deixaven molt a desitjar, ja que en aquella època el reclutament voluntari començava a disminuir i molts dels millors homes ja es trobaven al front o havien mort”.

3.1 La Columna Macià-Companys

Un cop organitzat l'exèrcit republicà, en Joaquim va ser enviat al Front del Segre, més concretament a Camarasa (la Noguera, Lleida). El front estava controlat per la Columna Macià-Companys, que anteriorment estava ubicada al Front d'Aragó. Van

³²Decret publicat a la *Gaceta de la República* (annex 2)

³³Decret publicat al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya* (annex 3)

³⁴Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la "Lleva del Biberó"*.

³⁵Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 0:30)

haver de retirar-se fins al Segre quan, després que l'Exèrcit Popular de la República conquistés Terol a principis de 1938, no es va fer cas a l'intent de Guarnier (destacat militar menorquí) de reforçar el sector i situar-hi tropes de reserva i les forces es van esgotar. Els feixistes van contraatacar al febrer per ocupar de nou Terol i, amb aquesta victòria, van iniciar un moviment expansiu amb què van conquerir la resta d'Aragó i van penetrar a Catalunya per la franja de Ponent i la vall de l'Ebre. Després d'aquests fets, el front d'Aragó va ser definitivament enderrocat i les tropes franquistes van entrar a l'abril a les ciutats de Lleida, Balaguer i Tremp.³⁶

La Columna va ser creada el 3 de setembre de 1936 per la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu d'establir un contrapoder a la CNT dins el Comitè Central de Milícies Antifeixistes. Era una milícia paramilitar formada per uns 1.200-1.300 voluntaris d'ERC i d'Estat Català. Tot i ser creada a Barcelona, va obtenir voluntaris d'altres poblacions de Catalunya que un cop organitzats anaven cap a la ciutat. El president de la Generalitat Lluís Companys va donar el vistiplau a la seva creació i en honor seu i de Francesc Macià va rebre el nom. Inicialment, estava formada per dues columnes (la Macià i la Companys), però a causa que representaven les mateixes idees polítiques es van unir. Van efectuar nombroses operacions a l'Aragó abans de testimoniar-ne la caiguda.

Més concretament, arran dels Fets de Maig de 1937, la columna va passar a estar constituïda per dues Brigades Mixtes (131^a i 132^a) que formaven la 30ª Divisió sota el control de l'Exèrcit Popular de la República. Posteriorment, s'hi va afegir la 146ª Brigada Mixta.³⁷

En Joaquim va ser enviat al front just després (i com a conseqüència) de la caiguda del Front d'Aragó (19 d'abril de 1938), que restava aturat a causa de l'esforç a què havien estat sotmesos atacants i defensors. Per recuperar-se del cop calia formar un contingent, i els nous efectius es van proveir amb les darreres reserves de recursos humans i materials per reorganitzar les tropes republicanes. Així doncs, es van cridar a files les lleves d'homes de fins a trenta-cinc anys i la Lleua del Biberó, que van portar en Joaquim al front del Segre com a reforç per a la columna. Simultàniament, els organismes militars a Catalunya van crear al mes de maig el

³⁶Hernández Cardona, F. X., i Íñiguez Gràcia, D. (2013, setembre). *La columna Macià-Companys*. Fundació Josep Irla.

³⁷Columna Macià-Companys. (2023, 4 de febrer). Wikipedia.

“Grupo de Ejércitos de la Región Oriental” (GERO), una gran unitat que estava conformada per l’Exèrcit de l’Est i l’Exèrcit de l’Ebre, emplaçats a Catalunya i també participants de la posterior Batalla del Segre.³⁸

Així doncs, el 1938, territori català es trobava defensat per les milícies als rius Segre i Ebre, on es van iniciar operacions per a posar a prova les noves unitats republicanes.

Grup de joves de la Lleva del Biberó durant la seva mobilització.
Font: Diari digital *El Confidencial*

³⁸Hernández Cardona, F. X., i Íñiguez Gràcia, D. (2013, setembre). *La columna Macià-Companyys*. Fundació Josep Irla.

4. La vida al front

Després de l'allistament explicat al primer apartat, s'inicia la mobilització cap al camp de batalla. A mitjan maig del 1938, en Joaquim es dirigia al front del Segre, amb els altres companys de la Lleva, per lluitar a favor de la república. En aquesta part es relata la situació del front en el context de la Guerra, la vida al front i les diferents batalles que hi van tenir lloc i que van afectar amb major magnitud en Joaquim.

4.1 Front del Segre

Com ja s'ha esmentat, ell estava inicialment ubicat a Camarasa. En aquell moment, Catalunya estava partida en dos, gairebé seguint la frontera fluvial de l'Ebre, el Segre i la Noguera Pallaresa. Les tropes franquistes, en dos punts del Segre i dos més de la Noguera Pallaresa, havien establert quatre caps de pont a les posicions de Tremp, la Baronia de Sant Oïme, Balaguer i Seròs. Un cap de pont és una posició militar que estableix les tropes a la riba d'un riu o estret situats en territori enemic amb l'objectiu de preparar el pas del gruix de les forces i, alhora, defensar el pont.³⁹

Per a orientar aquestes posicions, s'ha utilitzat un mapa elaborat per la producció del documental *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938)*, que es mostra a continuació:

Mapa dels quatre caps de pont franquistes (Segre-Noguera Pallaresa).

Font: Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938)*

³⁹Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938)*.

Catalunya es trobava aïllada de la resta de territoris republicans que quedaven a Espanya, així que el front només va poder nodrir-se amb soldats catalans. Amb tot això, el general republicà Vicente Rojo (cap de l'Estat Major central) va perfilar una sèrie d'ofensives per intentar que la República recuperés el terreny perdut. Per fer-ho, es va proposar trencar els caps de pont del Segre i la Noguera Pallaresa, recuperar les centrals elèctriques de Tremp i la Pobla de Segur per assegurar el subministrament d'energia a Barcelona, endinsar-se en les línies enemigues, aïllar les forces atrinxerades a la Vall d'Aran i rescatar la 43ª divisió, cercada a la Vall de Bielsa. A aquests objectius, s'afegia el de recuperar la moral de la tropa i de la rereguarda, que des de la mobilització de la Lleua del 41 donava la guerra per perduda.

En cas que no funcionés el pla, almenys es fixaven les posicions franquistes, impedit que avancessin cap a València.⁴⁰

S'inicia la primera ofensiva, i el cap de pont de Balaguer republicà va mobilitzar el cos comandat per José del Barrio (dirigent obrer, polític i militar espanyol), juntament amb les 4 divisions d'Enrique Líster (polític i militar comunista espanyol) i Manuel Tagüeña (matemàtic, físic, docent i comandant militar espanyol). El radi del cap amidava 9 km, i afectava Camarasa, Balaguer, la Sentiu de Sió, Bellcaire d'Urgell i Vallfogona de Balaguer. Per mostrar aquestes ubicacions, s'ha tornat a recórrer a l'ús d'un mapa:

Mapa del cap de pont de Balaguer.

Font: Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938)*

⁴⁰Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938)*.

La fortificació era precària, amb bancals de conreu, séquies, trinxeres, filferrereres i nius de metralla. Els sectors geogràfics més afortunats eren a les poblacions elevades, que disposaven de trinxeres ben excavades i dotades de vies d'evacuació, que en feien difícil la conquesta des del pla.⁴¹

Amb tot plegat, s'inicien les ofensives i batalles que marquen el front del Segre fins a portar-lo al final de la guerra. Un final que, com s'exposa més endavant, en Joaquim no va viure al front a causa d'una ferida.

4.2 Les condicions de vida al front

En Joaquim, com la majoria dels soldats, pertanyia a la infanteria, tal com s'indica en un adjunt del seu expedient d'allistament, on constaven les categories a què optaven els diferents soldats (infanteria, artilleria, intendència i enginyers).⁴²

El dia a dia al front es basava a resistir i atacar. Això ho explica un dels entrevistats, Miquel Morera, últim supervivent en vida de la Lleua del Biberó, tinent per mèrits de guerra i antic membre de la Columna Macià-Companyes, el qual testimonia que "alguns dies ens tocava tirar de tiros, i els altres no sabíem què fer".⁴³ La manca de recursos no permetia que tots disposessin d'armes i, quan els manaven l'atac, havien de limitar-se a córrer cap a l'enemic esperant que algun company armat caigués i poguessin fer-se amb la seva escopeta. Eren, com els anomena el seu fillol Joaquim a l'entrevista, "carn de canó".⁴⁴

A més a més, molts d'ells van morir en intentar travessar el Segre, ja que els nacionals, quan els republicans passaven, obrien les comportes i els soldats queien riu avall i s'afogaven.⁴⁵

Les condicions de vida eren precàries, amb manca d'higiene i una greu subalimentació, a part del patiment constant de viure sota la por d'un possible atac per part del bàndol enemic. S'alimentaven dels pocs recursos que els feien arribar els voluntaris o el mateix exèrcit des de les tendes cuina, però la dieta era considerablement reduïda i havien de subsistir a base de lleties, sopes de llauna,

⁴¹Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938)*.

⁴²Expedient on s'indica la categoria de soldat (annex 6)

⁴³Entrevista a Miquel Morera (0:11)

⁴⁴Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 1:02)

⁴⁵Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 1, 1:45)

sardines en conserva, galetes i pa negre. Una neteja pràcticament nul·la, s'ajuntava amb uns hàbits de vida gens saludables, que portaven molts dels efectius a morir a causa d'infeccions o de l'agonia del cansament i la gran tensió a la qual estaven sotmesos. Fins i tot, havien de portar el cabell rapat per evitar agafar polls i puces.⁴⁶

S'ha recollit un record del front que va marcar en Joaquim, i que il·lustra la realitat de què va ser la Lleua del Biberó. Exposava que molts combatents que queien ferits, quan jeien a terra moribunds cridaven la mare. Aquest fet reflecteix que, al cap i a la fi, els membres d'aquesta Lleua eren només uns nens.⁴⁷

Però no tot són ombres, perquè al mig del conflicte sempre hi ha moments de col·laboració entre iguals. Un altre fet que en Joaquim va testimoniar al camp de batalla va ocórrer un dia en què s'havia proveït al seu batalló amb tabac, més comú i normalitzat en aquella època. En aquell moment es trobaven en una banda del Segre que els connectava al batalló enemic per mitjà d'una passera. Es van trobar que disposaven del tabac, però els faltava el paper per a fer un cigar i, van veure com a l'altra banda alçaven bandera blanca. Es van apropar i els enemics els van confessar que comptaven amb paper per fumar, però que els faltava el tabac. D'aquesta manera, van intercanviar-se els recursos necessaris perquè a cada bàndol tinguessin l'opció de poder fumar, manifestant així un moment de companyonia dins el combat.⁴⁸

4.3 Botalles

Amb l'inici de les ofensives republicanes per recuperar territori, es troben un seguit de batalles i represàlies que van tenir lloc a les vores del Segre.

Se n'ha fet un recull i una breu descripció, però només s'entra en profunditat en les dues que més afecten la història de Joaquim i la Lleua; la Batalla del Merengue i la Batalla de l'Ebre. Així mateix, també s'explica la batalla final del Segre, que va culminar amb l'entrada completa del bàndol feixista a Catalunya i els va permetre, el 26 de gener de 1939, l'ocupació de Barcelona.

⁴⁶Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 16:42)

⁴⁷Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 14:13)

⁴⁸Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 14:57)

Les ofensives per intentar conquerir el cap de pont sobre el Segre i, alhora, provar la capacitat de les noves forces de l'Exèrcit de l'Est, es van iniciar com a resposta als atacs franquistes del 21 de maig del 1938. Hi va haver un seguit d'atacs a Balaguer, del 22 al 27, coneguts com l'ofensiva del Merengue, que no van crear un gran canvi als fronts. A la rereguarda, es va dur a terme una dura represàlia amb execucions al Pallars Sobirà, on s'acusaven les víctimes d'haver recolzat el bàndol republicà.

Cal remarcar també la Bossa de Bielsa a Osca, iniciada el 14 d'abril, on hi havia la 43ª Divisió republicana, que va resistir els atacs franquistes i va debilitar les tropes nacionals de Tremp i Balaguer. Es trobava allunyada del front, però hi estava lligada perquè protegia el conjunt del marge esquerre del Segre i la Noguera Pallaresa. Finalment, va caure el 15 de juny, però va ser un símbol de resistència i heroïcitat. Molts biberons van participar també als atacs al cap de Baladredo, al Pallars Sobirà, el 22 i 24 de juliol, dels quals van resultar-ne moltes baixes, que es van unir a les de la Batalla de l'Electricitat, que aspirava a apoderar-se de les centrals elèctriques de Tremp i la Pobla de Segur, i va finalitzar en un fracàs pel bàndol republicà.

Del 25 de juliol al 16 de novembre, va haver-hi la dura Batalla de l'Ebre, però en Joaquim no la va patir, segons afirmen els familiars, a causa d'una ferida de metralla mentre defensava el front del Segre que el va portar a l'hospitalització.⁴⁹ Aquest fet es deu que alguns batallons es van mantenir al Segre per intentar persistir davant l'avenç de les tropes franquistes i conservar les posicions. Tot i això, la Batalla de l'Ebre va deixar unes xifres de 120.000 baixes entre tots dos exèrcits amb 30.000 morts, 75.000 ferits i 15.000 presoners.⁵⁰

Finalment, el 23 de desembre, va iniciar-se l'ofensiva de Catalunya, l'assalt final que va acabar amb el front del Segre i l'entrada completa a Catalunya del bàndol nacional.⁵¹

⁴⁹Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:48)

⁵⁰Gencat. (s.d.). *La Batalla de l'Ebre (115 dies de mort i destrucció)*.

⁵¹Gofii, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938)*.

4.3.1 Batalla del Merengue

S'ha remarcat aquesta batalla perquè va ser la primera a què es va afrontar la Lleua del Biberó. El nom es deu que un oficial republicà, abans d'iniciar l'atac, va cridar als batallants: "Vinga, nois, que això ens ho menjarem com si fos un merengue!".⁵²

Va posar-se en marxa el 22 de maig del 1938 i va finalitzar el 27 de maig. Va consistir en una sèrie de breus atacs seguits i violents per recuperar les posicions de l'enemic al cim conegut com al Merengue o la cota del Tossal del Deu. El cim va ser un element de resistència anomenat "Centre de resistència el Merengue", el qual s'estenia des de la masia Botet (cal Massagué) fins a aquesta posició. La seva defensa fou vital per a les forces franquistes del V Cos d'Exèrcit d'Aragó del general Moscardó, i un obstacle ple de trampes i amenaces per a la vida de les tropes republicanes.⁵³

Es van llançar atacs frontals des de la vall de Camarasa, el barranc Salat i la carretera de Balaguer a Camarasa. Amb el suport dels Biberons, l'encarregada de conquerir la cota era la 27ª Divisió (coneguda com la Bruixa) del XVIII Cos d'Exèrcit republicà, comandat per José del Barrio. Aquesta, havia de baixar pel marge esquerre del Segre fins a Balaguer per enllaçar amb les unitats de la 72ª Divisió, travessar el riu i crear un cap de pont a l'altra banda del Segre que arribés fins a Castelló de Farfanya.⁵⁴

Un cop acabada l'ofensiva, es va veure que només havia estat un cercle de recuperar i perdre les posicions. Van arribar a posar el peu al cim del tossal, però mai van aconseguir conquerir-lo.

El resultat va ser de 2000 baixes republicanes entre ferits i morts al camp, les séquies o enganxats a les filferreres.⁵⁵ De fet, les filferreres foren un gran obstacle per les tropes a peu. Constaven de files de piquetes de fusta o metàl·liques (d'1,6 metres d'alçada) clavades a portell i lligades entre si per filferro amb pues artificials.⁵⁶

⁵²Memorial Democràtic. (s.d.). *"El Merengue" Cap de Pont de Balaguer.*

⁵³Memorial Democràtic. (s.d.). *"El Merengue" Cap de Pont de Balaguer.*

⁵⁴Memorial Democràtic. (s.d.). *"El Merengue" Cap de Pont de Balaguer.*

⁵⁵Gofí, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938).*

⁵⁶Memorial Democràtic. (s.d.). *"El Merengue" Cap de Pont de Balaguer.*

És de les més recordades per la Lleva, perquè va ocórrer pràcticament després de ser traslladats dels seus respectius centres de reclutament al camp de batalla. Com a últim recurs, els havien donat carteres amb cartutxos i fusell russos de la Primera Guerra Mundial (de baioneta llarga i incòmodes d'utilitzar). La nit del 21 de maig, abans d'iniciar l'ofensiva, els van anar a buscar després de sopar per canviar-los el fusell per un de txec nou. També van donar, a cada secció, sis bombes de mà, cures individuals, cent cinquanta cartutxos, cantimplores de conyac, un paquet de tabac i menjar fred per tres dies.⁵⁷ De la Lleva en van morir uns 800 nois, i el front va quedar aturat i es van distribuir els soldats a altres zones.

Tot seguit, s'exposen algunes fotografies de les restes museïtzades del lloc del combat que evidencien alguns dels aspectes remarcats:

Visió de la Plana de Lleida des del cim de la cota del Tossal de Deu.

Font: Imatge pròpia

Visió de les trinxeres des del cim del turó.

Font: Imatge pròpia

Niu de metralladora del bàndol Nacional, pel qual tenien visió de l'avenç de l'enemic.

Font: Imatge pròpia

Recreació de les filferres.

Font: Imatge pròpia

⁵⁷Testimoni de Carles Ticó (biberó, excombatent de l'exèrcit republicà) - Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleva del Biberó (1938)*.

Interior de les trinxeres.
Font: Imatge pròpia

4.3.2 Batalla de l'Ebre

La Batalla de l'Ebre va ser una de les més dures de la Guerra, amb un impacte molt gran per l'elevat nombre de baixes per part dels dos bàndols, com s'ha especificat a la pàgina anterior.

En Joaquim va tenir la sort de no viure-la perquè va continuar destinat al front del Segre per mantenir les posicions guanyades al maig. Malgrat això, ell i el seu batalló estaven a punt de ser desplaçats a l'Ebre, per la crítica situació republicana. Poc abans que s'iniciés la comesa, mentre defensava el front, va rebre una explosió de metralla que li va afectar part del coll i el mentó. L'explosió va provenir d'una bomba de mà enemiga que contenia trossos de metralla. A causa d'aquesta ferida, va haver d'abandonar el front per ser traslladat a l'Hospital Militar de Barcelona i va evitar una dura batalla a l'Ebre.

Així mateix, la Dolors, la filla d'en Joaquim, recorda una frase que el seu pare sempre utilitzava per descriure aquesta situació: "Si no m'haguessin ferit al Segre, segurament seria mort, perquè poc després van anar a l'Ebre".⁵⁸

Tot i la investigació realitzada, no s'ha pogut trobar la data exacta d'ingrés a l'hospital, perquè es va conservar molt poca documentació d'aquest període, però se n'ha fet una estimació que va ser cap al final, quan el bàndol republicà estava a les acaballes a l'Ebre i va haver d'optar per minimitzar la defensa de la línia del

⁵⁸Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:48)

Segre, sobre la qual també va anar afeblint control fins a la seva completa pèrdua en la posterior ofensiva final sobre el Segre.

Per entendre millor el context, es farà una breu explicació del desenvolupament d'aquesta batalla.

Va començar la nit del 25 de juliol de 1938, a les 00:15 h, quan les forces republicanes van iniciar, sorprenent l'enemic, el pas del riu entre Mequinensa i Amposta. Aquesta operació militar va esdevenir la més gran de la Guerra Civil, amb l'objectiu principal d'aturar l'avenç franquista sobre València, el pulmó industrial i comercial del sector Centre, desviant l'atenció d'aquell front sobre el de l'Ebre.⁵⁹

En un primer moment, va ser un èxit, però els franquistes van aconseguir bastir una línia de resistència seguint l'eix Faió, la Pobla de Massaluca, Vilalba dels Arcs, Gandesa i el riu Canaletes, la qual es va convertir en un mur d'homes i armes, on es van espellonar les forces republicanes.

Després d'una setmana de dura lluita, sense millorar l'avenç del primer dia, els comandaments del bàndol republicà van ordenar aturar l'ofensiva, de manera que, el 2 d'agost, es van aturar els atacs i es va iniciar la fortificació de tot el territori per a la seva defensa. Amb tot això, Franco va decidir lluitar a l'Ebre i envoltar-lo des de Lleida.

El terreny que els republicans havien conquerit en un únic dia, va necessitar més de cent dies i set contraofensives per ser recuperat i, el 16 de novembre, cent quinze dies després d'haver travessat el riu, les forces republicanes es retiraven a l'altra riba.⁶⁰

La derrota va ser deguda a la superioritat militar dels nacionals, que comptaven amb el suport estranger d'Alemanya i Itàlia, així com amb un ràpid desplegament de noves tropes i reforços. Això va suposar un greu cop pels republicans, ja que va ser un dels punts culminants d'una sèrie de derrotes consecutives i va suposar un replegament significatiu de les seves forces. Tanmateix, va representar una pèrdua estratègica important, i va allunyar encara més les esperances de victòria,

⁵⁹Gencat. (s.d.). *La Batalla de l'Ebre (115 dies de mort i destrucció)*.

⁶⁰Gencat. (s.d.). *La Batalla de l'Ebre (115 dies de mort i destrucció)*.

complementant la gran pèrdua humana i material amb una potencial desmoralització de l'exèrcit i la rereguarda.⁶¹

4.3.3 Batalla del Segre

L'última Batalla del Segre va començar el 23 de desembre del 1938, i va ser la segona gran ofensiva franquista sobre Catalunya.

Les tropes nacionals van trencar el front del Segre per Seròs, Balaguer i Tremp. Va haver-hi diferents atacs i els republicans van poder detenir el seu avenç momentàniament gràcies a la confluència dels rius Segre i Ebre. Però, en acabat, els nacionals van aconseguir una posició assegurada i van atacar els republicans pel flanc Sud.

Al cap d'un mes i mig, ja s'havien fet amb les Borges Blanques, Tarragona, Cervera, Tàrrrega, Barcelona, Solsona, Girona i la Seu d'Urgell. El 9 de febrer de 1939, van tancar la frontera francesa, i l'endemà va concloure l'ocupació de Catalunya.⁶²

Com s'ha mencionat al paràgraf anterior, va ser durant aquesta ofensiva que el bàndol nacional va ocupar Barcelona, el 26 de gener. En aquest moment, en Joaquim es trobava a l'Hospital Militar de Barcelona, i els nacionals, juntament amb altres ferits, se'l van endur per detenir-lo.

⁶¹Batalla del Ebro. (2023, 16 de maig). Wikipedia.

⁶²Batalla del Segre. (2023, 13 de maig). Wikipedia.

5. L'hospitalització i la retirada

En Joaquim, després de ser ferit al Segre i amb una Catalunya al tombant del final de la Batalla de l'Ebre, va ser ingressat a l'Hospital Militar de Barcelona. Va romandre allà gairebé tres mesos a causa de la gravetat de la ferida que, com s'ha mencionat amb anterioritat, li va afectar una part important del coll i el mentó. En particular, la seva filla Dolors remarca a l'entrevista que la ferida va ser tan crítica que tota la vida va tenir diverses cicatrius al coll i al mentó.⁶³

El 26 de gener de 1939, amb l'ocupació nacional de Barcelona, en Joaquim va ser atrapat pels nacionals i internat provisionalment al primer camp de concentració pel qual passaria, el Camp de presoners d'Horta (Barcelona).⁶⁴

Breument, abans de narrar la seva retirada de l'hospital, es farà una explicació de com era aquest, per poder tractar les vivències d'en Joaquim íntegrament.

5.1 Hospital Militar de Barcelona

Barcelona ha comptat amb diferents hospitals militars al llarg dels anys, però en Joaquim va ser ingressat al de Vallcarca, situat al barri de Vallcarca i els Penitents. En aquest hospital es van portar la majoria dels ferits de guerra a partir del 1937, ja que al començall de la guerra eren ingressats al del carrer dels Tallers i hi va haver diverses polèmiques ideològiques.

Es va decidir començar amb la planificació d'aquest hospital el 1927, a causa que, en aquell moment, Barcelona en necessitava un que fos tan avançat com la ciutat. Així doncs, van escollir ubicar-lo a Vallcarca i els Penitents perquè el terreny ofería espai suficient per a un hospital de 500 llits, que havia d'estar a l'exterior de la ciutat de Barcelona, lluny de contaminacions i llocs sorollosos i ben comunicat. Ara bé, es va decidir que el centre fos exclusiu per a tropa.⁶⁵

⁶³Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:08)

⁶⁴Recorregut dels camps de concentració per on va passar en Joaquim (annex 9)

⁶⁵Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

La inauguració va ser en mans del Govern de la República, i se'l va considerar un dels millors establiments d'Europa.

Hospital Militar de Vallcarca, 1937.
Font: Arxiu Nacional de Catalunya, Fons Brangulf

Els metges tenien el codi moral conegut com a *aegroto miser, res sacra* (el malalt és cosa sagrada) i atenien tothom independentment de la seva condició o bàndol.

Com deia el doctor Trias: “Tot malalt, fos quina fos la seva condició política, havia de ser curat. Defensava que la missió de tot doctor era la de no negar mai l’ajuda a qualsevol ferit, siguin quines siguin les circumstàncies que es trobin, tant si es tracta d’enemics, de rebels, de pobres o de criminals, afegint que el malalt era una cosa sagrada”.⁶⁶

Ídem afirmava el metge Moisès Broggi i Vallés: “Durant la guerra, només vaig fer allò que havia de fer: curar ferits. Per altra part, quan tenia un ferit davant meu, mai no vaig preguntar de quin bàndol era”.⁶⁷

També van ser de gran ajuda les infermeres, que es formaven a l’Escola de la Generalitat i estaven preparades perquè es pogués confiar en elles.

Els malalts disposaven, no només d’assistència mèdica, sinó també d’infraestructures com ara una biblioteca i una escola. Altrament, els malalts disposaven de suport psicològic i moral, amb activitats com visites, lectures de diari i projeccions de pel·lícules soviètiques.⁶⁸

⁶⁶Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

⁶⁷Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

⁶⁸Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

Malgrat aquestes atencions, l'hospital també presentava mancances, i l'alimentació n'era la més notable. Les restriccions eren capitals i subsistien amb un pla d'alimentació bàsic.⁶⁹

Resumidament, l'hospital va passar per remarcables adversitats durant la guerra i va aconseguir continuar endavant, però l'entrada nacional a Barcelona va suposar la seva fi. Els pacients que quedaven allà van ser retirats i Franco es va fer amb l'hospital, que va passar a ser l'Hospital Militar del Generalíssim.⁷⁰

5.2 Retirada de l'hospital

El 26 de gener de 1939, els nacionals van entrar a Barcelona i van ocupar moltes de les principals infraestructures. Quan la notícia va arribar a l'hospital, molt dels ferits van intentar fugir per no ser atrapats pels feixistes. El pànic era rotund, i així ho relata Teresa Pàmies al llibre *Quan érem capitans* (1974): “De la fugida de Barcelona el 26 de gener de 1939 no n'oblidaré mai una cosa: els ferits que sortien de l'hospital de Vallcarca i, mutilats, embenats, gairebé despullats, malgrat el fred, baixaven a les carreteres demanant a crits que no els deixéssim a mans dels vencedors”. En Joaquim, com nombrosos pacients, no va aconseguir fugir, i els soldats nacionals el van capturar per recloure'l en un camp de presoners molt proper a on s'ubicava l'hospital, el Camp d'Horta.⁷¹

Amb aquest fet, va començar el període de reclusió forçada d'en Joaquim.

⁶⁹Pla d'alimentació de l'Hospital Militar de Barcelona (annex 7)

⁷⁰Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

⁷¹Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:56)

6. Repressió franquista cap als vençuts

Amb el final de la guerra, va incrementar la repressió cap als considerats enemics del nou règim. Qualsevol que s'oposés al pensament i ideologia de la dictadura era condemnat, com narra Paul Preston a *L'Holocaust espanyol* (2011): “A fi de protegir els pilars d'aquest règim, a les àrees ocupades pels rebels les víctimes immediates no van ser només els mestres d'escola, els maçons, els metges i els advocats liberals, els intel·lectuals i els líders dels sindicats, és a dir, els possibles disseminadors de les idees. La matança també es va estendre als que haurien pogut rebre la influència de les seves idees: els membres d'un sindicat, els que no anaven a missa, els sospitosos de votar el Front Popular, les dones que havien obtingut el sufragi i el dret al divorci...”.

Entre els principals perills pel règim, es trobaven els soldats que pertanyien al bàndol republicà. Amb aquest argument, i sense judici previ, en Joaquim va ser portat a un camp de presoners, un dels mitjans més comuns de repressió durant la dictadura franquista. Després d'aquest, va passar per tres camps més per ser portat, finalment, a un batalló de treballadors.

En aquest apartat, es fa una descripció dels mencionats camps i del batalló, incloent-hi, també, les vivències d'en Joaquim.

6.1 Camps de Concentració

El nou règim va imposar fortes mesures de repressió per a apartar els considerats “desafectos al régimen” o possibles causants de perjudicis al seu funcionament. Per això, es va utilitzar un dels recursos més senzills pel que fa a funcionament i que permetia albergar un gran nombre de presoners, els camps de concentració.

Cal tenir en compte que la creació i gestió dels camps es va produir en un context de guerra escabrós, a causa de la improvisació i els constants problemes logístics.⁷²

⁷²UAB. (2007). *Barcelona 1939: Ocupació i repressió militar. El camp de concentració d'Horta i les presons de la ciutat.*

A l'Espanya franquista van funcionar prop de tres-cents camps de concentració entre 1936 i 1947. Alguns d'ells eren estables i d'altres provisionals.⁷³ Gran part funcionava en espais que anteriorment estaven destinats a una altra finalitat i que havien estat ocupats pels nacionals, com ara universitats, acadèmies i infraestructures militars, edificis religiosos i de valor històric, magatzems i fàbriques, edificis d'oci i edificis civils, però també n'hi va haver que es van establir en descampats on els presos eren col·locats en barracons i coberts o, simplement, a cel obert.⁷⁴

Hi ha constància que entre 700.000 i un milió d'espanyols van passar pels camps de concentració franquistes, així mateix, els mateixos informes de l'Exèrcit Franquista indiquen que l'abril de 1939 ja hi havia un mínim de 500.000 homes i dones reclosos.⁷⁵

Als camps hi havia diferents tipus de presoners; excombatents republicans, dissidents polítics i els seus familiars, independentistes marroquins, indigents, minories socials i presos comuns.

El criteri utilitzat per a classificar-los va partir de l'Ordre General per a la classificació de Presoners i Presentats, dictada el març de 1937, anterior, per tant, al naixement "oficial" dels camps de concentració franquistes.

Es van establir quatre categories en què unes comissions classificatòries de naturalesa militar enquadraven:

a) Els qui eren afectes o no hostils al Moviment Nacional. En cas d'haver format a les files enemigues, que ho haguessin fet obligats. En aquest darrer supòsit podien ser considerats dubtosos si no s'aconseguia informació que els recolzés.

b) Els qui havien format part voluntàriament de l'exèrcit republicà i no tenien responsabilitats socials, polítiques o comunes. Indiferents o desafectes lleus.

⁷³Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia.

⁷⁴Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

⁷⁵Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

e) Caps i oficials de l'exèrcit republicà, els qui havien comès actes d'hostilitat contra les tropes franquistes, dirigents i membres destacats de partits i sindicats contraris al nou règim i també els que fossin presumptes responsables de delictes de traïció, rebel·lió o d'ordre social o polític efectuats abans del començament del Moviment Nacional (a la pràctica s'estenia fins als successos revolucionaris d'octubre del 1934). Desafectes greus.

Els presoners eren jerarquitats fins al punt que presos comuns i violents estaven per sobre els que tenien motivacions polítiques o ideològiques i treballaven com a vigilants.⁷⁶

El dia a dia estava marcat per la carestia, la manca de salut, l'amuntegament dels presoners i la corrupció entre les autoritats. Així mateix, destacava la violència amb pallisses i càstigs dels vigilants, sovint excombatents, antics presos, familiars de víctimes de la rereguarda republicana o els coneguts com a "caps de vara" que, com indica el nom, colpejaven amb una vara els presoners que no seguien les seves ordres.⁷⁷

A aquests fets, s'hi afegeix que els nacionals no reconeixien els soldats republicans com a presos de guerra, per tant, no se'ls aplicava el Conveni de Ginebra de 1929, el qual estableix, segons una sèrie de tractats internacionals, les principals normes jurídiques destinades a limitar la barbàrie de la guerra, regular el dret internacional humanitari i protegir els presos.⁷⁸ De fet, se'ls utilitzava per a treballs militars, se'ls internava sense condemna, es feia ús de la tortura per a obtenir testimonis i no es disposava de garanties judicials, accions explícitament prohibides per la Convenció.⁷⁹

La privacitat tampoc era respectada, ja que es va crear el Servei d'Investigació Criminal dels camps i el Servei de Confidència i Informació, que tenien com a objectiu formar una xarxa de delators per controlar i recaptar informació sobre els

⁷⁶Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

⁷⁷Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

⁷⁸Cruz Roja Colombiana. (s.d.). *12 de agosto de 1949 | Convenios de Ginebra y sus Protocolos Adicionales. ¡Piedra angular del Derecho Internacional Humanitario!*

⁷⁹Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

interns. Igualment, nombrosos testimonis van denunciar que els sacerdots col·laboraven en aquesta tasca i vulneraven el secret de confessió.⁸⁰

Al cap i a la fi, una de les altres missions dels camps de concentració va ser la de reeducar els interns per a fer-los afectes a la causa nacionalista, així com convertir-los forçosament al catolicisme, motiu pel qual molts camps disposaven de capelles. Es va intentar assolir amb tècniques de sotmetiment, humiliació, propaganda i rentada de cervell. D'aquesta manera, cada dia s'obligava els presoners a posar-se en formació un mínim de tres vegades, cantar el "Cara al sol" i altres himnes franquistes i fer la salutació feixista, amb l'objectiu d'una deshumanització progressiva.⁸¹

Amb tot això, el malestar als camps era descomunal i molts presoners van dur a terme intents de fuga. Tot i els intents d'adoctrinament, sempre quedava qui persistia en la seva ideologia i ajudava els altres a superar les dures condicions de vida imposades al camp.⁸²

Finalment, és fonamental conèixer la diferència entre els termes "presoner" i "pres". Els presoners eren capturats en contextos bèl·lics, mentre els presos eren individuals detinguts en processos judicials o complint condemnes en presons.⁸³

Dins els camps de concentració més coneguts d'Espanya es troben el d'Horta i el de Miranda de Ebro, dos dels camps pels quals va passar en Joaquim.

6.1.1 Recorregut

A continuació, es fa una explicació de tots els camps on va estar reclòs abans de ser traslladat al batalló, però abans s'exposa el recorregut amb el suport d'un mapa per entendre millor la seva trajectòria.

⁸⁰Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

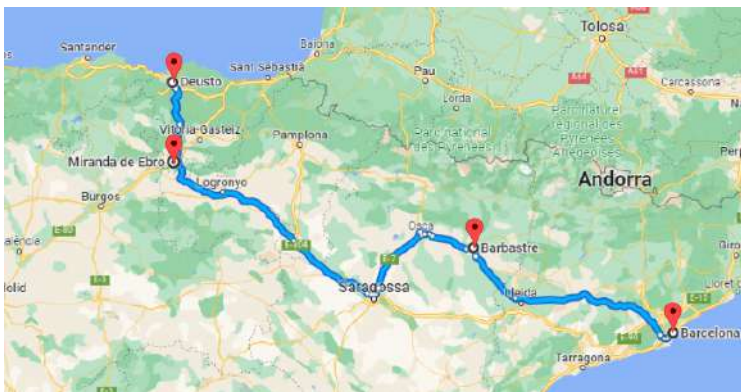
⁸¹Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

⁸²Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia

⁸³UAB. (2007). *Barcelona 1939: Ocupació i repressió militar. El camp de concentració d'Horta i les presons de la ciutat.*

El 26 de gener de 1939, com s'ha explicat a l'apartat de la retirada de l'hospital, va ser portat provisionalment al camp d'Horta (Barcelona). Al cap d'unes setmanes, va ser traslladat, també de manera provisional, al de Barbastre (Osca). Dels dos camps mencionats, es desconeix el temps exacte que hi va passar, ja que, en ser provisionals, no apareixen al registre obtingut a l'Arxiu Militar de Guadalajara, però s'ha estimat que va ser aproximadament un mes basant-se en les dates dels camps on va ser internat de manera definitiva.⁸⁴ Després de ser reclòs en dos camps provisionals, va ser traslladat al de Deusto (Biscaia), on va restar fins al 26 de maig de 1939. Seguidament, va ser internat al camp de Miranda d'Ebre (Burgos) fins al 5 de juny de 1939, des d'on va desplaçar-se fins a Irun per ser embarcat cap a Melilla.⁸⁵ Des d'allà, el van portar a Selouane, més concretament, a l'Alcassaba de Selouane, on va estar en un batalló de treballs forçosos fins al 6 de juliol de 1940.⁸⁶ Finalment, va ser deixat en llibertat perquè el 1942 pogués iniciar el Servei Militar Obligatori.⁸⁷

Per il·lustrar millor el recorregut, s'ha elaborat el mapa següent:

Recorregut dels camps de concentració on va estar en Joaquim.
Font: Google Maps

6.1.2 Camp d'Horta

Com s'ha esmentat anteriorment, en Joaquim va ser internat provisionalment al camp d'Horta el 26 de gener de 1939.

⁸⁴Certificat d'internació als camps (annex 8)

⁸⁵Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 2:52)

⁸⁶Recorregut dels camps de concentració per on va passar en Joaquim (annex 9)

⁸⁷Entrevista a Dolors Domènech (apartat 2, 0:03)

El camp era un centre d'internament preventiu dedicat a la classificació dels detinguts segons la seva adhesió al nou règim per decidir-ne el destí. Va estar operatiu els primers mesos de l'ocupació franquista de Barcelona, del gener del 1939 a l'abril del 1940, i es calcula que en els moments de més ingressos es va arribar a una població penal d'unes 15.000 persones.⁸⁸ La rotació dels interns era molt alta, ja que hi passaven el temps just per a ser classificats i enviats a altres centres de reclusió o destinats a batallons de treballs forçats.⁸⁹

El camp estava situat al barri d'Horta de Barcelona, als terrenys on, el 1928, s'havia iniciat la construcció d'uns pavellons destinats a la Nova Casa de la Caritat.⁹⁰ En aquest terreny s'hi construïren posteriorment les Llars Mundet, i el seu emplaçament es correspon actualment amb l'edifici de Llevant del Campus Mundet, a la Vall d'Hebron.⁹¹ El recinte estava rodejat per tanques de filat i metralladores i s'hi van habilitar sales d'interrogatori. Estava dividit en dos pavellons, el llevant i el ponent. El pavelló ponent va ser utilitzat com a magatzem, mentre al llevant s'hi trobaven els milers de presos en condicions precàries.⁹²

Edifici de Llevant del camp d'Horta.
Font: Blogspot. (2011, 17 de juny). *Memòria dels barris: Història gràfica dels barris del Districte Horta-Guinardó*

Tot seguit, es farà una explicació de com era el dia a dia al camp. Per a tenir-ne una descripció el més fidel possible, es torna a fer servir el testimoni de l'entrevistat Miquel Morera i Darbra, el qual va ser tancat en aquest camp, juntament amb el seu pare. Onze dies després del final de la guerra, va ser portat a la presó Model de

⁸⁸Enciclopèdia.cat. (s.d.). *Camp de Concentració d'Horta*.

⁸⁹Campo de concentración de Horta. (2023, 9 de maig). Wikipedia.

⁹⁰Campo de concentración de Horta. (2023, 9 de maig). Wikipedia.

⁹¹Enciclopèdia.cat. (s.d.). *Camp de Concentració d'Horta*.

⁹²Campo de concentración de Horta. (2023, 9 de maig). Wikipedia.

Barcelona, i quan va sortir-ne va ser traslladat al camp d'Horta.⁹³ De fet, afirma a l'entrevista: “la presó Model era, com si diguéssim, l'infern, i llavors em portaven al purgatori perquè allà algú em fes un aval conforme eres *afecto al régimen*”.⁹⁴ Aquest testimoni es pot considerar paral·lel al d'en Joaquim, ja que confirma la provisionalitat dels interns del camp.

L'entrevistat descriu el camp com un descampat amb dos camps dividits. El primer era els Salesians, situat al costat de la carretera, i el segon era el Sant Jordi, situat a la part més alta del descampat. Aquest últim va passar a ser les Llars Mundet.⁹⁵

Els presos es trobaven al camp de Sant Jordi, ja que els Salesians van reclamar el seu col·legi i van haver de ser traslladats.⁹⁶

El terreny es trobava en obres perquè, durant la guerra, el Govern de la Generalitat hi havia volgut construir unes casernes. A causa d'aquest fet, només hi quedava l'esquelet de l'edifici.⁹⁷ És a dir, que vivien exposats a l'aire lliure en grans “barracons” (més aviat, simulacions de barracons a partir de l'esquelet de l'edifici) i havien de dormir a terra amb l'únic suport d'una mica de palla i una manta que compartien entre diversos presos. L'únic recurs que tenien per no passar fred era el mateix amuntegament que es creava amb la gran quantitat d'interns.⁹⁸ Encara més, l'entrevistat descriu que “havien de fer les seves necessitats a la vista de tota la gent que els podia estar observant des de les *alambrades*”.⁹⁹ Les condicions de vida eren tan miserables que molts presos, com és el cas de Miquel Morera, van agafar malalties i, fins i tot, n'hi va haver que van morir. Tal com ho explica el mateix Morera; “queien com mosques”.¹⁰⁰

El camp estava controlat pel tinent Campos¹⁰¹, i alguns dels presos tenien tasques a realitzar per a l'organització del camp, per exemple, cuidar-se del funcionament de la llum o l'aigua.¹⁰²

⁹³Entrevista a Miquel Morera (1:49)

⁹⁴Entrevista a Miquel Morera (7:10)

⁹⁵Entrevista a Miquel Morera (10:09)

⁹⁶Entrevista a Miquel Morera (12:22)

⁹⁷Entrevista a Miquel Morera (11:37)

⁹⁸Entrevista a Miquel Morera (28:33)

⁹⁹Entrevista a Miquel Morera (24:01)

¹⁰⁰Entrevista a Miquel Morera (3:28)

¹⁰¹Entrevista a Miquel Morera (39:27)

¹⁰²Entrevista a Miquel Morera (22:51)

Miquel Morera també testifica que alguns dels interns formaven part d'una xarxa d'evasió, de la qual el seu pare en va participar.¹⁰³

6.1.3 Camp de Barbastre

Després de passar pel camp d'Horta, en Joaquim va ser traslladat, una altra vegada de manera provisional, al camp de concentració de Barbastre (Osca).

És considerat de menor entitat, motiu pel qual en consta registrada molt poca informació.¹⁰⁴

Va ser un camp estable, situat al "Cuartel de Artilleria General Ricardos", operatiu entre el setembre de 1938 i l'agost de 1939.¹⁰⁵ S'hi van recloure milers de presoners, però no consta amb exactitud quants, ja que algunes fonts en comptabilitzen uns 3000¹⁰⁶ i d'altres uns 6000¹⁰⁷.

Hi havia un gran nombre de presos, motiu pel qual, com a tots els camps, els presos vivien amuntegats i sota unes condicions desoladores. A més a més, comptava amb 250 homes que exercien les tasques de vigilància.¹⁰⁸

Entre aquest camp i el d'Horta, en Joaquim va restar en ingrés provisional aproximadament un mes. Finalment, va ser traslladat al camp de presoners de la universitat de Deusto.

Postal de l'edifici que va albergar el camp de Barbastre.
Font: Carlos Hernández de Miguel. (2023). *LOS CAMPOS DE CONCENTRACIÓN DE FRANCO*.

¹⁰³Entrevista a Miquel Morera (13:43)

¹⁰⁴Puyalón de cuchas. (2019, 6 de setembre). *Campos de concentración en Aragón*.

¹⁰⁵Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

¹⁰⁶Puyalón de cuchas. (2019, 6 de setembre). *Campos de concentración en Aragón*.

¹⁰⁷Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

¹⁰⁸Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

6.1.4 Camp de Deusto

El camp de concentració de Deusto (Biscaia) va ser el primer camp on va estar oficialment reclòs en Joaquim.

Va ser un complex concentracionari de llarga duració que tenia com a camp central la Universitat de Deusto. El seu funcionament va anar del juny del 1937 al desembre de 1939, malgrat que els seus tallers van continuar funcionant durant el 1940. Avui dia, compleix la seva funció inicial d'universitat.¹⁰⁹

L'elecció de la universitat no va ser aleatòria, sinó que es va utilitzar per reforçar la idea d'imposar la seva ideologia per sobre l'educació i la raó, aprofitant el lema de l'Alemanya de Hitler <<Davant la cultura, treu la pistola>>.¹¹⁰

D'aquest camp en depenien dos més i tenia el "Colegio de los Padres Escolapios" d'apèndix. El col·legi tenia consideració oficial de presó, però només hi anaven a parar, principalment, els presos de guerra que havien de ser jutjats.¹¹¹

Estava dividit en dos sectors. Un d'ells abastava la zona del camp de concentració, que estava situada a l'àrea anteriorment destinada a la Facultat de Dret, i l'altre s'ubicava en un edifici reconvertit en hospital penitenciari.¹¹²

Camp de concentració de Deusto (1938).

Font: Cronobook. (2019, 23 de juliol). *Deusto. Campo de Concentración de prisioneros instalados en la misma Universidad (1938)*

¹⁰⁹Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

¹¹⁰Nación Vasca. (2017, 20 de setembre). *El campo de concentración de la universidad de Deusto*.

¹¹¹Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

¹¹²Batallón Rosa Luxemburgo.(s.d.). *El campo de prisioneros de la universidad de Deusto*.

El director era Martín Pinillos, criminal franquista que dirigia el centre sense escrúpols. Va convertir el camp en un important distribuïdor de mà d'obra esclava i es va dedicar a detenir, classificar i empresonar o executar els presoners sense judici previ.¹¹³

El camp no disposava de serveis sanitaris suficients, a causa que el nombre de presos superava el doble de l'aforament màxim. Els presos havien de fer llargues cues per anar als serveis i vivien en la brutícia, la manca de salut i la misèria general. A part d'això, dormien al terra alternant peus amb cap, perquè no cabien en les estances. Era tan pèssim el nivell de vida que, Antoni Molina (antic pres de Deusto) afirmava en una entrevista que alguns es llançaven des de la quarta planta per suïcidar-se.¹¹⁴

També la correspondència era censurada, no es podien introduir aliments a la presó (fora dels reglamentaris), es castigava amb pena severa els intents de fuga i els presos estaven sota un règim d'adoctrinament i submissió als superiors constant.¹¹⁵

Aquestes van ser les condicions de vida sota les quals en Joaquim va viure fins al 26 de maig de 1939, quan va ser tret del camp per ser traslladat al de Miranda d'Ebre.

6.1.5 Camp de Miranda de Ebro

En Joaquim va passar per un últim camp de presoners abans de ser portat al batalló de treballadors, el de Miranda de Ebro (Burgos). Va entrar-hi el 26 de maig de 1939 i va restar-hi fins al 5 de juny del mateix any.

Va ser un camp de llarga duració obert el juny de 1937, el qual, després de ser ubicat provisionalment a la plaça de toros i a "la azucarera Leopoldo", va ser aixecat en uns terrenys prop del riu Baias, al paratge de la Hoyada.¹¹⁶ En una primera etapa com a camp per a presoners republicans va triplicar la seva capacitat màxima i hi

¹¹³Nación Vasca. (2017, 20 de setembre). *El campo de concentración de la universidad de Deusto*.

¹¹⁴Batallón Rosa Luxemburgo.(s.d.). *El campo de prisioneros de la universidad de Deusto*.

¹¹⁵Batallón Rosa Luxemburgo.(s.d.). *El campo de prisioneros de la universidad de Deusto*.

¹¹⁶Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

van passar, en total, més de 100.000 presos.¹¹⁷ Successivament, també va albergar brigadistes internacionals i refugiats de la Segona Guerra Mundial (aliats, jueus i nazis).¹¹⁸ De fet, va funcionar com a camp per aliats entre 1941 i 1944 i com a camp per nazis entre 1944 i 1947. Finalment, va tancar el gener de 1947, però va ser el camp de concentració espanyol que més anys va estar operatiu i l'últim de ser clausurat.¹¹⁹

Les condicions de vida eren tan pèssimes que, a l'hivern de 1937, s'hi va arribar a enfonsar un barracó, incident que va causar 150 ferits. Arran aquest fet, l'any següent es van demanar fons per a la construcció de nous barracons.¹²⁰

Els presos republicans eren classificats segons l'afecte al règim i, després, se'ls atorgava una labor. A finals de 1939 els presoners espanyols van ser transferits a altres establiments o alliberats i el camp de Miranda es va convertir en un centre d'internament per a estrangers.¹²¹

Aquest va ser l'últim camp per en Joaquim, el qual, igual que la resta de "desafectos leves" sense responsabilitat política, va ser destinat a un batalló de treballadors. En el seu cas, va ser portat al de l'Alcassaba de Selouane.

El període que va viure en aquests camps va ser una dura experiència per a ell, evidentment per les miserables condicions d'aquests i el maltractament que s'infligia sobre els presos interns. Per aquest motiu, no es disposa de gaires vivències personals en aquest àmbit, ja que el va dur al llarg de la seva vida amb mutisme i no va arribar mai a explicar-ne massa als familiars.¹²²

¹¹⁷Carlos Hernández de Miguel. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

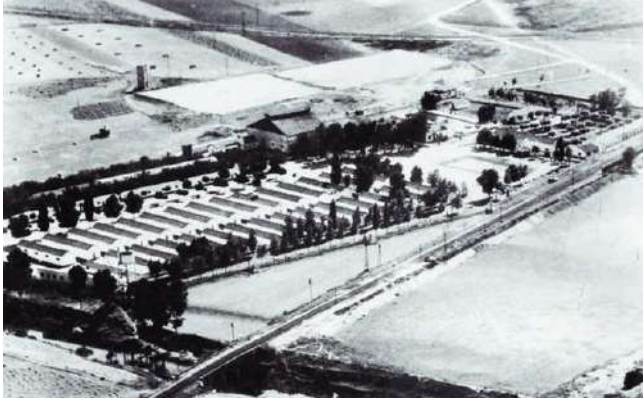
¹¹⁸Camp de concentració de Miranda de Ebro. (2023, 21 d'abril). Wikipedia.

¹¹⁹Camp de concentració de Miranda de Ebro. (2023, 21 d'abril). Wikipedia.

¹²⁰Camp de concentració de Miranda de Ebro. (2023, 21 d'abril). Wikipedia.

¹²¹Camp de concentració de Miranda de Ebro. (2023, 21 d'abril). Wikipedia.

¹²²Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 20:34)

Camp de concentració de Miranda de Ebro.

Font: Martín Alarcón, J. (2016, 8 de setembre). *Miranda de Ebro el último campo de concentración antes de la libertad*. El Mundo.

6.2 Batalló de treballadors

Un cop tret del camp de Miranda d'Ebre, el 5 de juny de 1939, va desplaçar-se fins a Irun (Guipúscoa) per ser embarcat cap a Melilla, des d'on el van traslladar al camp de treballadors de l'Alcassaba de Selouane, on va estar en un batalló de treballs forçosos fins al 6 de juliol de 1940 per construir una carretera a Nador que anava de Touima a Cabo de Agua.¹²³ Va formar part del Batalló Disciplinari de Soldats Treballadors núm. 179.¹²⁴

Els batallons eren on s'enviaven els presoners dels camps de concentració classificats com a hostils al règim. Tenien la finalitat d'alleugerir la pressió demogràfica dels camps i, principalment, de proporcionar mà d'obra barata per la reconstrucció del país. Els principals beneficiaris van ser l'Estat, l'Església i les empreses privades, els quals van utilitzar els presos com a mà d'obra esclava.

Els presoners cobraven un jornal de 2 pessetes al dia (1,5 en concepte de manutenció i 0,5 per a ells).¹²⁵

Les condicions de vida en els batallons eren molt complicades, ja que els presoners estaven mal alimentats i se'ls sotmetia a càstigs corporals, alhora que havien de treballar moltes hores sense descans.¹²⁶

En aquest apartat, s'ha fet una explicació general dels batallons, però a continuació s'especifica el batalló d'en Joaquim.

Com s'ha dit anteriorment, el seu batalló es trobava al Nord d'Àfrica, que en aquell moment era el Protectorat Espanyol al Marroc (1912-1956). Aquest, representava un punt clau en el franquisme, ja que hi va tenir lloc el cop d'estat de 1936. A més a més, suposava una de les grans guarnicions espanyoles de l'exèrcit.¹²⁷

Per entendre la localització, cal saber que el punt concret on va ser destinat en Joaquim era el municipi de Selouane, el qual pertany a la província de Nador, i es

¹²³Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 4:35)

¹²⁴Certificat d'internació als camps (annex 8)

¹²⁵Memoria.cat. (s.d.). *Els camps de concentració i els batallons de treballadors*.

¹²⁶Memoria.cat. (s.d.). *Els camps de concentració i els batallons de treballadors*.

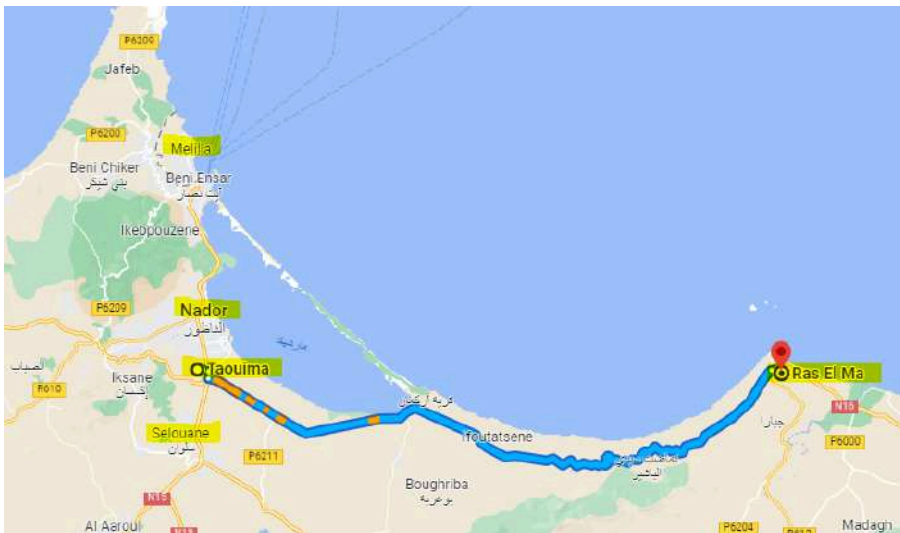
¹²⁷Protectorado español de Marruecos. (2023, 15 de setembre). Wikipedia.

refugiaven a l'Alcassaba de Selouane, un recinte fortificat del segle XVII que es trobava en estat de semiruina protegida per una muralla exterior i que servia de refugi per a la guarnició.¹²⁸

Des d'allà cada dia es desplaçaven cap a la ciutat de Nador, que es trobava a uns 12 quilòmetres. Tenien encomanada la missió de fer de mà d'obra en la construcció d'una carretera que anés de Touima, un barri de la ciutat de Nador, fins a Cabo de Agua (l'actual Ras El Ma), municipi a l'extrem oest de la província de Nador.¹²⁹

La llargada de la carretera que s'havia de construir entre els dos punts era, aproximadament, de 57 quilòmetres.

A la imatge següent es mostren els punts mencionats:

Ubicació de Melilla, Nador i Selouane i connexió entre Taouima i Ras el Ma.
Font: Google Maps

El camp de treballadors, ubicat a l'Alcassaba, tenia forma de quadrilàter i mesurava uns 200 metres de llarg a cada costat. Comptava amb torres defensives, disposades al llarg del perímetre, i edificacions construïdes al seu interior. De fet, encara queden restes de les obres del període del 1939 al 1945 (bàsicament búnquers).¹³⁰ Els presoners dormien en tendes.¹³¹

¹²⁸Zeluán. (2023, 15 de juliol). Wikipedia.

¹²⁹Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 4:35)

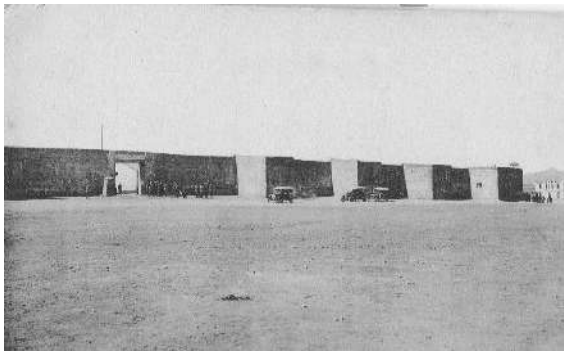
¹³⁰Blogspot. (2017, 19 de febrer). *Mis familias de los silos y la ley de la memoria histórica (II): Luis Contreras Lorenzo (1917); la evasión de Zeluán.*

¹³¹Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 20:55)

Des dels primers dies del cop militar, les instal·lacions van funcionar com a camp de concentració per a l'internament de presos i detinguts governatius a disposició de l'Alt Comissari d'Espanya al Marroc o de la Delegació d'Ordre Públic de Melilla.¹³²

El batalló estava custodiat per tropes marroquines i falangistes¹³³, les quals disposaven d'armes i nombroses vegades en feien un mal ús. En Joaquim i els altres reclosos patien perquè no els desapareixin en un arravatament o en un estat d'embriaguesa, ja que s'havien donat, fins i tot, situacions d'incursions nocturnes a les tendes.¹³⁴

Les condicions de treball eren molt dures i, d'escreix, tenien el hàndicap d'haver d'afrontar les elevades temperatures a les quals s'arribava a l'estiu.

Alcassaba de Selouane.

Font: Font: Carlos Hernández de Miguel. (2023). *LOS CAMPOS DE CONCENTRACIÓN DE FRANCO*

Vista aèria de l'Alcassaba de Selouane.

Font: Blogspot. (2017, 19 de febrer). *MIS FAMILIAS DE LOS SILOS Y LA LEY DE LA MEMORIA HISTÓRICA (II)*: LUIS CORTERAS LORENZO (1917); *LA EVASION DE ZELUÁN*

En Joaquim va restar aquí fins al 6 de juliol de 1940, quan se li va permetre tornar a Banyoles, perquè poc després li tocava fer el Servei Militar.¹³⁵

Els seus familiars recorden una anècdota curiosa que va viure en aquest període que demostra que, malgrat la situació de violència en què es trobaven, hi havia persones que actuaven amb empatia.

Quan en Joaquim estava encara al batalló, va veure que un vigilant marroquí l'apuntava amb l'escopeta i cridava "paisa Quim" (paisa era com els habitants de la

¹³²López Jiménez, F. J. (2011, 20 de desembre). *El campo de concentración de la Alcazaba de Zeluán (Melilla) y sus expedientes procesales*. Boletín informativo del Sistema Arxivístico de la Defensa.

¹³³López Jiménez, F. J. (2011, 20 de desembre). *El campo de concentración de la Alcazaba de Zeluán (Melilla) y sus expedientes procesales*. Boletín informativo del Sistema Arxivístico de la Defensa.

¹³⁴Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 6:50)

¹³⁵Entrevista a Dolors Domènech (apartat 2, 0:03)

zona coneixen als espanyols). En Joaquim es va sobresaltar, ja que va pensar que el volia matar per alguna cosa que havia fet i no li havia agradat. Seguidament, va sentir un tret, però es va adonar que no l'havia tocat a ell, sinó a una cobra que estava just al seu costat. El guàrdia el va salvar del possible atac d'aquella serp, i ell sempre en va estar agraït.

Anys després, cap a finals de la dècada de 1970, algú va trucar a la porta de casa en Joaquim. La seva filla petita va mirar qui era i es va trobar amb un home que preguntava pel "paisa Quim". Va anar-lo a buscar, i quan en Joaquim va veure que l'home que hi havia a la porta era el mateix que l'havia salvat de la serp quan estava al batalló, va anar corrents a rebre'l amb una abraçada i els ulls negats. L'home li va explicar que havia vingut a Banyoles per motius de feina i, com que recordava que ell era d'allà, l'havia buscat.¹³⁶

¹³⁶Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 5:05)

7. Retorn a casa

Quan va abandonar el batalló, en Joaquim va tornar a casa seva. Dissortadament, no sabia que es trobaria amb una casa completament diferent de la que havia deixat enrere en anar al front.

En aquell moment, com s'ha explicat a l'apartat de la situació familiar (aquí ve donada la importància d'aquest), els germans i el pare es trobaven, per diferents motius, fora de Banyoles. Només hi restava la mare, que a dures penes havia de sostenir-se sola en un context de rebuig social (majoritàriament per por) als afectats per la repressió.

Colpit per les circumstàncies, el retorn va ser trist i breu, ja que al cap d'un any i mig va haver de tornar a partir per anar a fer el Servei Militar a Tarragona, a Punta de la Móra.¹³⁷

Se'l va registrar a la caixa de reclutament a mitjan 1940, però no va haver de marxar fins al 9 de gener de 1942.¹³⁸

Finalment, després de més de tres anys de servei militar, va tornar, definitivament, el 20 de juny de 1945. Tot i això, no li van donar "la blanca" ("cartilla" de tapes blanques que marcava el termini final fins al qual un pot ser cridat a files) fins a l'octubre de 1951.¹³⁹¹⁴⁰

Joaquim Domènech fent el Servei Militar.
A la imatge 1; al mig. A la imatge 2; a baix a la dreta.
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

¹³⁷Entrevista a Dolors Domènech (apartat 2, 0:05)

¹³⁸Document del reclutament al Servei Militar (annex 12)

¹³⁹Document del reclutament al Servei Militar i la baixa (annex 13)

¹⁴⁰Document del reclutament al Servei Militar, on també s'indica que va formar part del batalló de treballadors núm. 179 (annex 14)

En total, des que va marxar al front fins al seu retorn definitiu, van passar 7 anys, és a dir, que va estar privat de llibertat (a excepció de l'any i mig entre el batalló i el Servei Militar) dels 17 als 24 anys.

En el seu segon retorn, ja va trobar la majoria de la família a casa, llevat de la seva germana Maria, la qual estava a la presó de les Corts.

Un fet molt impactant del seu retorn va ser la reacció del seu pare en veure'l, la qual culmina la història d'en Joaquim i en representa el punt clau, la pèrdua de la joventut.

En Joaquim pujava el carrer de casa seva vestit de militar, quan va creuar-se amb el seu pare. Es va dirigir a ell i el seu pare li va preguntar, amb posat seriós i preocupat per l'interès del jove militar en veure'l, "a qui busca senyor?", i en Joaquim li va respondre "a tu, pare".

Definitivament, de tot el que va viure, la seva filla Dolors ens afirma que el que més li va doldre va ser que el seu pare no el reconegués.¹⁴¹

Joaquim Domènech abans i després de la Guerra Civil Espanyola.
Imatge 1; Joaquim l'estiu del 1935 (3 anys abans de marxar). Imatge 2; Joaquim el 6 de setembre de 1942 (mentre feia el Servei Militar).
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

¹⁴¹Entrevista a Dolors Domènech (apartat 2, 1:36)

8. Conseqüències

Les conseqüències de la Guerra van ser, generalment, devastadores, i en aquest apartat s'exposen tant en l'àmbit social com a escala personal del mateix Joaquim.

8.1 Socials

La Guerra Civil Espanyola va deixar una història de joves allunyats de les seves famílies contra la seva voluntat, soldats morts o ferits al front, milers de desapareguts i ciutadans reclosos en camp o batallons de treballadors. Les xifres van arribar a aproximar-se al mig milió de morts, 200.000 d'ells com a resultat d'assassinats sistemàtics, violència de les turbes, tortura i altres brutalitats.¹⁴² També resulta inhumana la quantitat de desapareguts, que se situa prop dels 140.000, entre víctimes de la Guerra Civil Espanyola i la posterior dictadura franquista.¹⁴³ És més, Espanya és el segon país del món amb més desapareguts, després de Cambodja.¹⁴⁴ Tot i això, no existeix una xifra oficial respecte al nombre de desapareguts, ja que Espanya no compta amb una base de dades centralitzada.¹⁴⁵ Això va suposar, també, una gran pèrdua de població jove i una elevada xifra de no nascuts.¹⁴⁶

Un altre element clau de les conseqüències demogràfiques va ser l'exili, perquè durant el conflicte es va arribar als 450.000 exiliats.¹⁴⁷

Igualment, es va produir una catàstrofe econòmica i la renda nacional i per càpita no va recuperar el nivell fins a la dècada de 1950. Simultàniament, es va haver de fer front a la reconstrucció d'infraestructures destruïdes durant els bombardejos.¹⁴⁸

¹⁴²United States Holocaust Memorial Museum. (s.d.). *La Guerra Civil Espanyola*.

¹⁴³Desaparecidos durante el franquismo. (2023, 24 d'agost). Wikipedia.

¹⁴⁴Verificartve. (2022, 18 de juliol). *¿Es España el segundo país del mundo con más desapariciones forzadas?*. RTVE.

¹⁴⁵Cervera, C. (2022, 13 de juliol). *La mentira histórica de Pedro Sánchez sobre la Guerra Civil: España no es el segundo país del mundo con más desaparecidos*. ABC.

¹⁴⁶Ocaña, J. C. (2005). *La dimensión internacional del conflicto. Las consecuencias de la guerra civil*.

¹⁴⁷Ocaña, J. C. (2005). *La dimensión internacional del conflicto. Las consecuencias de la guerra civil*.

¹⁴⁸Ocaña, J. C. (2005). *La dimensión internacional del conflicto. Las consecuencias de la guerra civil*.

Les conseqüències morals tampoc van quedar enrere, ja que la guerra va suposar una fractura moral del país i nombroses generacions van quedar marcades pel patiment de la guerra i la repressió al llarg de la postguerra.¹⁴⁹

Malgrat això, van ser moltes les persones que van lluitar (o estan lluitant) per a recuperar la memòria històrica i “compensar” els afectats i les seves famílies.

Es troben nombroses obres artístiques i memorials dedicats a aquest període, com el Memorial del Merengue, citat al treball.

Així mateix, s’han realitzat actes commemoratius als afectats i trobades d’antics combatents. Un clar exemple és l’Agrupació de la Lleva del Biberó, la qual comptava amb 3.664 membres¹⁵⁰ (en Joaquim n’era el 805).¹⁵¹ Va ser fundada oficialment el 27 de febrer del 1983 i va tenir com a president Antoni Quintana i Torres, fins a la seva defunció el 2007. El juliol de 1982 *La Vanguardia*, *l’Avui* i *El Correo Catalán* van publicar una carta breu signada per Quintana en què llançava la idea de celebrar una diada especial o trobada dels biberons del 1920. Els dirigents de l’entitat van preveure fins i tot el model d’extinció, que es produiria en el moment que només quedessin deu biberons inscrits vius. L’Agrupació es va dissoldre el 2014 i el darrer acte va ser una acció de gràcies a la Verge de Montserrat el 3 de maig. L’acte el va presidir Pere Godall, acompanyat d’una quinzena de supervivents. Actualment, queda un únic membre en vida de la Lleva, l’entrevistat Miquel Morera, el qual n’era delegat de premsa.¹⁵² En Joaquim va acudir a tots els actes fins que va morir, el 24 de febrer de 2001.

Tanmateix, es van dur a terme accions per part de la Generalitat per a poder mostrar suport als afectats. En Joaquim va rebre una indemnització pel període de repressió que va patir i un diploma per la seva implicació en la Guerra Civil Espanyola, firmat per l’expresident de la Generalitat José Montilla.¹⁵³ També es va fer entrega de la Creu de Sant Jordi als supervivents de la Lleva del Biberó.

¹⁴⁹Ocaña, J. C. (2005). *La dimensión internacional del conflicto. Las consecuencias de la guerra civil*.

¹⁵⁰Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la “Lleva del Biberó”*.

¹⁵¹Joaquim a la llista de membres de la Lleva del Biberó (annex 10)

¹⁵²Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la “Lleva del Biberó”*.

¹⁵³Diploma per a la implicació en la Guerra Civil (annex 11)

Primera trobada de la Lleva del Biberó a Capellades (1982).
Font: Memoria.cat. (s.d.). *Bagens de la "Lleva del Biberó"*.

8.2 Personals

No hi ha una actitud unànime entre els qui han viscut experiències com les d'en Joaquim, però una de les més comunes és la que ell va adoptar durant gran part de la seva vida, el mutisme.

Si és cert que molts dels combatents en una guerra expliquen les peripècies viscudes al front, molts d'altres prefereixen no explicar res per no recordar-ho, o simplement per por. Durant la dictadura va regnar una repressió contra l'opinió negativa cap al règim, així que en Joaquim, que ja havia passat per aquesta repressió, va optar per explicar les seves vivències només quan se li demanava i, tot i això, no n'explicava massa cosa.¹⁵⁴ No va ser fins al 1999, quan va demanar la indemnització, que va explicar la seva història de cap a peus.¹⁵⁵

De fet, un dels objectius de l'Agrupació de la Lleva del Biberó segons el seu president Antoni Quintana era "fer-los eixir de l'ostracisme i la repressió a què els havien sotmès gairebé mig segle de franquisme i dels silencis i l'anonimat a què els sotmetia el nou règim democràtic".¹⁵⁶

¹⁵⁴Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:19)

¹⁵⁵Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 2, 1:24)

¹⁵⁶Memoria.cat. (s.d.). *Bagens de la "Lleva del Biberó"*.

També cal remarcar, tal com explica la seva filla Dolors a l'entrevista, que va tenir sempre una actitud exemplar i va ser una gran persona, atenta i afectuosa amb els altres, amb un humor completament contrari al violent període que va viure.¹⁵⁷

Comptat i debatut, li va suposar passar tota la joventut reclòs i apartat de la seva família, la qual es va perdre el seu creixement, fins al punt que el seu pare no el va reconèixer quan va tornar a casa. Encara més, quan va poder continuar amb la seva vida a Banyoles, totes les dones del seu rang d'edat ja s'havien casat, i va haver de casar-se amb una dona dotze anys més jove.

En definitiva, la dura història d'en Joaquim i l'actitud exemplar amb què la va afrontar és un dels molts casos de violència bèl·lica i repressió franquista. Si es vol que tingui un impacte de veritat en la societat actual és fonamental explicar-la, ja que s'ha intentat (i encara el dia d'avui s'intenta) eliminar del coneixement ciutadà la memòria històrica del país.

¹⁵⁷Entrevista a Dolors i Joaquim Domènech (apartat 3, 0:03)

CONCLUSIONS

En els treballs de memòria històrica, no hi ha unes conclusions específiques que donen resposta a una hipòtesi, com passaria amb els treballs en els quals es realitzen enquestes o es duu a terme un experiment. Però es poden extreure conclusions de la repressió i la brutalitat de la guerra, ja que la recerca en confirma les evidències.

Així doncs, a part de les conclusions en l'àmbit social, se n'han extret unes altres a partir del grau d'assoliment dels objectius inicials, és a dir, si s'ha aconseguit reconstruir fidelment el relat de vida de Joaquim Domènech i Perich durant el període de la Guerra Civil Espanyola i la Repressió Franquista a partir de documents, el testimoni de familiars i coneguts i bibliografia especialitzada. Aquest aspecte s'avalua mitjançant un estudi del resultat que han donat els objectius secundaris i la metodologia utilitzada.

Principalment, del treball s'ha aconseguit omplir totes les categories de recerca amb fonts primàries, secundàries, documents i entrevistes que verifiquen el contingut exposat.

Concretant en els objectius secundaris, s'ha fet una valoració de cadascun d'ells:

- Contactar amb els arxius per obtenir la informació: s'ha complert l'objectiu, ja que s'ha contactat amb nombrosos arxius d'arreu d'Espanya, citats al marc metodològic i al diari de recerca, amb efectivitat. A partir d'aquests contactes, s'ha pogut assolir la documentació usada en el treball per a poder concretar amb exactitud les altes i baixes dels camps de presoners i el batalló on va estar en Joaquim, així com confirmar-ne l'estada. També s'han aconseguit els documents de l'allistament i del Servei Militar. Dits expedients, no només s'han emprat per a la seva anàlisi, sinó que també figuren al final del treball, als annexos.

Tot i això, ha mancat trobar algun tipus de document relacionat amb el seu ingrés a l'Hospital Militar de Barcelona, ja que se m'ha fet saber a partir de

diversos contactes que aquesta informació ha estat reubicada nombroses vegades i molta no es va conservar en el seu moment, a causa de la rapidesa i poca oficialitat amb què es gestionaven les administracions i documents legals. En relació als documents oficials dels camps i el batalló, s'ha pogut obtenir les dates durant les quals va estar internat, per mitjà del Memorial Democràtic de Catalunya, que va realitzar entre el 1999 i el 2000 un procés de recerca d'aquest material per a poder donar a en Joaquim una indemnització per privació de llibertat, però no s'ha aconseguit l'expedient de l'època, que normalment, tal com ens va explicar Miquel Morera, es tractava d'un simple llistat amb l'alta i la baixa de tots els presos, sense fer-ne un d'especial per a cadascun d'ells. Així mateix, s'ha sabut des del Memorial Democràtic que la recerca exhaustiva de tota la documentació d'una persona, la qual van dur a terme durant el període de verificació de la indemnització, té una durada molt superior a les dates límit del treball, per tant, es va haver de fer contactant, un per un, amb els arxius de pes d'Espanya o els relacionats amb la trajectòria d'en Joaquim. A causa de la mobilitat de la documentació, tot i que els documents de Memòria Democràtica estiguin firmats per l'Arxiu Militar de Guadalajara, no pertanyen a aquest. És per això, i per la baixa consciència en la preservació dels documents, que no s'ha pogut trobar els documents dels camps i el batalló pertanyents al seu moment històric i s'ha hagut de realitzar l'anàlisi de l'expedient de la indemnització, el qual contenia les dates que constaven en els documents esmentats. Excepcionalment, s'ha trobat el document de l'alta al Camp de Miranda d'Ebre, però no s'ha pogut annexar al treball per no incomplir la política de protecció de la documentació dictada per aquest arxiu.

Definitivament, aquesta ha estat la dificultat més gran amb què s'ha bregat durant la realització del treball.

- Visitar algun memorial relacionat amb la seva trajectòria per a entendre-la millor: s'ha visitat el memorial del Merengue i ha servit per a poder il·lustrar la situació de la batalla i aportar-ne imatges per a millorar el contingut audiovisual del treball.

- Analitzar documents i fonts primàries per redactar el recorregut d'en Joaquim i les seves vivències: s'han analitzat els documents especificats anteriorment (a la valoració del contacte amb els arxius) i això ha permès resoldre pràcticament totes les incògnites que suposava no disposar d'unes dates exactes. També s'ha pogut obtenir, amb èxit, totes les fonts primàries necessàries, per mitjà d'antics diaris, revistes o treballs d'investigadors que s'han dedicat a recollir-ne.
- Extreure informació de fonts secundàries per complementar la recerca: aquest objectiu també s'ha complert correctament, ja que s'han trobat les fonts adients per a millorar el contingut del treball, en general relacionat amb la part més teòrica i de contextualització. Aquestes fonts, com se cita a la metodologia, s'han extret de pàgines Web, articles, llibres... realitzats per experts o treballs oficials i contrastats.
- Entrevistar familiars o persones que coneguin el cas d'en Joaquim: totes les entrevistes proposades al marc metodològic s'han pogut fer de manera adequada i han resultat realment útils pel treball. L'entrevista a Miquel Morera ha permès relatar amb rigor la vida al Camp de Concentració d'Horta, així com les condicions del front. Les entrevistes portades a cap a la Dolors i en Joaquim, també han propiciat l'accés a la part més personal i anecdòtica d'en Joaquim, per a poder explicar les seves pròpies experiències durant la trajectòria bèl·lica. Addicionalment, també s'ha pogut parlar amb experts que han servit de guies per a trobar certa informació per a realitzar el treball.

En conclusió, els objectius, a excepció de les citades dificultats en l'obtenció dels documents, s'han pogut complir correctament.

Tanmateix, el treball també deixa unes conclusions que van més enllà de la seva avaluació. Es tracta del fet que evidencien la duresa i la brutalitat durant el conflicte i la posterior dictadura i, encara que sigui des de l'acostament petit d'una biografia, confirmen tantes hipòtesis històriques sobre la repressió del franquisme.

Igualment, se n'ha remarcat l'impacte en la societat actual. La història d'en Joaquim Domènech i Perich és una de les moltes que preserven la història d'Espanya durant

la Guerra Civil, la qual es troba en una situació crítica, i no perquè la població la desconegui o no s'impliqui a recuperar la memòria històrica, sinó perquè des del govern del país no es duen a terme mesures per preservar-la. Ans al contrari, es posa traves a la Llei de Memòria Històrica, dificultant la recuperació de la informació d'aquest període, per exemple, no permetent l'exhumació de fosses comunes.

També, durant la realització del treball s'ha vist que la facilitat per obtenir documents ha decrescut, i que molta documentació s'ha arxivat en arxius inferiors als que estava anteriorment o, simplement, ja no es conserva, com és el cas de les entrevistes que se li van realitzar per a la indemnització, les quals no s'han trobat en cap arxiu, tot i que es disposa d'un document que especifica que haurien de ser un material "no destructible". Aquesta ha estat una altra limitació que ha dificultat la realització de treball.

Per tant, per finalitzar, s'ha volgut remarcar l'impacte d'aquest treball en el sentit de recuperació de la memòria històrica del país. Un país que, actualment, no està conscienciat en relació amb la situació que va viure. No emet mesures per a resoldre-ho, sinó que prefereix eliminar les proves dels fets viscuts i no remoure el passat fosc. Igualment, és dels menys durs en reprimir les actituds ofensives relacionades amb la Guerra Civil i el franquisme. Es permet, per exemple, fer la salutació feixista en espais públics sense que tingui gens d'importància, fet impensable en països com Alemanya, que lluiten per desfer-se del seu passat nazi. És per polítiques com les que no permeten l'exhumació de fosses comunes o no lluiten per una bona preservació documental que Espanya, com s'ha dit a l'apartat de les conseqüències, és el segon país del món amb més desapareguts.

BIBLIOGRAFIA

Pàgines Web i treballs en digital

Banyoles Cultura. (s.d.). *Carrer de Maria Domènech i Perich*.

<https://www.banyolescultura.net/carrers/mariadomenech.html>

[consultat el 21 de maig de 2023]

Batallón Rosa Luxemburgo.(s.d.). *El campo de prisioneros de la universidad de Deusto*.

<https://batallonrosaluxemburgo.files.wordpress.com/2017/12/notas-sobre-prisiondeuosto.pdf>

[consultat el 5 de setembre de 2023]

Blogspot. (2011, 17 de juny). *Memòria dels barris: Història gràfica dels barris del Districte Horta-Guinardó*.

<https://memoriadelsbarris.blogspot.com/2011/06/camp-de-concentracio-dhorta-memoria.html>

[consultat el 27 d'agost de 2023]

Blogspot. (2017, 19 de febrer). *Mis familias de los silos y la ley de la memoria histórica (II): luis contreras lorenzo (1917); la evasión de Zeluán*.

<https://genealogiadeandarporcasa.blogspot.com/2017/02/mis-familias-de-los-silos-y-la-ley-de.html>

[consultat el 20 de setembre de 2023]

Blogspot. (2020, febrer). *Escapadas cortas: La Guerra Civil en Balaguer y alrededores*.

<https://escapadascortas.blogspot.com/2020/02/la-guerra-civil-en-balaguer-y.html>

[consultat el 25 de maig de 2023]

Cronobook. (2019, 23 de juliol). *Deusto. Campo de Concentración de prisioneros instalados en la misma Universidad (1938)*.

<https://cronobook.com/pic/8fc904ea-6fcd-4d0f-91aa-45c7417d81ae>

[consultat el 5 de setembre de 2023]

Cruz Roja Colombiana. (s.d.). *12 de agosto de 1949 | Convenios de Ginebra y sus Protocolos Adicionales. ¡Piedra angular del Derecho Internacional Humanitario!*.

<https://www.cruzrojacolombiana.org/12-de-agosto-de-2022-convenios-de-ginebra-y-sus-protocolos-adicionales-piedra-angular-del-derecho-internacional-humanitario/>

[consultat el 29 d'agost de 2023]

Educat. (2018, 10 de maig). *El diari de camp com a eina per a l'estudiant de pràctiques*.

<https://www.educat.cat/blog/el-diari-de-camp-com-a-eina-per-a-lestudiant-de-practiques/>

[consultat el 20 de gener de 2023]

Enciclopèdia.cat. (s.d.). *Camp de Concentració d'Horta*.

<https://www.enciclopedia.cat/gran-enciclopedia-catalana/camp-de-concentracio-dhorta>

[consultat el 27 d'agost de 2023]

Gencat. (s.d.). *La Batalla de l'Ebre (115 dies de mort i destrucció)*.

<https://batallaebre.org/115dies/>

[consultat el 18 d'agost de 2023]

Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

https://salutintegralbcn.gencat.cat/web/.content/60_actualitat/2019/PRESENTACIO-L-HOSPITAL-MILITAR-DE-BARCELONA.pdf

[consultat el 8 de juny de 2023]

Hernández de Miguel, C. (2023). *Los campos de concentración de Franco*.

<http://www.loscamposdeconcentraciondefranco.es/presentacion>

[consultat el 5 de setembre de 2023]

Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la "Lleva del Biberó"*.

<https://www.memoria.cat/llevadelbibero/>

[consultat el 16 d'abril de 2023]

Memoria.cat. (s.d.). *Els camps de concentració i els batallons de treballadors*.

<https://www.memoria.cat/edu/3-els-camps-de-concentracio-i-els-batallons-de-treballadors/>

[consultat el 7 de setembre de 2023]

Memorial Democràtic. (s.d.). *“El Merengue” Cap de Pont de Balaguer*.

<http://www.espaisdememoria.udl.cat/?q=node/52>

[consultat el 25 de maig de 2023]

Nación Vasca. (2017, 20 de setembre). *El campo de concentración de la universidad de Deusto*.

<https://www.nacionvasca.eus/campo-concentracion-la-universidad-deusto/>

[consultat el 5 de setembre de 2023]

Ocaña, J. C. (2005). *La dimensión internacional del conflicto. Las consecuencias de la guerra civil*.

<http://www.historiasiglo20.org/HE/14b-2.htm>

[consultat el 16 de setembre de 2023]

Puyalón de cuchas. (2019, 6 de setembre). *Campos de concentración en Aragón*.

<https://puyalon.org/ca/2018/09/06/campos-de-concentracion-en-aragon/>

[consultat el 5 de setembre de 2023]

UAB. (2007). *Barcelona 1939: Ocupació i repressió militar. El camp de concentració d'Horta i les presons de la ciutat*.

<https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/4818/amc1de1.pdf;jsessionid=3D105B5C55873D94D7ECB399A6BE7B76?sequence=1>

[consultat el 15 d'abril de 2023]

United States Holocaust Memorial Museum. (s.d.). *La Guerra Civil Espanyola*.

<https://encyclopedia.ushmm.org/content/es/article/spanish-civil-war>

[consultat el 14 de maig de 2023]

Universitat de Puerto Rico. (2012, 1 de desembre). *Historias de vida: Una metodología de investigación cualitativa*.

https://www.uv.mx/psicologia/files/2017/12/historias_de_vida_una_metodologia_de_investigacion_cualitativa.pdf

[consultat el 18 de març de 2023]

Article de la Viquipèdia

Batalla del Ebro. (2023, 16 de maig). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Batalla_del_Ebro#:~:text=Las%20p%C3%A9rdidas%20humanas%20y%20materiales,000

[consultat el 25 de maig de 2023]

Batalla del Segre. (2023, 13 de maig). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Batalla_del_Segre

[consultat el 25 de maig de 2023]

Camp de concentració de Miranda de Ebro. (2023, 21 d'abril). Wikipedia.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Camp_de_concentraci%C3%B3_de_Miranda_de_Ebro

[consultat el 6 de setembre de 2023]

Campo de concentración de Horta. (2023, 9 de maig). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Campo_de_concentraci%C3%B3n_de_Horta

[consultat el 27 d'agost de 2023]

Campos de concentración franquistas. (2023, 18 de juliol). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Campos_de_concentraci%C3%B3n_franquistas

[consultat el 29 d'agost de 2023]

Columna Macià-Companys. (2023, 4 de febrer). Wikipedia.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Columna_Maci%C3%A0-Companys

[consultat el 15 de maig de 2023]

Desaparecidos durante el franquismo. (2023, 24 d'agost). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Desaparecidos_durante_el_franquismo

[consultat el 16 de setembre de 2023]

Lleva del Biberó. (2022, 13 de setembre). Wikipedia.

https://ca.wikipedia.org/wiki/Lleva_del_Biber%C3%B3

[consultat el 16 d'abril de 2023]

Protectorado español de Marruecos. (2023, 15 de setembre). Wikipedia.

https://es.wikipedia.org/wiki/Protectorado_espa%C3%B1ol_de_Marruecos

[consultat el 16 de setembre de 2023]

Qualitative research. (2023, 8 de juny). Wikipedia.

https://en.wikipedia.org/wiki/Qualitative_research

[consultat el 9 de juny de 2023]

Zeluán. (2023, 15 de juliol). Wikipedia.

<https://es.wikipedia.org/wiki/Zelu%C3%A1n>

[consultat el 16 de setembre de 2023]

30a Divisió (Exèrcit Popular de la República). (2023, 2 d'abril). Wikipedia.

[https://ca.wikipedia.org/wiki/30a_Divisi%C3%B3_\(Ex%C3%A8rcit_Popular_de_la_Rep%C3%BAblica\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/30a_Divisi%C3%B3_(Ex%C3%A8rcit_Popular_de_la_Rep%C3%BAblica))

[consultat el 16 de maig de 2023]

Articles en paper

Galofré, J. (2004). *La família Domènech-Perich: un episodi de la repressió franquista a Banyoles*. Revista de Girona, 223, 30-36.

[consultat el 20 de maig de 2023]

Martín García, A. V. (1995). *Fundamentación teórica y uso de las historias y relatos de vida como técnicas de investigación en pedagogía social*. Aula, 7, 41-60.

[consultat el 3 d'octubre de 2023]

(S. A.). (2013, desembre). *Quin país treballa millor la memòria històrica*. Revista Sàpiens, 137, 4.

[consultat el 3 d'octubre de 2023]

Articles en digital

Casals Bergès, Q. (2022, 18 de març). *El Front del Segre: Terra de Memòria Històrica al Segrià*. Frontissa.

<https://www.frontissa.cat/noticia/74943/el-front-del-segre>

[consultat el 15 de maig de 2023]

Cervera, C. (2022, 13 de juliol). *La mentira històrica de Pedro Sánchez sobre la Guerra Civil: España no es el segundo país del mundo con más desaparecidos*. ABC.

https://www.abc.es/historia/abci-gran-mentira-repetida-veces-espana-segundo-pais-mas-desaparecidos-y-fosas-comunes-201911062315_noticia.html

[consultat el 16 de setembre de 2023]

López Jiménez, F. J. (2011, 20 de desembre). *El campo de concentración de la Alcazaba de Zeluán (Melilla) y sus expedientes procesales*. Boletín informativo del Sistema Arxivístico de la Defensa.

https://todoslosnombres.org/wp-content/uploads/2022/03/melilla_alcazaba_zeluan.pdf

[consultat el 20 de setembre de 2023]

Marimon Molas, S. (2023, 10 de gener). *Miquel Morera: "Havia de morir al camp de concentració d'Horta"*. Ara.

https://www.ara.cat/cultura/miquel-morera-havia-morir-camp-concentraco-d-horta_1_4591108.html

[consultat el 10 de gener de 2023]

Martín Alarcón, J. (2016, 8 de setembre). *Miranda de Ebro el último campo de concentración antes de la libertad*. El Mundo.

<https://www.elmundo.es/la-aventura-de-la-historia/2016/09/08/57d189b4268e3e8b6f8b4639.html>

[consultat el 6 de setembre de 2023]

Soto Ivars, J. (2020, 17 febrer). *Nos robaron la juventud: así enviaron a morir al Ebro a los 27.000 de la Quinta del Biberón*. El confidencial.

https://www.elconfidencial.com/cultura/2020-02-17/nos-robaron-la-juventud-quinta-d-el-biberon_2455872/

[consultat el 16 d'abril de 2023]

Verificartve. (2022, 18 de juliol). *¿Es España el segundo país del mundo con más desapariciones forzadas?*. RTVE.

<https://www.rtve.es/noticias/20220718/verificamos-estimacion-mas-114000-desaparecidos-espana/2389206.shtml>

[consultat el 16 de setembre de 2023]

Llibres i treballs en paper

Domènech, A. (2004, 13 d'octubre). *Primers passos de la dona en la política a Banyoles: Maria Domènech i Perich*. Treball de recerca de l'institut Josep Brugulat, Banyoles.

Galofré, J. (2005). *La repressió franquista a Banyoles*. Ajuntament de Banyoles.

Hernández Cardona, F. X., i Íñiguez Gràcia, D. (2013, setembre). *La columna Macià-Companys*. Fundació Josep Irla.

Orwell, G. (1938, 25 d'abril). *Homenatge a Catalunya*. La Magrana.

Pàmies Bertran, T. (1974). *Quan érem capitans*. Proa.

Preston, P. (2011). *L'Holocaust espanyol: Odi i extermini durant la Guerra Civil i després*. Base.

Documentals

Goñi, X., i Mir, C. (2006). *Un camp de batalla de la Guerra Civil al front del Segre: El Merengue i la Lleua del Biberó (1938)* [DVD]. Lleida: Servei d'Història, Documentació i Patrimoni i Servei de Reproducció d'Imatge de la Universitat de Lleida.

[consultat el 25 de maig de 2023]

ANNEXOS

1. Document d'allistament del Jutjat Municipal (Banyoles, 25 de gener del 1938)

Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

Nombre y apellidos de los mozos	FECHA de su nacimiento			Nombres de sus padres	Anotación de sus apellidos
	Día	Mes	Año		
28 Juan Bergamont Rigü	14	Mayo	1878	Diego - Ramona	1881
29 José Blanch Bell	14	"	"	Juan - Esteban	
30 José Bergamont Pastor	11	"	"	Rafel - Esteban	
31 Rafael Bergamont	8	Junio	"	Juan - Esteban	
32 Juguina Bergamont	15	"	"	Ramón - Esteban	1881
33 Antoni Bergamont	13	"	"	Alfonso - Jaume	1881
34 Ramon Bergamont	16	"	"	José - Rafael	1881
35 Rafael Bergamont	14	"	"	Antoni - Ramon	1881
36 Ramon Bergamont	12	"	"	Rafel - Ramon	1881
37 Rafael Bergamont	15	Julio	"	Rafel - Jaume	1881
38 José Bergamont	9	"	"	José - Esteban	1881
39 Juan Bergamont	9	"	"	Ramón - Esteban	1881
40 José Bergamont	10	"	"	Esteban - Esteban	1881
41 Jaime Bergamont	10	"	"	José - Esteban	1881
42 Jaime Bergamont	12	"	"	Ramón - Esteban	1881
43 Juguina Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
44 José Bergamont	15	"	"	Ramón - Esteban	1881
45 José Bergamont	15	"	"	Ramón - Esteban	1881
46 Rafael Bergamont	15	"	"	Ramón - Esteban	1881
47 Juan Bergamont	15	"	"	Juan - Esteban	1881
48 Juan Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
49 Rafael Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
50 Juguina Bergamont	15	Ago	"	Ramón - Esteban	1881
51 Ramon Bergamont	15	"	"	Ramón - Esteban	1881
52 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
53 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
54 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
55 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
56 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
57 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
58 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
59 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
60 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
61 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
62 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
63 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
64 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
65 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
66 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
67 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
68 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
69 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
70 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
71 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
72 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
73 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
74 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
75 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
76 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
77 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
78 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
79 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881
80 Ramon Bergamont	15	"	"	Rafel - Esteban	1881

El Jefe Municipal
 J. B.
 El Jefe Municipal
 J. B.
 El Jefe Municipal
 J. B.

El Jefe Municipal
 J. B.

El Jefe Municipal
 J. B.

2. Decret de mobilització de la Lleva del Biberó publicat el 13 d'abril a la *Gaceta de la República*, signat per Negrín i Manuel Azaña
Font: Agencia Estatal Boletín Oficial del Estado

MINISTERIO DE DEFENSA NACIONAL

DECRETO

De acuerdo con el Consejo de Ministros, y a propuesta de su Presidente, Ministro de Defensa Nacional:

Vengo en decretar lo siguiente:

Artículo primero. Se ordena la movilización de todos los oficiales, suboficiales, brigadas, sargentos, cabos y soldados pertenecientes a los reemplazos de 1928 y 1927, bien sean del cuerpo de filas, del de instrucción, del capítulo XVII escala de Complemento, beneficiarios de prórrogas de cualquier clase y los declarados aptos para servicios auxiliares.

Esta movilización alcanzará, asimismo, a los que fueron clasificados inútiles totales, quienes se someterán al nuevo reconocimiento médico, para determinar si subsiste la inutilidad total, o procede una nueva clasificación, con arreglo al último cuadro de inutilidades, aprobado por Orden ministerial de 28 de mayo de 1937 (D. O. número 134) ampliado por las Ordenes Circulares complementarias correspondientes.

Asimismo se decreta la movilización del reemplazo de 1941, que comprende a todos aquellos que hayan cumplido o cumplan 18 años de edad antes del 31 de diciembre del corriente año.

Artículo segundo. La concentración del reemplazo de 1928 tendrá lugar los días 20 y 21 del actual.

Los reemplazos de 1941 y 1927 se incorporarán sucesivamente, por este orden, a medida que las circunstancias lo requieran.

Estas concentraciones se verificarán en los Centros de Reclutamiento, Instrucción y Movilización más próximos a la residencia actual de los movilizados, quienes verificarán su incorporación a filas con una manta, calzado, plato y cubiertos, todo ello en buen estado.

Artículo tercero. Los Oficiales, Suboficiales, Brigadas y Sargentos que se movilizan por el presente Decreto quedarán a disposición de la Subsecretaría del Ejército de Tierra (Sección de Personal), para su ulterior destino.

Artículo cuarto. Quedan exceptuados de incorporarse aquellos que se encuentren prestando sus servicios como voluntarios en las filas del Ejército el día 19 del actual, los que continuarán en sus unidades, debiendo los Jefes de las mismas comunicar a los Centros de Reclutamiento, Instrucción y Movilización correspondientes relación nominal de los que se encuentren en tales condiciones, indicando a cual de los tres reemplazos que se movilizan pertenecen tales voluntarios.

Artículo quinto. Por el Ministerio

de Defensa Nacional se dictarán las disposiciones complementarias para el cumplimiento de este Decreto del que se dará cuenta a las Cortes.

Dado en Barcelona, a 12 de Abril de 1938.

MANUEL AZANA

El Presidente del Consejo y Ministro de Defensa Nacional.

JUAN NEGRIN Y LOPEZ

MINISTERIO DE HACIENDA Y ECONOMIA

DECRETOS

Organizados los servicios sanitarios de Carabineros por Orden ministerial de 16 de noviembre de 1936, elevada al rango de Decreto por el de 2 de septiembre de 1937 que, a su vez fué convalidado por la ley de 21 de octubre del mismo año, se ha venido atendiendo a los gastos que los mismos originan con los recursos comprendidos en los presupuestos legislativos y con los autorizados con carácter extraordinario, para adquisición de material de todas clases y otras atenciones de aquel Instituto por el Decreto de 10 de diciembre de 1936.

Terminado el ejercicio económico de 1937 y agotadas con él las disponibilidades procedentes del crédito de que queda hecho mérito, se ha im-

3. Decret de mobilització de la Lleva del Biberó publicat el 14 d'abril al *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, signat per Lluís Companys

Font: Pàgina Web Front del Pallars (Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya Dijous 14 Abril 1938. Núm 104 P. 194)

...
ràcter interí, a proposta del Cap de l'Es-corta Presidencial, Comandant Frederic Escofet i Alsina.

Tercer. — Els havers i les altres des-peses que ocasioni aquest augment se-ran satisfets, mentre no sigui habilitat el crèdit extraordinari corresponent a l'estructuració definitiva de l'Es-corta Presidencial, amb càrrec al cap. XI, art. 3.º, partida 1672 del Pressupost vi-gent, mitjançant els crèdits extraordi-naris habilitats per a despeses del Cos d'Esquadres.

Barcelona, 13 d'abril del 1938.

LLUIS COMPANYS

el darrer quadre d'inutilitats, aprovat per Ordre ministerial del 28 de maig del 1937 (DIARI OFICIAL n.º 134), compliat per les Ordres-circulars complementàries corresponents.

També es decreta la mobilització de la lleva del 1941, que comprèn tots aquells que hagin complert o compleixin divuit anys d'edat abans del 31 de desembre de l'any corrent.

Art. 2.º La concentració de la lleva del 1938 tindrà lloc els dies 20 i 21 de l'actual.

Les lleves del 1941 i 1927 s'incorporaran successivament, per aquest ordre, i mesura que les circumstàncies ho requereixin.

qu
de
:
d'
ti
ci
d
n
1
x

4. Expedient del servei militar amb la classificació respecte al règim
Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

		41			12
12	Jacinto Bramon Planas	1	Indifete.	Soldado	
33	Luis Frigola Ribera	2	Indifete.	Soldado	
34	Fernando Puntane Serra	3	Indiferte.	Soldado	
62	José Soles Gros	4	Indifete.	Soldado	
25.	Joaquín Domènec Perich	5	Indif.	Soldado	

Bañolas 23 Julio 40

M. Planas *J. Domènec*

5. Expedient del servei militar on s'indica que formava part de la UGT
 Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

NOMES Y APELLIDOS		Fecha de su nacimiento	NATURALEZA	NOMBRES DE LOS PADRES	PROFESION	SINDICATO PERTENECEN	OBSERVACIONES
		Día Mes Año					
Aracelis Joan Peuro		12 Marzo	Sancho	Benito y Maria	Peon	U. G. T.	
Aurich Houre Joaquina		X12 Junio	Banolas	Geronimo y Catalina	Agricultor		P. Rodas 2
Francisco Salazar		Setiembre	Dosquesas	Florencia y Margarita	Curtidor	U. G. T.	
Francisco Vazquez Gervasio		4 Abril	Montrejuna	Josep Pali y Pascual	Carpintero	U. G. T.	
Berceló Boschmonar Jacint		X21 Octubre	Banolas	Ramon y Florentina	Comercio		A. Guzmán 12
Bosch Pujol Juan		X1 Marzo	"	José y Joaquina	Peón		Valldeperous 48
Benito Dolmas Manuel		X17 Febrero	"	José y Dolores			Ignorau Parraero
Blanch Coll José		X17 Mayo	"	Juan y Maria	Comercio		P. Guzmán 6
Eduard Font Francisco		X16 Febrero	"	Ismael y Concepcion	Peón	Desaparecido	Rosa 11
Bonat Ploma Bulbon		X16 Abril	"	Maria y Margarita	Tenelero	Cauché	Bosch 47
Bosch Luras Peuro		X5 Marzo	"	Martin y Leonor			Ranillo 25
Bosch Masaguer Jaime		X31 Agosto	Casós	Saudilio y Maria	Serrador	U. G. T.	Mata
Bosch Masaguer Jaume		10 Abril	Banolas	Francisco y Maria			
Bramón Planas Salvador		X12 Marzo	"	Juan y Antonia	Serrador	U. G. T.	Vive en Pearet-Gerona-Casa 1a Terrés
Bramón Planas Jacinto		X12 Septiembre	"	Peuro y Dolores	Peón	U. G. T.	Guzmán 17
Braguet Ventura Luis		X18 Mayo	"	Peuro y Maria	Peluquero	U. G. T.	S. Marhuán 22
Calista G'usell Jusu		X6 Agosto	Porquerres	Jaime y Francisca	Peón	U. G. T.	Pti Home 6
Cemites Ventura José		15 Marzo	Figueras	Peuro y Carmen	Cocinero	U. G. T.	
Capell Fortat Juan		X1 Septiembre	Banolas	Joaquin y Rosalina	Agricultor		La Fontana
Cassaverell Fustella José		10 Enero	"	Ramon y Narcis	Escribiente	U. G. T.	Alfonso 21
Castany Julià Gil		X16 Octubre	"	Jaime y Maria	Mecanico	U. G. T.	M. Canale
Carras Riquet Joan		X21 Abril	Puiggròs (5)	Josep y Eusebia			S. Antonio 10
Casta Olivà José		X17 Septiembre	"	Juan y Maria	Agricultor		M. Gussell
Cugat Masó Juan		X6 Enero	"	Juan y Dolores	Peón	U. G. T.	Lago 9
Cornella Creus Peuro		X7 Junio	"	Antonio y Teresa			Ignorau parraero
Jose Corominas Plana		X8 Julio	"	Ramon y Encarni	Parraero		Roda 25
Juan Corominas Pujols		X7 Diciembre	"	Sebastian y Magdalena	Agricultor		M. Guzmán
Alonso Curto Mitjà		X21 Septiembre	"	José y Agustina	Carpintero	U. G. T.	P. Industrial 13
Domènec Perich Joaquin		X20 Julio	"	Bartolomé y Dolores	Mecanico	U. G. T.	(Cauché) 26
Dominguez Parrauer José		31 Marzo	Vinuesa (Huesca)	José y Dolores	Cocinero		
Lluis Fontbernat Miguel		X6 Octubre	Banolas	José y Pilar	Peluquero		Alfonso 15
Marres Vinaruell Amaleo		X19 Febrero	"	Juan y Carmen	Agricultor		Barcelon 4
Pelin Coll José		X9 Junio	Cornellá	Benigno y Mercedes	Estudiante		S. Marhuán 1
Pellu Pujol Narciso		X1 Marzo	Banolas	Jaime y Maria	Peon	U. G. T.	Roda 63
Pellu Pujol Narciso		12 Marzo	Banolas	Jaime y Maria			(Vive en Fontbernat)
Ferrer Font Joaquin		X2 Noviembre	"	Daniel y Rosa	Estudiante	P. S. U. C.	S. Marhuán 26
Figueras Gràbulosa Jaime		X10 Diciembre	"	Martina y Josefa	Puneraria		H. Maura 40
Fontanet Vinas Juan		X19 Febrero	Esponellá	Ramiro y Montserrat	Estudiante		P. España 24
Frigols Ribera Luis		X28 Enero	Banolas	José y Dolores	Carpintero	U. G. T.	Mauja 4
Fontané Serra Ferrnand		X5 Agosto	"	Francisco y Carmen	Cemolero	U. G. T.	Valldeperous 41
Fusellá Bosch Joaquin		X18 Agosto	"	José y Dolores	Agricultor	U. G. T.	Mata (Guzmán)
Fontanet Pea José		25 Septiembre	Casa	José y Josefa	Estudiante	U. G. T.	
Gibert Ferras Marqués		X28 Agosto	Banolas	Antonio y Margarita	Estudiante		Enstitucion 10
Giménez Ferrer Lorenzo		X6 Agosto	"	Francisco y Angela	Agricultor		Puiggròs
Jaume Lecha Felipe		X6 Julio	"	Pascual y Dolores	Curtidor	U. G. T.	R. Marhuán 1

6. Expedient on s'indica la categoria de soldat
 Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

1941.-		Inferteria.	Artilleria.	Intendencia.	Ingenieros		
12	Jacinto Bramon Plans	X	8				Clas. Indifer.
25	Josquin Domenech Perich	X	8				Indife.
30	Josquin Ferrer Font	X	8				Indiferente
33	Luis Frigola				> 10		Indiferen.
34	Fernando Fontane Serra				X 10		Indife.
39	Fernando Mech Bosch			X 10			Indif.
49	Miguel Puig Rubllant				1 8		Indiferent
56	Jose Roure Pararols				X 9		Indiferen.
62	José Solas Gros				X 10		Indiferen.

7. Pla d'alimentació de l'Hospital Militar de Barcelona

Font: Gencat. (2019). *L'Hospital militar de Barcelona (1809-1999)*.

Pla d'alimentació dels Hospitals Militars:

L'esmorzar: 100 gr. de pa,
10 gr. de cafè mòlt, 250 ml. de llet de vaca i
30 gr. de sucre

El dinar (a escollir):

un plat de sopa
(amb arròs o de pasta)
un plat de carn –sent que la que hi hagi a la
comarca on estigui instal·lat l'hospital-
un plat de peix (lluç o peix blanc) un plat
d'arròs (amb carn o peix)

Les postres: 90 gr. de fruits secs

8. Certificat d'internament als camps
Font: Memorial Democràtic de Catalunya

MINISTERIO
DE DEFENSA

EJÉRCITO DE TIERRA

INSTITUTO DE HISTORIA Y CULTURA
MILITAR

ARCHIVO GENERAL MILITAR DE
GUADALAJARA

DON CARLOS VALERO RAMOS, CORONEL DIRECTOR DEL ARCHIVO GENERAL
MILITAR DE GUADALAJARA.

CERTIFICO: Que en la Documentación Personal custodiada en este
Archivo, a nombre de DON Joaquín DOMENECH PERICH, nacido en Bañolas
(Gerona), el día 25 de julio de 1920, hijo de Bartolomé y de Dolores constan, los
siguientes datos:

- Se presentó el día 26-01-1939 y fue concentrado en Deusto y estuvo
hasta el día 26-05-1939.
- Campo de Concentración de Miranda de Ebro, desde el día 26-05-1939
hasta el día 05-06-1939.
- Batallón Disciplinario de Soldados Trabajadores nº 179 desde el
05-06-1939 hasta el día 06-07-1940.

Y para que conste, a petición del interesado, a efectos de acogerse a los
beneficios prevenidos en el Decreto 288/2000 de 31 de agosto de 2000 de la
Generalidad de Cataluña, publicado en el D.O.G.C. nº 3221 de fecha 07-09-2000, se
expide el presente en Guadalajara a, diecisiete de enero de dos mil dos.

Valero

9. Recorregut dels camps de concentració per on va passar Joaquim Domènech i Perich (punt 3)

Font: Memorial Democràtic de Catalunya

*Les dates no es corresponen a les oficials, ja que la família les va posar aproximades perquè no recordaven les reals. El tancament va començar el 26 de gener del 1939, és a dir que els tres primers anys són erronis. Així mateix, la data de sortida també està equivocada, va ser el 6 de juliol de 1940. L'objectiu d'aquest document no és mostrar les dates, sinó els camps on va estar que no apareixen al document oficial a causa que es tractava d'una estada provisional.

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar Social
BBS Mòbil

18.000 000237

1935

Foll blanc exempt per a l'administració
Foll blau: exemplar per al sol·licitant
Foll groc: registre d'entrada

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Data: _____ Nòm.: _____ Hora: _____
Registre d'entrada: 8898 E

Sol·licitud per acollir-se a la indemnització per haver patit privació de llibertat i quedar exclòs dels supòsits determinats a la Llei 46/1977, de 15 d'octubre, i exclòs de la disposició addicional divuitena de les lleis de pressupostos generals de l'Estat de 1990 i 1992

1. Dades de la persona afectada

Primer cognom	Segon cognom	Nom
DOMÈNECH	PERICH	JOAQUIM
NI	Sexe	Estat civil
[REDACTED]	HOMÈ	CASAT
Data de naixement	Loc de naixement	Nacionalitat
25/07/1920	BANYOLES	"ESPANYOLA"
Direcció (carrer, nòm., pis, porta)		
[REDACTED]		
Localitat	Codi postal	Telèfon
BANYOLES	17820	932-57-09-95
Votantge civil català	Grau d'invalidesa (menors de 65 anys)	
☒ Sí ☐ No	☐ Total ☐ Absoluta ☐ Gran invalidesa	

2. Dades de la persona sol·licitant (només en cas de mort o indisposició de la persona afectada)

Primer cognom	Segon cognom	Nom
TARRADAS	BASTARD	PELAE
NI	Sexe	Estat civil
[REDACTED]	DOÑA	CASADA
Direcció (carrer, nòm., pis, porta)		Nacionalitat
[REDACTED]		"ESPANYOLA"
Localitat	Codi postal	Telèfon
BANYOLES	17820	[REDACTED]
Relació amb la persona afectada		
ESPOSA		
Discapacitat igual o superior al 33% (en cas de ser filla)	☐	

3. Període de privació de llibertat

Centre penitenciari o disciplina	Data d'inici			Data de finalització		
	Dia	Mes	Any	Dia	Mes	Any
MORTA (BARCELONA)			38			39
BARCELONA			38			39
UNIVERSITAT DEUSTO (BILBAO)			39			39
MIRANDA DE ERO			39			39
MOLINA (ALCAZABAR DE ZERVAN)	08		39	02		41
CONSTRUCCIO CASA TANYERIA-NADOR-CARRE DE AVOVA						

10. Joaquim Domènech a la llista de membres de la Lleua del Biberó

Font: Memoria.cat. (s.d.). *Bagencs de la "Lleua del Biberó"*.

805	DOMENECH I PERICH, JOAQUIM	BANYOLES	El Pla de l'Estany
-----	----------------------------	----------	--------------------

11. Diploma per a la implicació en la Guerra Civil
Font: Arxiu de la família Domènech-Tarradas

12. Document del reclutament al Servei Militar
 Font: Arxiu Militar de Guadalajara

Provincia de GERONA Partido Judicial de GERONA
 Ayuntamiento de BAÑOLAS Bon. Caja de recluta de GERONA
 Sección de recluta de BAÑOLAS Reemplazo de 19 41 ¿Se halla acogido a retiro obrero?

FILIAACION

de Joaquín Domènec Peris, hijo de Bartolomé y de Dolores
 natural de Bañolas, parroquia de 16, Ayuntamiento de 16
 de 16, partido judicial de Gerona, provincia de 16
 fué incluido en el alistamiento del año mil novecientos cuarentauno, en la sección de recluta de Bañolas distrito municipal de 16, Ayuntamiento de 16, partido judicial de Gerona, perteneciente a la Caja de recluta de 16, habiendo sido alistado con el núm. 25. Nació en 25 de Julio de mil novecientos veinte de profesión u oficio sabe leer y escribir, su religión C.A.M., su estado soltero, su estatura 165 centímetros, su perímetro torácico 95 centímetros,
 Sus señas: pelo negro, cejas negras, ojos negros, nariz recta, barba no tiene, boca normal, color brunado, frente espaciosa aire marcial, producción buna, señas particulares ninguna

Queda filiado en virtud de la presente, para servir en clase de soldado por el tiempo de diez y ocho años que empezarán a contársese desde el día en que ingrese en Caja, en las diferentes situaciones que determina la vigente ley de Reclutamiento.

BAÑOLAS
28 Febrero de 19 40

El INTERESADO, El SECRETARIO,
H. Garcia Lopez
 V.º B.º
R. Canals

Lugar del sello)

Tuvo entrada en Caja en 10 Setiembre 1940
 Se le entregó la cartilla militar número 62 el 9 de Noviembre de 1940
 Rectificada su profesión u oficio, resultó ser no escarico
 Fué clasificado como no escarico en el año de su alistamiento, y en las revisiones de los años 41

Se presentó para concentración el 4 de Noviembre de 1940
 En el acto de la concentración obtuvo la talla de 165 centímetros, perímetro torácico de 95 centímetros, y reconocido facultativamente resultó no escarico
 Fué destinado al Regt.º Inf.º 62 de Faraguna en 9 de Noviembre de 1940

El JEFE DE LA CAJA DE RECLUTA,
Joaquín Peris

(Lugar del sello)

13. Document del reclutament al Servei Militar i la baixa
 Font: Arxiu Militar de Guadalajara

REGISTRO DE INSCRIPCIÓN Nº 62
 1.ª SUBDIVISIÓN

FILIACIÓN

de Joaquín Semenech Perich
 hijo de Bartolomé y de Valores natural
 de Bañolas parroquia de idem Ayuntamiento de idem Concejo
 de Gerona provincia de Gerona sujeción en Juzgado de primera
 instancia de Idro provincia de Idro distrito militar de Idro nació
 en 25 de Julio de mil novecientos veinte de Idro edad cuando
 empezó a servir años meses días. Su religión (C. A. R.) Su estado su estatura
 un metro milímetros Sus señas, pelo cejas ojos
 nariz barba boca color frente aire
 producción señas particulares

Fue filiado como soldado del Reemplazo de 1941
 Tuvo entrada en Caja en 10 de Mayo de 1940
 Ingresó en este Hospital en 9 Enero 1944
 Queda filiado en virtud de la presente para servir en clase de soldado de 1.ª por el tiempo de _____
 años, que empezarán a contarse desde el día en que entró en Caja con
 arreglo a instrucciones y órdenes vigentes. Se le leyeron las leyes penales, según previenen las ordenanzas y órdenes
 posteriores, y quedó advertido de que no le servirá de disculpa para su justificación en ningún caso el alegar ignorancia
 de dichas leyes.
 Lo _____ siendo testigos los que suscriben.

Antigüedades			2.ª SUBDIVISIÓN		TIEMPO QUE LOS SIRVIÓ		
Día	Mes	Año	DISTINCIONES, EMPLEOS Y GRADOS QUE HA OBTENIDO		Años	Meses	Días
10	Mayo	1940	Recluta en Caja (1 año Juan, 18 día)				
9	Enero	1944	Soldado de 2.ª de Infantería en activo		3	6	22
1	Abril	1944	Cabo de Infantería por elección				
20	Junio	1945	con licencia limitada en reserva (6 años y 19 días)				
Total de servicio efectivo hasta fin de <u>Octubre de 1947</u>					1	11	22

3.ª SUBDIVISIÓN

AUMENTOS DE SERVICIOS POR ADJORNOS DE CAMPAÑA

Total de servicios válidos para retiros.....

14. Document del reclutament al Servei Militar, on també s'indica que va formar part del batalló de treballadors núm. 179
 Font: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany

Bat. Treballadors núm. 179 *Mitjana*

Ayuntamiento Constitucional de Bañolas

Negociado de Quintas Reemplazo de 1934¹

Clasificación del Mozo JOAQUIN DOMENECH PERICH Núm. 25 del alistamiento

FILIAACION

Hijo de Bartolome y de Dolores natural de Bañoles provincia de Gerona nació el día 25 de Julio de 1920; profesión mechanico estado soltero; sus señas; pelo _____; cejas _____; ojos _____; nariz _____; barba _____; boca _____; color _____; frente espaciosa aire marcial; pro-ducción buena; sabe leer y escribir: señas particulares _____

El Secretario,

Talla

El tallador infrascrito
 CERTIFICA: Que tallado el mozo que antecede, alcanzó la de un metro 700 milímetros.
 Y para que conste firma la presente en Bañolas a 28 Febrero de 1934

Reconocimiento

El médico que suscribe
 CERTIFICA: Que el perímetro torácico del citado mozo es el de _____ centímetros.
 Preguntado si alegaba padecer algún defecto físico, dijo _____
 Reconocido resultó _____
 por lo que lo conceptúa para el servicio _____ como comprendido en el número _____ letra _____ del grupo _____ del cuadro de inutilidades.

Vacunación

Dicho mozo _____ ha sido vacunado con resultado positivo.
 Bañolas 28 de Febrero de 1934
El Médico,

DILIGENCIA

Invitado conforme previene el artículo 157, y hecha la advertencia consignada en el mismo, dijo _____ de todo lo que yo, el Secretario certifico.

FALLO

Vistas las precedentes certificaciones y demás antecedentes del referido mozo, el Ayuntamiento le declara _____ con cuyo fallo se conforma.
El Interesado, *El Alcalde,*

ENTREVISTA A MIQUEL MORERA (Barcelona, 7/4/2023)

S'ha entrevistat a Miquel Morera, últim supervivent de la Lleua del Biberó que va anar al front d'Aragó amb la Columna Macià-Companys. Hi va anar el 1936 amb el seu pare, voluntàriament. Després, va ser tancat a Horta.

S'ha recopilat informació sobre la vida al front i el camp d'Horta per a tenir-ne una millor descripció.

A l'entrevista també participa la filla de Miquel Morera i, per a poder connectar millor les seves vivències amb les d'en Joaquim, també hi ha col·laborat la filla d'en Joaquim, la Dolors Domènech.

L'entrevista té una duració de 39 minuts i 8 segons, i figura al codi QR següent.

ENTREVISTA A DOLORS I JOAQUIM DOMÈNECH (Esponellò, 5/5/2023)

S'ha fet una entrevista a la Dolors Domènech (filla d'en Joaquim) i a en Joaquim Domènech (nebot d'en Joaquim). S'ha estructurat amb els diferents apartats del treball i s'ha anat preguntant per cada apartat. No s'ha fet preguntes concretes, sinó que s'ha demanat tot el que en Joaquim els va explicar amb relació a cada apartat.

L'entrevista està dividida en els apartats següents:

1. L'allistament (1 minut i 55 segons)
2. La vida al front, l'hospitalització i la reclusió (24 minuts i 9 segons)
3. Les conseqüències personals (44 segons)

L'entrevista figura al codi QR esmentat.

ENTREVISTA A DOLORS DOMÈNECH (Banyoles, 21/5/2023)

S'ha fet una entrevista breu a la Dolors Domènech, la filla d'en Joaquim, per aclarir i ampliar una part del contingut, l'apartat de la situació familiar. A l'entrevista s'ha preguntat per les vivències de les germanes menys mencionades a l'entrevista anterior i als treballs relacionats; la Teresa i la Carmelita.

També s'ha ampliat la informació del retorn a casa d'en Joaquim.

L'entrevista s'ha dividit en dues parts:

1. La situació familiar (3 minuts i 54 segons)
2. El retorn a casa (3 minuts i 1 segon)

L'entrevista figura al codi QR esmentat.

Nota

El diari s'ha utilitzat com a mètode de control dels contactes i materials obtinguts, ja que s'ha realitzat una recerca massiva als arxius més importants d'Espanya i als arxius de les zones influents en la història d'en Joaquim. Molts dels arxius amb els quals s'ha contactat, no han pogut aportar cap documentació, però aquest fet no es deu a una errada de l'arxiu o una mala recerca, sinó que no es coneixia la ubicació concreta de la documentació i, per tant, s'ha hagut de provar a diferents arxius, motiu pel qual, per estadística, la gran majoria no disposaven de la informació sol·licitada.

Així mateix, cal remarcar que encara que alguns documents o arxius especifiquin que determinada documentació es troba en un lloc, és probable que s'hagi reubicat o destruït, en tractar-se d'informació de tants anys enrere.

Finalment, en algun cas no apareix la continuïtat d'algunes de les recerques iniciades. Aquest fet, que ha succeït en pocs casos, es deu que l'arxiu no ha donat cap resposta a la petició o no ha finalitzat la recerca, almenys en el període anterior a l'entrega del treball.

Agraïments

La realització del treball no hauria estat possible sense l'ajuda de tots els qui han col·laborat a la recerca o l'aportació d'informació sobre en Joaquim. Per tant, agraeixo la gran implicació de tots els familiars, entrevistats, arxivers, investigadors i historiadors que han cedit una part del seu temps al meu treball.

Tot i que als agraïments de la memòria escrita no s'ha pogut citar tots els partícips, apareixen en aquest diari i dedico aquesta plana a donar importància al reconeixement de la seva labor, no només en el treball, sinó en la seva tasca diària per mantenir viva la memòria històrica.

2022

Divendres, 23 de desembre

Material obtingut/ contactes:

- Llibre *La repressió franquista a Banyoles*, de Jordi Galofré (2005) i vídeo de presentació del llibre
- Article complementari del llibre, *La família Domènech-Perich un episodi de la repressió franquista a Banyoles* (2004)
- Contacte (telèfon) de l'autor del llibre i historiador Jordi Galofré
- Contacte de Benestar Social i Registres Penals

Com s'ha aconseguit:

He trobat el llibre a casa, i l'article buscant el nom de la meva família a internet. El número de telèfon ja el tenia. Dins el llibre he trobat un paper on constava el nom de Jaume Sió, el qual va entrevistar el meu avi quan sol·licitava una indemnització per privació de llibertat, i que treballava a benestar social. Sota el seu nom consta el telèfon del departament i també el de registres penals.

Finalitat/ objectius:

Al llibre, a l'article i al vídeo, hi consten dades sobre l'avi i el seu entorn familiar, donades a l'autor per la família. També va buscar informació per complementar-ho, per això, hi podria contactar per demanar-li com obtenir més documentació i el vídeo de presentació.

Caldrà, també, contactar amb benestar social per buscar les entrevistes.

Resultats:

De moment, he pogut utilitzar la informació trobada i estic buscant més maneres de trobar documentació.

Dilluns, 26 de desembre

Material obtingut/ contactes:

- Document de sol·licitud d'indemnització (20/09/2000): còpia del document entregat pel meu avi a Benestar Social per a poder obtenir una indemnització per privació de llibertat en temps de guerra
- Diploma d'homenatge de la Generalitat de Catalunya per la contribució durant la guerra i la dictadura
- Pamflets de les trobades de la Lleva del Biberó
- Fotografies d'abans d'anar a la guerra i de quan feia el Servei Militar

Com s'ha aconseguit:

He trobat tota la documentació i fotografies buscant en arxivadors i caixes que tenia desades la meva àvia.

Finalitat/ objectius:

La sol·licitud d'indemnització em permet saber el recorregut que va fer, ja que hi consten els llocs on va estar tancat amb les dates.

El diploma el situaré als annexos, perquè prova la veracitat del que s'explica al treball.

Les fotografies trobades em serviran per complementar el seu relat de vida i il·lustrar-lo millor, pel fet que són originals i hi ha anotada la data i els noms de qui apareix a la imatge.

Als pamflets hi consten dades de la Lleva, com ara els noms d'alguns dels membres o organitzadors de les trobades, que em podrien servir per contactar amb algun dels seus familiars que pugui tenir documentació guardada.

Resultats:

El material obtingut em permetrà poder fer una anàlisi més elaborada de la seva trajectòria abans de ser traslladat al batalló de treballadors.

2023

Divendres, 6 de gener

Material obtingut/ contactes:

-He pogut contactar amb Benestar social

Com s'ha aconseguit:

M'he comunicat amb l'Eulàlia Turró, treballadora de Benestar Social, i li he preguntat com trobar les entrevistes de Jaume Sió. M'ha dit que, juntament amb en Xavier Prats (un altre treballador de Benestar Social), intentarà trobar-me el seu contacte.

Finalitat/ objectius:

Si puc aconseguir el contacte de Jaume Sió, podré preguntar-li com trobar les entrevistes, les quals em serviran per a conèixer amb més detall l'experiència que va viure l'avi.

Resultats:

De moment, sembla difícil poder trobar les entrevistes, però el contacte amb Benestar Social em pot permetre saber on estan arxivades, si és que ho estan.

Dimecres, 11 de gener

Material obtingut/ contactes:

- En relació amb Jaume Sió: no està al departament de Benestar Social, sinó al de Transferència i Innovació Agroalimentària
- Contacte de Jordi Font (director del Memorial Democràtic)
- Article sobre Miquel Morera, supervivent de la Lleva del Biberó

Com s'ha aconseguit:

La informació en relació amb Jaume Sió l'he obtingut gràcies a l'Eulàlia, després que en Xavier el busqués al registre de treballadors del departament. També, m'ha aconsellat que parlés amb en Jordi Font, el director del Memorial Democràtic de Catalunya, i m'ha proporcionat el seu contacte.

L'entrevista a Miquel Morera l'he trobat per mitjà de coneguts que m'han comunicat que s'havia fet aquest article.

Finalitat/ objectius:

Caldrà buscar les entrevistes d'alguna altra manera.

També hauré de contactar amb en Jordi perquè em pugui ajudar a trobar més informació.

L'article em pot servir per contactar amb Miquel Morera per saber més com eren alguns dels llocs que va estar el meu avi, ja que van coincidir, i saber si per casualitat el coneixia. Hauré d'enviar un correu al diari Ara per mirar si puc aconseguir el contacte de l'entrevistadora, Sílvia Marimon.

Resultats:

Amb la informació obtinguda, em podré centrar més a buscar directament si es van guardar les entrevistes.

Dissabte, 14 de gener

Material obtingut/ contactes:

-He contactat amb Jordi Font i estic esperant a veure quina informació pot trobar a l'Arxiu de Memòria Històrica de Barcelona

Com ho he aconseguit:

He aconseguit el contacte d'en Jordi Font i hi he parlat per telèfon. Li he explicat que buscava les entrevistes que es van fer al meu avi i li he preguntat si sabia com puc trobar més informació.

Finalitat/ objectius:

M'ha dit que és difícil trobar documentació d'algú en concret, però que mirarà si troba alguna cosa a l'Arxiu Històric.

Resultats:

Segurament, em costarà trobar documentació. Ara estic esperant si hi ha alguna cosa a l'Arxiu Històric de Barcelona.

També estic intentant trobar on més podria haver-hi dades sobre l'avi. He buscat a una pàgina web, *combatientes*, on cerques noms i et diuen on estaven allistats, quin càrrec tenien...però només he trobat dades sobre la seva germana.

Dimecres, 18 de gener

Material obtingut/ contactes:

- Contacte amb el diari Ara
- Contacte de l'entrevistadora de Miquel Morera, Sílvia Marimon

Com s'ha aconseguit:

A Google sortia el contacte telefònic i el correu de la secció de cultura del diari Ara. Els he preguntat per Gmail com contactar amb la Sílvia Marimon, l'entrevistadora de Miquel Morera, i m'han enviat el seu correu.

Finalitat/ objectius:

A partir del correu que m'han enviat podré contactar amb la Sílvia Marimon.

Resultats:

He enviat un correu a la Sílvia perquè em digui com contactar amb Miquel Morera.

Dilluns, 23 de gener

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb l'Arxiu Nacional de Catalunya

Com s'ha aconseguit:

Vaig buscar el correu i hi vaig contactar per fer una petició de recerca d'informació de l'avi.

Finalitat/ objectius:

Amb la documentació sol·licitada podria obtenir més informació de l'avi i potser trobar les entrevistes.

Resultats:

Han tardat uns dies a contestar, però finalment hi he pogut parlar i m'han comunicat que quan trobin alguna cosa es posaran en contacte amb mi.

Dimecres, 25 de gener

Material obtingut/ contactes:

- Contacte el diari Ara i la Sílvia Marimon
- Documentació de l'Arxiu Comarcal de Banyoles: documents amb les dades de l'allistament a l'exèrcit, posició al camp i allistament al servei militar
- Ubicació de les entrevistes que es van fer a l'avi

Com s'ha aconseguit:

He contactat amb el diari Ara, pel telèfon que he trobat a internet, i des de recepció m'han demanat que els deixés el meu correu i l'han fet arribar a la Sílvia Marimon perquè es posi en contacte amb mi quan pugui.

També he demanat a en Jordi Galofré com contactar amb l'arxiu comarcal i m'ha recomanat que els truqués. He buscat el telèfon, però no hi he pogut contactar, així que he anat allà directament.

He aconseguit la documentació gràcies a dos treballadors, en Josep Grabuleda i la Núria. M'han portat els arxivadors relacionats amb la Lleua del Biberó a Banyoles i he trobat els registres del meu avi a l'exèrcit i al servei militar. També, amb el buscador de l'arxiu, he trobat un document que confirma que les entrevistes han d'estar guardades, tot i que podria ser que no se seguís, i on es poden trobar.

Finalitat/ objectius:

He decidit contactar amb el diari una altra vegada, ja que amb l'adreça de correu que m'havien donat anteriorment no he pogut comunicar-me amb la Sílvia. Ara he d'esperar que es posi en contacte amb mi.

En relació amb les dades obtingudes a l'arxiu, hauré d'analitzar els documents, que em serviran per poder elaborar la seva memòria. També podré utilitzar la informació de la ubicació de les entrevistes per enviar-la a l'Arxiu Nacional perquè puguin tenir més facilitat a l'hora de localitzar-les.

Resultats:

Tinc els documents escanejats i una fotocòpia de la ubicació de les entrevistes. Ara he d'esperar la resposta de la Silvia Marimon i de l'Arxiu Nacional.

Dijous, 23 de febrer

Material obtingut/ contactes:

-He contactat amb l'Arxiu Històric de Girona

Com s'ha aconseguit:

He consultat on podia trobar les llistes d'allistament, i he vist que a l'Arxiu de Girona n'hi havia algunes. He buscat el correu de l'arxiu per internet.

Finalitat/ objectius:

Si a Girona hi ha la documentació de l'allistament, podré tenir més clara la data, que no apareix als documents trobats a Banyoles.

Resultats:

He obtingut una resposta automàtica i, actualment, l'arxiu està tancat per reformes.

Divendres, 24 de febrer

Material obtingut/ contactes:

- Han tornat a contactar amb mi des de l'Arxiu Històric de Girona, no han trobat cap expedient amb el nom de l'avi, però sí el d'una de les seves germanes
- Contacte de l'Arxiu General de la Diputació de Girona
- Webs per a la part teòrica en relació amb la repressió franquista a Girona
- Web de l'Arxiu Nacional de Catalunya amb la llista dels processos (judicis militars o sumaríssims) on es van jutjar i condemnar els defensors de la República

Com s'ha aconseguit:

Una treballadora de l'arxiu s'ha posat en contacte amb mi per dir-me que a Girona no hi constava informació de l'expedient, ja que hauria de ser a Banyoles (és la llista que ja vaig obtenir a l'Arxiu Comarcal de Banyoles).

M'ha enviat també les webs mencionades anteriorment i el contacte amb l'Arxiu General de la Diputació de Girona.

Finalitat/ objectius:

La pàgina web que m'ha enviat em serviran per poder tenir més informació de la repressió franquista i he pogut buscar si tenia algun procés judicial amb l'enllaç de l'Arxiu Nacional. També he contactat amb l'Arxiu General de la Diputació de Girona per saber si allà tenien alguna informació de l'allistament, perquè els ajuntaments els havien d'informar.

Resultats:

No he trobat res als processos judicials, ja que no se'l va jutjar.

Dilluns, 27 de febrer

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu de la Diputació de Girona

Com s'ha aconseguit:

Després que els enviés un correu m'han contestat.

Finalitat/ objectius:

M'han comunicat que no han trobat cap registre i, igual que a l'arxiu històric, m'han recomanat que miri a l'Arxiu Comarcal de Banyoles (ja fet prèviament).

Resultats:

A Girona no hi ha informació sobre l'avi, així que he de mirar a més llocs de Banyoles i continuar esperant la resposta de l'Arxiu Nacional de Catalunya.

Divendres, 3 de març

Material obtingut/ contactes:

- Contacte telefònic de la Sílvia Marimon
- Contacte de Miquel Morera
- Adreça de correu de l'associació de la Lleua del Biberó

Com s'ha aconseguit:

La Sílvia m'ha comunicat que no mirava el correu de la seva secció del diari i m'ha donat el seu número de telèfon. També m'ha recomanat parlar amb l'associació de la Lleua del Biberó, organitzada a Manresa, de la qual el meu avi formava part.

Finalitat/ objectius:

Parlar-hi per saber com contactar amb Miquel Morera. Contactar amb l'associació de la Lleua del Biberó per saber si guarden algun tipus de documentació.

Resultats:

He pogut parlar amb la Sílvia per telèfon i m'ha donat el contacte de la Rosina, la filla de Miquel Morera. També he pogut enviar un correu a l'associació de la Lleua.

Dimarts, 7 de març

Material obtingut/ contactes:

- Resposta de l'Arxiu Nacional de Catalunya
- Enllaç a la pàgina de Direcció General de Memòria Democràtica

Com s'ha aconseguit:

M'han respost el correu i m'han comunicat que encara estan buscant les entrevistes, que han derivat la consulta a l'Àrea d'imatges i audiovisual.

M'han dit que també podrien estar conservades a la Direcció General de Memòria Democràtica (Departament de Justícia) que és on gestionaven les indemnitzacions quan el meu avi la va sol·licitar (1999-2001).

Finalitat/ objectius:

Ara he de sol·licitar la documentació a la Direcció General de Memòria Democràtica per consultar si tenen les entrevistes o alguna altra dada sobre el seu període de repressió.

Resultats:

He pogut fer la petició a través de la pàgina web de memòria democràtica i els he enviat la documentació on consta la ubicació de les entrevistes.

Dijous, 9 de març

Material obtingut/ contactes:

-Confirmació de rebuda de la petició de recerca documental a Memòria Democràtica

Com s'ha aconseguit:

Després de fer la petició de documentació a l'apartat de recerca de l'arxiu de Memòria Democràtica, he rebut una un correu assegurant que han rebut la meva gestió correctament i que en puc fer un seguiment creant un usuari a la pàgina de l'arxiu.

Finalitat/ objectius:

Quan rebi la documentació, podré analitzar-la, ja que el meu avi va fer ell mateix les declaracions dels diferents llocs on va estar tancat i els períodes de temps. Fins ara només tinc els anys, espero poder concretar exactament els mesos i, si puc, els dies.

Resultats:

Ara he d'esperar que m'enviïn la documentació que tinguin del meu avi i els informes de les indemnitzacions.

Divendres, 10 de març

Material obtingut/ contactes:

-Confirmació d'inici de la recerca documental de Memòria Democràtica

Com s'ha aconseguit:

He rebut un correu que s'ha actualitzat l'estat de la meva petició. He entrat a l'usuari i he vist que la recerca estava iniciada.

Finalitat/ objectius:

Continuar esperant que m'informin sobre l'avenç de la recerca.

Resultats:

Ja sé que la recerca s'ha obert i com en puc anar fent un seguiment.

Dilluns, 13 de març

1

Material obtingut/ contactes:

-Correu de l'Arxiu Nacional de Catalunya informant que no tenen la documentació demanada

Com s'ha aconseguit:

M'han enviat un correu comunicant-me que el seu centre no disposa de la informació que cercava de les entrevistes. La persona responsable de l'àrea dels fons d'imatges i audiovisuals ha contactat amb l'arxiu del Departament de Benestar i Família, però també desconeixen el tema.

M'han tornat a suggerir que derivés sol·licitud a la Direcció General de Memòria Democràtica.

Finalitat/ objectius:

Ja m'havia comunicat amb Memòria Democràtica la primera vegada que m'ho van recomanar.

Resultats:

Ara sé que a l'arxiu Nacional no tenen la documentació sol·licitada.

Material obtingut/ contactes:

- Memòria Democràtica ha finalitzat la recerca al seu arxiu
- Contacte de Vilma (treballadora de l'arxiu)

Com s'ha aconseguit:

He rebut un correu de Memòria Democràtica segons podia sol·licitar una còpia de l'expedient de la indemnització que va rebre el meu avi. També m'han informat que ofereixen un servei de cerca de documentació de persones represaliades o víctimes de la Guerra Civil i el franquisme i que el puc sol·licitar perquè es faci una cerca exhaustiva als diferents arxius.

Simultàniament, he rebut un correu d'una treballadora d'aquest arxiu, demanant-me que contacti amb ella, ja que la resposta que he rebut en relació amb com obtenir la documentació és una resposta genèrica. M'ha donat el seu telèfon per poder explicar-me exactament que he de fer per rebre una còpia dels documents, perquè d'acord amb la Llei de Protecció de Dades contenen dades especialment protegides i pel lliurament s'ha de complir amb certes formalitats jurídiques.

Finalitat/ objectius:

Ara sé que han trobat la documentació de les indemnitzacions de l'avi i he de trucar a la Vilma perquè m'expliqui com obtenir-ne una còpia.

Resultats:

M'han confirmat l'existència de la documentació sol·licitada, tot i que no sé encara de quin tipus és.

Dimarts, 14 de març

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Associació de Memòria i Història de Manresa

Com s'ha aconseguit:

Després de contactar-hi pel correu que em va donar la Sílvia Marimon, m'han respost.

Finalitat/ objectius:

Volia saber si disposaven de documentació del meu avi o d'algun document d'allistament dels membres de la Lleva.

Resultats:

M'han donat l'enllaç a la seva web dedicada a la Lleva del biberó, on hi ha documents de registre a l'associació de membres de la Lleva, memòries escrites per "biberons" i entrevistes que van fer a alguns d'ells. M'ha servit per buscar si apareixia el nom del meu avi i he vist que només sortia a la part del registre a l'associació i que n'era el membre 805.

Dimecres, 15 de març

1

Material obtingut/ contactes:

- Contacte amb en Sergi Palomeras (professor d'història i director del departament de memòria històrica i justícia a Girona)
- Web del Portal d'Arxius Espanyols
- Web del Consorci Memorial dels espais de la Batalla de l'Ebre
- Recomanació bibliogràfica: *L'Holocaust espanyol* de Paul Preston

Com s'ha aconseguit:

La meva tia coneix en Sergi i m'ha recomanat parlar amb ell i m'ha donat el seu correu. Hi he contactat per preguntar-li quins llocs coneixia on pogués buscar més informació. També li he demanat si em podria suggerir algun llibre relacionat amb el tema del treball. M'ha enviat la web del Portal d'Arxius Espanyols i m'ha recomanat parlar amb el COMEBE (Consorci Memorial dels espais de la Batalla de l'Ebre), perquè em puguin guiar en bibliografia i dades concretes de la Batalla.

Pel que fa a la bibliografia, m'ha recomanat *L'Holocaust espanyol* de Paul Preston.

Finalitat/ objectius:

Hi he contactat per tenir més informació d'on trobar documentació i bibliografia. Ara m'he de posar en contacte amb el COMEBE.

Resultats:

M'ha servit per conèixer llocs on puc trobar dades interessants pel marc teòric.

Material obtingut/ contactes:

- Indicacions per a obtenir la documentació de Memòria Democràtica
- Contacte de l'Arxiu Militar de Guadalajara

Com s'ha aconseguit:

He trucat a la Vilma, i m'ha donat les indicacions de com poder obtenir la documentació. Com que el meu avi fa menys de 25 anys que va morir, no em poden donar els documents si no registro a l'ajuntament la meva sol·licitud amb un permís d'entrega dels documents signat per la meva àvia.

Tenen els expedients de la sol·licitud d'indemnització, però les entrevistes no les van guardar, ja que només es van fer com a un tràmit per a poder donar les indemnitzacions.

També m'ha dit que el seu departament pot fer la recerca a altres arxius, però que tarda molt a arribar, i m'ha recomanat parlar directament amb l'Arxiu Militar de Guadalajara, que és on es guarden tots els registres d'allistament i empresonament que es van fer durant la Guerra.

Finalitat/ objectius:

He de registrar a l'ajuntament la sol·licitud de documentació i el permís. També m'he de posar en contacte amb l'Arxiu Militar de Guadalajara.

Resultats:

Ja sé de quin tipus de documentació disposa l'Arxiu de Memòria Democràtica i com accedir-hi. També he trobat un altre lloc on demanar més documents.

Dimarts, 21 de març

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb Patrimoni Cultural de Guadalajara

Com s'ha aconseguit:

Vaig enviar un correu a l'Arxiu Militar de Guadalajara i m'han respost des del departament de Patrimoni Cultural.

Finalitat/ objectius:

Els vaig explicar quin tipus de documentació buscava i m'han dit que per obtenir-la he d'omplir un formulari de sol·licitud.

Resultats:

He omplert el formulari i els hi he enviat, ara he d'esperar que em responguin.

Dilluns, 22 de març

Material obtingut/ contactes:

- Contacte amb la Rosina Morera
- Data per entrevistar Miquel Morera

Com s'ha aconseguit:

Vaig enviar fa uns dies un missatge a la Rosina explicant-li el treball que feia. Avui m'ha trucat i hem buscat una data perquè pugui anar a entrevistar Miquel Morera.

Finalitat/ objectius:

Li podré fer l'entrevista per preguntar-li si coneixia l'avi, ja que també formava part de la Lleva del Biberó. També vull preguntar-li sobre el Camp d'Horta, perquè l'avi també va estar tancat allà, i així en puc tenir una descripció més realista.

Resultats:

Ha sigut una mica complicat acordar la data de l'entrevista, ja que he d'anar fins a Barcelona, però finalment hem decidit que ens trobarem el dia 7 d'abril.

Dilluns, 27 de març

Material obtingut/ contactes:

-Resposta Arxiu Militar de Guadalajara

Com s'ha aconseguit:

Vaig enviar una sol·licitud de documentació i avui m'han contestat informant-me que l'han rebut i que procedeixen a tramitar-la.

Finalitat/ objectius:

Quan m'arribin els documents, podré tenir més dades en relació amb les dates d'empresonament.

Resultats:

M'han comunicat que la mitjana de temps que tarden a enviar la documentació és de sis setmanes.

Dimecres, 29 de març

Material obtingut/ contactes:

-Documentació de l'Arxiu de Memòria Democràtica

Com s'ha aconseguit:

Després de registrar els permisos a l'ajuntament, m'han pogut enviar els expedients de la indemnització.

Finalitat/ objectius:

Analitzar els documents per a elaborar el relat de vida.

Resultats:

Els documents tenen redactats els motius que va exposar l'avi per a poder rebre la indemnització de privació de llibertat. Hi apareixen els llocs, anys, mesos i dies exactes en els quals va estar tancat. Falta alguna data, però segurament me l'enviaran des de l'Arxiu de Guadalajara, ja que es van encarregar de confirmar la declaració de l'avi.

Divendres, 7 d'abril

Material obtingut/ contactes:

- Entrevista a Miquel Morera
- Llibre *Un noi al front*

Com s'ha aconseguit:

He anat a Barcelona a entrevistar a Miquel Morera. M'ha recomanat el seu llibre *Un noi al front*, on explica totes les seves vivències.

Finalitat/ objectius:

Li he preguntat dades sobre la seva etapa al Front d'Aragó, ja que el meu avi també hi va estar. També m'ha explicat com era el Camp de Concentració d'Horta i el seu dia a dia allà. No he pogut preguntar-li res sobre els allistaments forçats perquè ell es va presentar voluntàriament.

Resultats:

Ara tinc descripcions de com era el Camp d'Horta i el Front d'Aragó fetes per una persona que va estar allà. L'avi no havia explicat gaires coses sobre aquest període, així que ara puc saber bé com era. Per si em falta alguna informació sobre aquests llocs, m'ha recomanat el seu llibre.

Dilluns, 17 d'abril

Material obtingut/ contactes:

-Documents sol·licitats a l'Arxiu Militar de Guadalajara

Com s'ha aconseguit:

Després de fer la petició, m'han fet arribar la documentació relacionada amb el meu avi de què disposaven al seu arxiu.

Finalitat/ objectius:

He rebut expedients del seu reclutament al servei militar on consten les diferents etapes que va tenir el seu servei.

Resultats:

En relació amb la seva repressió o l'etapa al front no he rebut res, malgrat que el seu arxiu va ser qui va oferir les dates de tancament als diferents camps perquè li donessin la indemnització. Després de consultar aquest tema, m'han fet saber que m'havien enviat tota la documentació de la qual disposaven i que pot ser que ho trobessin a altres arxius.

Dijous, 20 d'abril

Material obtingut/ contactes:

-Obertura d'una nova recerca de les entrevistes

Com s'ha aconseguit:

Després que em diguessin des de Memòria Democràtica que es van fer les entrevistes com a un tràmit per donar les indemnitzacions i que només van fer algunes preguntes, vaig donar per suposat que no s'havien guardat. Tot i això, tinc un document de l'Arxiu de Banyoles on consta que les entrevistes existeixen i són un material que no es pot destruir. He trobat la Immaculada Costa, que treballa a l'arxiu de Girona (hi havia contactat anteriorment per sol·licitar documentació), i hem estat parlant sobre aquestes entrevistes. M'ha demanat que li enviï el document de l'Arxiu de Banyoles on consta el tipus de material que són perquè així podrà buscar-les per saber si s'han guardat al lloc on tenen els documents que no s'usen, però que no es poden destruir.

Finalitat/ objectius:

Intentar localitzar les entrevistes o, si més no, un document que justifiqui que s'han destruït.

Resultats:

Després d'enviar-li els documents, m'ha fet saber que els documents que li he enviat són Taules d'Avaluació Documental que es fan servir per saber quina documentació s'ha de conservar per sempre. Aquestes taules es publiquen al Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya i, per tant, són norma d'obligat compliment. En aquestes taules es decideix quina documentació creada per la Generalitat o per altres administracions s'ha de conservar, o bé, eliminar al cap d'uns anys. No tota la documentació que es crea s'ha de guardar. A Catalunya, qui decideix què es conserva i què no, és la Comissió Nacional d'Accés, Avaluació i Tria de Documentació

Dissabte, 22 d'abril

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb els Arxius de Barbastro, Deusto i Miranda d'Ebre

Com s'ha aconseguit:

He buscat a les pàgines web dels respectius ajuntaments els correus dels seus arxius comarcals i hi he contactat.

Finalitat/ objectius:

En aquests llocs, és on hi havia els diferents camps on va estar tancat. Hi he contactat demanant-los si als seus arxius tenen la documentació de les entrades i sortides dels presoners dels camps.

Resultats:

Espero la resposta dels arxius.

Dilluns, 24 d'abril

1

Material obtingut/ contactes:

-Contacte d'Àlex Porta (cap de la Secció de Gestió Documental i Arxiu de la Delegació Territorial del Govern a Girona)

Com s'ha aconseguit:

La Immaculada m'ha donat el seu contacte.

Finalitat/ objectius:

És arxiver i el responsable de la documentació que es genera als diferents serveis territorials de la Generalitat a Girona. Pel seu arxiu passen els expedients que s'han tramitat als serveis territorials de la Generalitat a Girona: és a dir, expedients d'Ensenyament, Economia, Habitatge, Urbanisme, Obres Públiques, Acció Social... Des que es tanquen els expedients fins que s'apliquen les taules d'avaluació documental i s'eliminen o es conserven indefinidament. Ha fet algunes indagacions i ha enviat a l'Imma una resposta, em recomana que em posi en contacte amb ell per explicar-me directament el resultat de les seves investigacions.

Resultats:

Hi he contactat, ja que la Immaculada m'ha reenviat un correu de l'Àlex, on li demana que contacti amb ell i li fa saber que ha parlat amb l'arxivera del Departament de Drets Socials i que es veu que mitjançant l'Arxiu Nacional ja els havia arribat la sol·licitud de consulta d'aquesta documentació. Des de l'arxiu del departament van parlar amb els dos responsables de l'oficina mòbil i a cap dels dos els sonava que aquestes indemnitzacions s'haguessin tramitat des de l'oficina mòbil del departament. També ha mirat la trajectòria professional d'en Jaume Sió i no ha trobat cap vinculació amb el departament de Benestar i Família (sempre ha estat vinculat a Agricultura). A partir del quadre de classificació ha trobat que efectivament hi havia unes indemnitzacions d'aquest tipus, però que es tramitaven des del departament de Justícia i des del de Governació. Parlarà amb els arxius respectius per si poden tenir aquesta documentació.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Ajuntament de Deusto

Com s'ha aconseguit:

Després d'enviar-los un correu preguntant si tenien algun arxiu de la documentació del camp de presoners que hi havia a la universitat de Deusto, m'han respost la petició.

Finalitat/ objectius:

Aconseguir el registre del camp de l'avi.

Resultats:

M'han recomanat que contacti amb Gogora (Institut de la Memòria, la Convivència i els Drets Humans).

Dimecres, 26 d'abril

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Institut Gogora (de Memòria Històrica)

Com s'ha aconseguit:

Després de contactar-hi per recomanació de l'Ajuntament de Deusto, m'han respost.

Finalitat/ objectius:

Trobar si tenen documentació del camp de presoners de Deusto.

Resultats:

M'han dit que pel que fa a la documentació relativa als presos del camp de concentració de Deusto, no està gaire controlada. Saben que hi ha llistats de presos al Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca, i també a l'Arxiu Militar d'Àvila, i m'han enviat el seu contacte.

Dijous, 27 d'abril

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de Patrimoni Cultural d'Espanya

Com s'ha aconseguit:

He contactat amb Patrimoni Cultural, amb qui ja havia parlat anteriorment quan vaig sol·licitar la documentació de Guadalajara.

Finalitat/ objectius:

Demandar-los el correu de l'Arxiu General Militar d'Àvila, que no apareix a la seva pàgina web. També per preguntar si els arxius estan connectats entre si o si he de sol·licitar a cada arxiu per separat.

Resultats:

M'han donat les dades de contacte de l'Arxiu General Militar d'Àvila. També m'han dit que cada centre és independent i conserven fons documentals que, a vegades, no estan relacionats amb els dels altres centres i que hauré de fer la meua sol·licitud de manera independent a cada un dels centres.

Dimarts, 2 de maig

1

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu de Memòria Històrica d'Aragó

Com s'ha aconseguit:

Després de buscar el correu de l'Arxiu de Miranda d'Ebre, em van remetre a l'Arxiu de Memòria Històrica d'Aragó.

Finalitat/ objectius:

Trobar el registre de l'avi del camp de concentració de Miranda d'Ebre.

Resultats:

M'han comunicat que no tenen constància que existeixi algun arxiu del camp de concentració de Miranda d'Ebre. També, m'han recomanat parlar amb l'Arxiu Històric Provincial de Burgos i m'han fet arribar una guia de recerca amb els diferents arxius i llocs web que puc consultar per trobar més informació de la seva època com a represaliat.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Àlex Porta

Com s'ha aconseguit:

Després que la Immaculada em donés el seu contacte, hi vaig parlar.

Finalitat/ objectius:

Saber com porta la recerca de les entrevistes. Enviar-li la resolució de la indemnització que em va oferir el departament de Memòria Històrica.

Resultats:

M'ha informat que han estat fent algunes investigacions a partir de la informació que li va facilitar l'Imma. M'ha comunicat el mateix que em va reenviar l'Imma i m'ha fet saber que les indemnitzacions del Departament de Justícia es van oferir des de principis de 1990 fins cap a principis del 2000. També m'ha demanat que si tinc qualsevol altra dada o document que els pugui ajudar a localitzar l'expedient li faci arribar.

Dimecres, 3 de maig

1

Material obtingut/ contactes:

-Resposta Arxiu Militar d'Àvila

Com s'ha aconseguit:

Després de sol·licitar les seves dades de contacte a Patrimoni Cultural, hi vaig contactar i els vaig donar les dades del meu avi perquè poguessin fer-ne una recerca documental.

Finalitat/ objectius:

Saber si tenen qualsevol documentació relacionada amb l'avi.

Resultats:

M'han fet saber que, després de realitzar una recerca no han trobat coincidències al seu arxiu en relació amb Joaquim Domènech Perich, però sí de la seva germana Maria.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Àlex Porta

Com s'ha aconseguit:

Després d'enviar-li la resolució de la indemnització perquè tingués més facilitat per buscar les entrevistes, m'ha tornat a respondre.

Finalitat/ objectius:

Conèixer l'avenç de la recerca.

Resultats:

M'ha respost que la resolució els serà d'ajuda i que després de parlar amb les arxiveres del Departament de Justícia i del Districte Administratiu de la Generalitat, creuen que l'expedient és a l'Arxiu del Districte Administratiu. M'ha comunicat que els farà arribar la consulta i que, quan el responguin, em confirmarà si és en aquest arxiu o no.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu de Salamanca

Com s'ha aconseguit:

Vaig fer una petició de documentació a la part de sol·licituds de la seva pàgina web i m'han enviat un correu un cop feta la recerca.

Finalitat/ objectius:

Trobar qualsevol classe de documentació en relació amb l'avi. Contactar amb el Tribunal Militar de la província de Girona.

Resultats:

M'han demanat més dades en relació amb el seu batalló de treballadors i els hi he pogut proporcionar gràcies a l'expedient que em van enviar des de Memòria Històrica on consta el número de batalló i la data d'entrada i sortida. Al seu arxiu conserven documentació sobre camps de treball, en concret, extractes que els camps de treball enviaven al Tribunal de Comptes per justificar despeses. M'han informat que en el cas de Miranda d'Ebre, que s'ha buidat en una base de dades que permet cercar per nom, no apareix cap entrada a nom de Joaquim Domènech (podria no conservar-se l'extracte dels mesos en què causa alta o baixa). Després, perquè pugui tenir una visió del tipus de documents que componen el fons m'han enviat l'enllaç a la fitxa descriptiva, que també conté bibliografia sobre el tema que em pot ser útil pel treball. També, m'han informat que va ser freqüent que la reclusió a camps va ser sovint precedida de consell de guerra, i que la documentació relativa als consells de guerra es pot localitzar als tribunals militars. A la Prefectura Logística Territorial de cada província hi ha còpia de les sentències dels que van ser jutjats en aquesta demarcació. M'han compartit un enllaç on puc veure el Tribunal Militar que correspon a cada província i com contactar-hi, en funció del lloc on va ser jutjat (sovint el lloc de residència). Finalment, m'han fet arribar també un enllaç del Portal dels Arxius Espanyols amb els resultats de la recerca en diferents documents oberts al públic sota el nom de Joaquim Domènech, però cap es correspon a ell.

Divendres, 5 de maig

Material obtingut/ contactes:

-Entrevista a en Joaquim Domènech (nebot d'en Joaquim) i a la Dolors Domènech (filla d'en Joaquim)

Com s'ha aconseguit:

Vaig contactar-hi per entrevistar-los i finalment vam trobar aquest dia.

Finalitat/ objectius:

Entrevistar-los i preguntar-los tota la informació que recordin que en Joaquim els hi expliqués sobre les diferents categories de la recerca.

Resultats:

He obtingut informació en relació amb la vida al front, l'hospitalització, la repressió, el retorn i la situació familiar.

Dimecres, 10 de maig

Material obtingut/ contactes:

- Actualització de la recerca de l'Àlex Porta
- Ubicació dels expedients de la indemnització

Com s'ha aconseguit:

Després d'enviar-li la resolució i que consultes a l'Arxiu del Districte Administratiu m'ha donat una resposta en relació amb on es troben els expedients. M'ha dit que ha tramès la consulta a les responsables dels arxius centrals administratius del Departament de Justícia i del Districte Administratiu i han localitzat l'expedient que buscava. Concretament, han localitzat tres expedients sobre l'avi: l'expedient d'indemnització com a ex-pres polític del franquisme, l'expedient de recerca documental que acredita la informació existent a diferents arxius sobre el seu empresonament i, finalment, la seva inclusió en l'elaboració de l'estudi de persones afectades per la Llei 46/1977 d'Amnistia. També m'ha comunicat que, actualment, la competència sobre les indemnitzacions a les persones que van patir privació de llibertat durant el franquisme la té el Departament de Justícia, i com que aquest departament s'ha traslladat a la seu de la Generalitat al Districte Administratiu, l'expedient es troba a l'arxiu del Districte Administratiu (Carrer del Foc, 57, Barcelona). D'ençà del restabliment de la Generalitat, la competència de memòria històrica ha passat per diversos departaments. El Departament de la Presidència va ser el primer que va gestionar les indemnitzacions de reparació a les persones que havien patit empresonament per motius polítics. En l'actualitat, la funció l'ostenta el Departament de Justícia i és ell el titular/gestor de la documentació que s'ha generat i es genera sobre la matèria.

Finalitat/ objectius:

Trobar les entrevistes i tornar a parlar amb Memòria Democràtica.

Resultats:

M'ha indicat com sol·licitar la documentació i m'ha donat les dades de Memòria Democràtica per contactar-hi. Realment, això no m'ha canviat gaire el que ja tenia,

perquè ja m'havien enviat la documentació de Memòria Democràtica temps enrere, però l'Àlex m'ha aconsellat tornar-hi a parlar per si de cas no m'havien fet arribar la totalitat dels expedients.

Dijous, 18 de maig

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu de Castella i Lleó

Com s'ha aconseguit:

Vaig enviar una sol·licitud de documentació del camp de Miranda d'Ebre a través del Portal d'Arxius de la Junta de Castella i Lleó.

Finalitat/ objectius:

Trobar l'expedient del camp de Miranda d'Ebre, on va estar l'avi. També, he de contactar amb la resta d'arxius recomanats.

Resultats:

M'han comunicat que el Portal és gestionat per l'Arxiu General de Castella i Lleó, que no és el centre més adequat per resoldre la meva petició, ja que només custodia la documentació produïda pels organismes centrals de la Junta que ha sigut declarada com a històrica. Tanmateix, en els centres dependents d'aquest servei i de la Junta, no es conserva informació dels camps de concentració.

També, m'han recomanat que em posi en contacte amb la Unitat de Coordinació d'Arxius Militars, ja que és el sistema d'arxius del Ministeri de Defensa qui custodia la documentació d'aquest tipus. De la mateixa manera, m'han suggerit que em posés en contacte amb l'Arxiu General de l'Administració, on es custodia part del fitxer d'ingressos penitenciaris, i en el qual, en cas que el meu familiar passés per una presó convencional, podria trobar alguna informació.

Finalment, també m'han indicat que parlés amb el Centre Documental de la Memòria Històrica, però ja m'hi havia posat anteriorment en contacte.

Dissabte, 20 de maig

Material obtingut/ contactes:

- Contacte amb l'Arxiu d'Aragó
- Contacte amb l'Arxiu General de l'Administració

Com s'ha aconseguit:

He fet una petició de documentació a la seva Web.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

He d'esperar la resposta, però he rebut una confirmació de la petició.

Dilluns, 22 de maig

1

Material obtingut/ contactes:

-Resposta Arxiu General Militar de Segovia

Com s'ha aconseguit:

He buscat amb quins arxius d'Espanya no m'havia posat en contacte i he vist que no havia sol·licitat res al de Segovia, el qual té un gran pes al sistema d'arxius espanyol.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

M'han informat que si el meu avi no va ser militar professional, la documentació no és a Segovia. Igualment, m'han explicat que si va ser oficial em posés en contacte amb l'Arxiu de Salamanca, amb el d'Àvila si va ser tropa i amb el de Guadalajara si va estar en un camp. No ho he hagut de fer perquè ja hi havia contactat.

També, m'han dit que és possible que hi hagi quelcom a l'Arxiu Històric de la Defensa, sobretot si va ser jutjat.

2

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de Memòria Democràtica

Com s'ha aconseguit:

He tornat a contactar-hi després que m'ho recomanés l'Àlex i m'han respost.

Finalitat/ objectius:

Assegurar-me que m'haguessin fet arribar la totalitat dels tres expedients.

Resultats:

M'han afirmat que ja em van enviar tota la documentació dels tres arxius.

Dimarts, 23 de maig

1

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de la Unitat de Coordinació d'Arxius Militars

Com s'ha aconseguit:

Després de la recomanació de l'Arxiu de Castella i Lleó, vaig enviar un correu a la Unitat de Coordinació d'Arxius Militars d'Espanya, sol·licitant qualsevol documentació (sobretot expedients) en relació amb els camps on va estar l'avi.

Finalitat/ objectius:

Ja dispeno de les dates de tancament i sortida dels camps, però em falten les primeres i m'agradaria tenir l'expedient per a exposar-lo als annexos, tot i que sé que és difícil trobar-los perquè amb les condicions de la guerra no es feien tràmits molt estrictes ni es conservaven bé aquest tipus de documents.

Resultats:

M'han comunicat que l'adreça de correu a la qual he escrit és, també, propietat de la Subdirecció General de Publicacions i Patrimoni Cultural del Ministeri de Defensa, amb el qual ja m'he posat en contacte en diverses ocasions. Així que, com ja se m'havia dit anteriorment, m'han especificat que en aquest servei no disposen dels fons documentals que es conserven en els diferents centres del ministeri i que tampoc són responsables del servei d'atenció als usuaris, ja que a cada centre tenen diferent personal i casuístiques.

2

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb l'Arxiu Comarcal de Banyoles

Com s'ha aconseguit:

He enviat una sol·licitud de documentació a l'Ajuntament de Banyoles i m'han respost des de l'Arxiu.

Finalitat/ objectius:

Trobar les dates de naixement dels germans i pares de l'avi per a l'apartat del context familiar.

Resultats:

M'han donat hora per anar a l'arxiu el dimarts 6 a buscar-ho.

Divendres, 26 de maig

1

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu Històric de la Defensa

Com s'ha aconseguit:

Després que m'ho recomanessin des de l'Arxiu de Segovia hi he contactat.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

M'han informat que conserven els expedients judicials instruïts pel Tribunal Militar Territorial Primer arran la Guerra i durant el franquisme, el qual afecta les comunitats d'Extremadura, Madrid, Castella-la Manxa i València. També conserven la documentació de les fàbriques d'armes d'Oviedo i Trubia i la generada pel mateix Ministeri de Defensa. Així que, consultada la base de dades, no han localitzat cap registre a nom de l'avi.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta de l'Arxiu General de l'Administració.

Com s'ha aconseguit:

Després d'enviar-los un correu tal com m'havien suggerit des de l'Arxiu de Castella i Lleó, m'han respost.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

M'han comunicat que custodien les fitxes de tractament penitenciari i les fitxes de proposta de llibertat condicional de l'antiga Direcció General de Presoners. Tanmateix, custodien expedients personals d'activitats polítiques i sindicals i expedients d'informació policial. En cap d'aquests expedients han trobat referències a l'avi. Per altra part, per obtenir més informació sobre la repressió política durant i després de la Guerra, m'han suggerit contactar amb el Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca (ja m'hi havia posat en contacte) i amb la Unitat de Coordinació d'Arxius Militars (també hi havia contactat).

Finalment, m'han enviat un enllaç al *Portal de Víctimes de la Guerra Civil i Represaliats del Franquisme* i a *Combatientes*, un buscador de represaliats de la Guerra Civil Espanyola.

He cercat el seu nom i he trobat uns documents al Centre Documental de la Memòria Històrica i a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, i hi he contactat per sol·licitar-los.

Dijous, 1 de juny

Material obtingut/ contactes:

-Resposta del Tribunal Militar de Barcelona

Com s'ha aconseguit:

Vaig contactar-hi quan m'ho van suggerir des de l'arxiu de Salamanca.

Finalitat/ objectius:

Trobar si l'avi va ser jutjat i si en conserven alguna documentació.

Resultats:

M'han comentat que no han trobat cap mena d'informació sobre l'avi.

Dimarts, 6 de juny

1

Material obtingut/ contactes:

-Dates de naixement dels familiars d'en Joaquim

Com s'ha aconseguit:

He anat a l'Arxiu a l'hora que vaig reservar, però no hi he trobat ningú. Finalment, s'han posat en contacte amb mi per correu i m'han dit que eren a un altre lloc i m'han enviat la informació sol·licitada per correu.

Finalitat/ objectius:

Saber les dates de naixement de les germanes de l'avi (Teresa, Carmelita i Maria), del germà (Lluís) i dels pares (Bartomeu i Lola).

Resultats:

Ja tinc les dates de naixement.

Material obtingut/ contactes:

-Resposta Arxiu Nacional de Catalunya

Com s'ha aconseguit:

Hi vaig contactar una altra vegada per demanar si tenien algun altre expedient de l'avi, ja que la primera vegada només vaig preguntar si tenien les entrevistes de la indemnització.

Finalitat/ objectius:

Obtenir expedients de l'avi en relació amb l'Hospital Militar de Barcelona i el camp de concentració d'Horta.

Resultats:

M'han recomanat cercar aquestes informacions a l'Arxiu Intermedi Militar Pirinenc i els he enviat un correu. També a l'Arxiu Militar de Guadalajara, però ja hi havia contactat.

Divendres, 9 de juny

1

Material obtingut/ contactes:

- Contacte amb el Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca
- Coneixement de l'evolució de la recerca portada a terme en aquest arxiu

Com s'ha aconseguit:

Els vaig enviar un correu perquè em van sol·licitar unes dades i no em van fer arribar cap més notificació de com anava la recerca. Finalment, m'han respost i m'han comunicat que la meua petició ha estat assignada al personal encarregat de la recerca i identificació dels documents. També m'han informat que potser tarden més degut al gran volum de peticions que reben diàriament.

Finalitat/ objectius:

Saber l'avenç de la recerca a l'arxiu.

Resultats:

He d'esperar el resultat de la recerca.

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb l'Arxiu Intermedi Militar Pirinenc

Com s'ha aconseguit:

Com em van recomanar des de l'Arxiu Nacional de Catalunya, hi vaig contactar i m'han respost.

Finalitat/ objectius:

Obtenir expedients de l'avi en relació amb l'Hospital Militar de Barcelona i el camp de concentració d'Horta.

Resultats:

M'han comunicat que al seu arxiu ja no queda cap documentació de l'Hospital Militar de Barcelona, ja que es va remetre a l'Hospital Militar Gómez Ulla de Madrid (Hospital General de la Defensa Gómez Ulla), amb el qual es contactarà per a aconseguir-la. Tanmateix, no han pogut dir-me quina és la documentació exacta que es va enviar, perquè no estava classificada.

Dilluns, 12 de juny

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb l'Arxiu Històric Nacional de Madrid

Com s'ha aconseguit:

Els vaig enviar un correu sol·licitant documentació relacionada amb el meu avi, ja que vaig veure al *Portal de Víctimes de la Guerra Civil i Represaliats del Franquisme* que hi havia una entrada a nom seu.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

No han trobat cap referència de documentació conservada al seu arxiu. M'han recomanat dirigir la consulta a l'Arxiu General del Ministeri de l'Interior, ja que aquest centre conserva els fons documentals produïts per la Secretaria General d'Institucions Penitenciàries. Així mateix, m'han suggerit de remetre la meua consulta a la Unitat de Coordinació d'Arxius del Ministeri de Defensa (ja hi havia contactat anteriorment).

Dimarts, 13 de juny

Material obtingut/ contactes:

-Contacte amb l'Arxiu de Memòria Històrica d'Aragó

Com s'ha aconseguit:

Ja hi havia contactat, però només els havia demanat documentació específica dels camps de concentració, així que he tornat a contactar-hi per saber si tenen documents d'algun altre àmbit.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

M'han comunicat que en els arxius que han consultat no han trobat cap informació sobre l'avi.

Divendres, 11 d'agost

Material obtingut/ contactes:

-Imatges pròpies de les trinxeres del Merengue

Com s'ha aconseguit:

He anat a Lleida, més concretament a Balaguer, per veure el memorial del Merengue.

Finalitat/ objectius:

Contextualitzar millor la trajectòria d'en Joaquim i obtenir imatges pel treball.

Resultats:

He pogut fer moltes imatges i he aconseguit informació sobre el lloc, la qual cosa m'ha permès entendre millor el context de la Guerra en aquell territori.

Dimecres, 6 de setembre

Material obtingut/ contactes:

-Documentació del Centre Documental de la Memòria Històrica

Com s'ha aconseguit:

Després de reclamar la documentació al Centre Documental de la Memòria Històrica de Salamanca, em van informar que la meua petició havia estat assignada al personal encarregat de la recerca i identificació dels documents. Finalment, m'han fet arribar la documentació sol·licitada.

Finalitat/ objectius:

Trobar els expedients dels camps o del batalló on va estar l'avi.

Resultats:

M'han informat que, després de realitzar la recerca, del Camp de Deusto no en conserven els extrets de revista de les dates d'entrada i sortida. Tampoc del batalló de treballadors. Altrament, del camp de Miranda d'Ebre, han localitzat la referència de l'alta a l'extracte de maig. Pel que fa a la baixa, no l'han localitzat. També m'han explicat que per a obtenir una reproducció de l'expedient per revisar-lo personalment, puc sol·licitar-la abans d'acceptar el pressupost per a l'obtenció de còpies, i que es tracta d'un extracte de 22 fulls. Així doncs, he sol·licitat l'expedient, per a contrastar les dades, però no el podré exposar al treball perquè, un cop llegida la política de protecció de l'arxiu, he vist que no es pot compartir la documentació amb tercers, tot i que he intentat preguntar si podia adjuntar-la al treball.